

# Sprawozdanie

Wydziału krajowego w przedmiocie ustawy gminnej dla miast nie objętych ustawą gminną z dnia 13. marca 1889. l. 24 Dz. u. kr. i dla miasteczek.

## Wysoki Sejmie!

Wydział krajowy, przystępując do reformy ustawodawstwa gminnego, uznał, że wszystkie gminy naszego kraju nie mogą być objęte jedną i tą samą ustawą gminną, a to ze względu na bardzo znaczne różnice w zasobach intelektualnych i materialnych.

Wydział krajowy podzielił przeto gminy na trzy grupy, a mianowicie miasta pierwszorzędne, na miasta pomniejszych i miasteczka i gminy wiejskie, i rozpoczynając od reformy ustawodawstwa gminnego pierwszej grupy, przedłożył Wysokiemu Sejmowi w r. 1888. projekt ustawy dla 30-tu miast.

Wysoki Sejm akceptował podział, proponowany przez Wydział krajowy i uchwalił przedłożony projekt, który otrzymawszy Najwyższą sankcyę, obowiązuje jako ustawa dla 30-tu miast z 13. marca 1889.

Załatwiwszy się z pierwszą grupą, przystąpił Wydział krajowy do reformy ustawodawstwa gminnego dla drugiej grupy, a mianowicie pomniejszych miast i miasteczek i przedłożył Wysokiemu Sejmowi projekt ustawy, opracowany na podstawie wyczerpujących obrad ankiety, sprawozdaniem z dnia 20. października 1890. l. 43.647, uzasadniającem poszczególne postanowienia projektu ustawy,

**Al. 1.** które dla dokładnego poglądu na sprawę jako alegat % dołączamy.

Projekt Wydziału krajowego, przydzielony Komisji gminnej, doznał, jak **Al. 2.** sprawozdanie tej komisji % z dnia 17. listopada 1890. l.  $\frac{1.121}{5}$ /90. udowadnia przychylnego ocenienia, natomiast spotkał się z opozycją p. Komisarza rządowego co do niektórych postanowień, a przede wszystkim ze względu na postanowienia §. 109. projektu, który zdaniem Wydziału krajowego najdonioślejszą reformę zawierał.

Paragraf ten zawierał bowiem postanowienie, że jeżeli naczelnik gminy zaniedbuje wykonanie policyi miejscowej, lub ją wadliwie lub niedostatecznie wykonywa, a Rada gminna na wezwanie temu nie zaradzi, może polityczna Władza powiatowa, za zgodą Wydziału powiatowego na koszt gminy poruczyć sprawowanie całej policyi miejscowej lub pewnej jej części komisarzowi na czas z góry oznaczony.

Ze względu na niedostatki w wykonywaniu policyi miejscowej, jakie w niektórych pomniejszych miastach i miasteczkach dostrzeżone zostały, uważał Wydział krajowy przytoczone postanowienia jako konieczne.

Otóż p. Komisarz rządowy oświadczył, że c. k. Rząd na takie postanowienie zgodzić się nie może bo widzi w tym paragrafie ukrócenie, albo przynajmniej ściśnienie praw c. k. Rządu §. 107. projektu Wydziału krajowego mu zastrzeżonych, i już obecnie obowiązującą ustawą mu przyznanych.

Komisya gminna solidaryzując się w zupełności z zapatrywaniem Wydziału i uznając doniosłość projektowanego postanowienia, oświadczyła, że się na zapatrywania c. k. Komisarza nie godzi.

Niechcąc jednak narazić projektu na odmowę Najwyższej sankcyi, zastosowała się do uwag p. Komisarza rządowego, opuściła z projektu zakwestyonywany paragraf, zalecając jednak równocześnie Wydziałowi kraj., ażeby tej sprawę z oka nie spuszczał i rokowania z c. k. Rządem zawiązał. Chociaż Komisya gminna zastosowała się do wszystkich uwag p. Komisarza rządowego, nie uzyskał projekt ustawy, uchwalony przez Wysoki Sejm na posiedzeniach z dnia 28. i 29. listopada 1890. Najwyższej sankcyi.

Powody odmowy Najwyższej sankcyi, przytoczone w odezwie c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 24. czerwca 1891. l. 6.043 podane zostały do wiadomości Wysokiego Sejmu w sprawozdaniu z czynności za rok 1891.

W latach 1892. i 1893. ponowil poseł Dr. Fruchtmann wniosek uchwalenia ustawy gminnej dla miast nieobjętych ustawą z dnia 13. marca 1889. i dla miasteczek — a Komisya gminna, przychylając się do wniosku, postawionego w roku 1893., przedłożyła sprawozdaniem z dnia 4. maja 1893. l. 799 gotowy projekt ustawy, w którym uwagi p. Ministra zakomunikowane powyżej przytoczoną odezwą c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 24. czerwca 1891. l. 6.043 uwzględnione zostały.

Wysoki Sejm nie uchwalił przedłożonego projektu ustawy, lecz przesłał go uchwałą z dnia 12. maja 1893. Wydziałowi krajowemu do zbadania i przedłożenia wniosków na najbliższej sesyi, a uczynił to z tego powodu, ponieważ Wydział krajowy oświadczył, że nie przeprowadził jeszcze zaleconych mu przez Wysoki Sejm rokowań z c. k. Rządem celem wyrównania różnicy zapatrywań, szczególnie co do policyi miejscowej.

Wywiązując się z przyrzeczenia, złożonego wobec Wysokiego Sejmu, wy-  
**Al. 3.** stosował Wydział krajowy załączony % memoryał do c. k. Rządu i przesłał go c. k. Prezydium Namiestnictwa odezwą z dnia 6. listopada 1894. l. 19.467/92, na który do daty niniejszego sprawozdania odpowiedzi nie otrzymaliśmy.

Mimo tego przedkłada Wydział krajowy załączony projekt, nie chcąc w obec katerycznych poleceń Wysokiego Sejmu reformy tejże przewlekać.

Projekt ten jest jednoznaczny z projektem, który Wysoki Sejm na posiedzeniach z dnia 28. i 29. listopada 1890. uchwalił z uwzględnieniem uwag, jakie c. k. Rząd poczynił, zawiadamiając Wydział krajowy, że powyższy projekt Najwyższej sankcyi nie otrzymał.

Gdyby w międzyczasie, zanim przedłożony projekt pod ostateczne obrady Wysokiego Sejmu wejdzie, odpowiedź c. k. Rządu na przesłany mu memoryał nadeszła, nie omieszka Wydział krajowy przedłożyć go Wysokiemu Sejmowi ze stosownymi wnioskami. Na wypadek zaś, gdyby nie nadeszła, mogłaby być kwestya policyi miejscowej osobną ustawą uregulowana.

Wydział krajowy wnosi przeto :

„Wysoki Sejm raczy uchwalić dołączony projekt ustawy“.

**Z Rady Wydziału kraj. Król. Galicyi i Lodomeryi z W. Ks. Krakowskiem.**

Lwów, dnia 15. listopada 1895 r.

Marszałek krajowy :

*Stanisław Badeni w. r.*

Członek Wydziału krajowego :

*Dr. Józef Wereszczyński w. r.*

# Ustawa

z dnia . . . . . zaprowadzająca ustawę gminną dla miast nieobjętych ustawą z dnia 13. marca 1889. l. 24. Dr. u. kr. i miasteczek w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomery z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, postanawiam co następuje :

## Art. I.

Załączona ./. ustawa gminna obowiązywać będzie następujące miasta i miasteczka :

Andrychów, Baryż, Baranów, Bełż, Biecz, Bircza, Biały Kamień, Błażowa, Bóbrka, Bohorodczany, Bolechów, Bołszowce, Borszczów, Brzozów, Brzostek, Brzozowce, Brzesko, Budzanów, Bukaczowce, Bursztyn, Bukowsko, Busk, Chrzanów, Chodorów, Chorostków, Chołojów, Chyrów, Ciężkowice, Cieszanów, Czernelica, Czechów, Czortków, Dąbrowa, Delatyn, Dębica, Dębowiec, Dolina, Dobczyce, Dobromil, Dobrotwór, Dukla, Dunajów, Dubiecko, Dynów, Dźwinogród, Frysztak, Gliniany, Głogów, Gołogóry, Grzymałów, Grybów, Halicz, Horodenka, Husiatyn, Jagielnica, Janów, Jabłonów, Janów (powiat Trembowla), Jaryczów nowy, Jazłowiec, Jezierzany, Jezupol, Jezierna, Jodłowa, Jordanów, Kalwarya, Kałusz, Kańczuga, Kamionka strumiłowa, Kęty, Kolbuszowa, Kołaczyce, Komarno, Kozowa, Kopeczyńce, Kossów, Korolówka, Krakowiec, Krościenko, Krystynopol, Kulików, Kutry, Lanckorona, Leżajsk, Lisko, Lipnica murowana, Limanowa, Lutowiska, Lubaczów, Łazów, Łańcut, Łopatyn, Łysiec, Magierów, Maków, Majdan, Maryampol, Mielec, Mielnica, Mikulińce, Mikołajów, Mościska, Monasterzyska, Mosty wielkie, Mrzygłód, Muszyna, Myślenice, Nawarya, Nadwórna, Niepołomice, Niemirów, Niżankowice, Niżniów, Nowy targ, Obertyn, Olesko, Oświęcim, Ottynia, Peczeniżyn, Pilzno, Pistryń, Piwniczna, Pomorzany, Podkamień (powiat Brody), Potok złoty, Podwoleczyska, Podhajce, Potylicz, Probużna, Przeworsk, Przemyślany, Radymno, Radziechów, Rawa ruska, Radomyśl (powiat Mielec), Rohatyn, Ropezyce, Roźniatów, Rozdół, Rozwadów, Rudki, Rudnik, Ryglie, Rymanów, Sasów, Sądowa Wisznia, Sędziszów, Sienawa, Skała, Skałat, Skawina, Skole, Sokołów, Sołotwina, Strzyżów, Stary Sącz, Starasól, Stare miasto, Stanisławczyk, Strusów, Stojanów, Sucha, Szczerzec, Szczucin, Tarnobrzeg, Tlumacz, Tłuste, Toporów, Trzebinia, Tuchów, Turka, Tysmienica, Tymbark, Tylicz, Tyczyn, Uhnów, Ulanów, Ułaszowce, Ustrzyki dolne, Uście solne, Uście biskupie, Uście zielone, Wilamowice, Wiśnicz nowy, Witków nowy, Wielopole, Wojnicz, Wojniłów, Założce, Zakliczyn, Zabłotów, Zator, Zaleszczyki, Zbaraż, Zborów, Żabno, Żmigród, Żołyńia, Żurawno, Żydaczów, Żywiec.

## Art. II.

Ustawa gminna tu załączona wejdzie w wykonanie po upływie sześciu miesięcy od dnia jej ogłoszenia, a w tym samym czasie traci ustawa gminna z 12. sierpnia 1866 dz. ust. kraj. l. 19. w gminach w art. I. wymienionych, moc obowiązującą.

## Art. III.

Ordynacya wyborcza dla gmin z 12. sierpnia 1866 obowiązywać będzie i nadal miasta i miasteczka w art. I. wymienione z wyjątkiem §. 40. ordynacyi wyborczej, który z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy uchylonym zostaje dla tych miast i miasteczek, tudzież z tą zmianą, że obywatele honorowi także w miasteczkach mają prawo wybierania w myśl §. 1 l. 3 tejże ordynacyi wyborczej dla gmin.

## Art. IV.

Stosunki obszarów dworskich ustawa z 12 sierpnia 1866 Nr. 20 Dz. u. kr. określone, zostają nienaruszone.

## Art. V.

Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

## DZIAŁ I.

**O gminie w ogólności.**

## §. 1.

Każde miasto i każde miasteczko niniejszej ustawie podlegające, stanowi w dotychczasowych granicach swoich osobną gminę miejską lub mało-miejską.

*Zmiana granic.*

## §. 2.

Granice gminy zmienione być mogą tylko za uchwałą Rady gminnej.

Uchwała taka do swej ważności wymaga potwierdzenia Rady powiatowej, które może być udzielone tylko za poprzedniem oświadczeniem politycznej władzy krajowej, że przeciw temu ze względów publicznych nie ma nic do zarzucenia.

## DZIAŁ II.

**O członkach gminy.***Członkowie gminy i obcy.*

## §. 3.

Członkami gminy są:

- a) przynależni do gminy, t. j. osoby mające w gminie prawo przynależności;
- b) uczestnicy, t. j. osoby nie mające w gminie prawa przynależności, jeżeli w granicach gminy majątek nieruchomy posiadają, lub jeżeli od przedsiębiorstwa zarobkowego samoistnie wykonywanego, albo od dochodu bezpośredni podatek w gminie opłacają.

Pod tymi warunkami należą do uczestników gminy także korporacje, stowarzyszenia, zakłady i fundacje.

Wszystkie inne osoby w gminie są obcemi.

*Przynależność do gminy.*

§. 4.

Stosunki przynależności do gminy, określone są ustawą z 3 grudnia 1863 l. 105 dz. p. p.

Za nadanie prawa przynależności do gminy może gmina pobierać opłatę nie przewyższającą sumy 30 zł. w. a.

*Obywatele.*

§. 5.

Obywatelami są ci, którym gmina prawo obywatelstwa nadała. Obywatelstwo tylko przynależnym do gminy nadawanem być może.

Za nadanie obywatelstwa może gmina pobierać opłatę.

Gminy mogą w uznaniu zasług publicznych nadawać obywatelstwo honorowe osobom będącym obywatelami państwa austriackiego.

*Prawa i obowiązki członków gminy.*

§. 6.

Członkom gminy służy prawo swobodnego pobytu w gminie. Mają oni udział podług postanowień niniejszej ustawy w prawach i korzyściach, jakó też w obowiązkach i ciężarach gminy.

Przynależni do gminy mają nadto w razie zubożenia i niezdolności do pracy prawo do wsparcia stosownie do ustawy z dnia 3. grudnia 1863 l. 105 dz. p. p.

Obywatelom zastrzega się prawo do udziału w fundacjach i zakładach osobno dla nich utworzonych.

Obywatelstwo honorowe nadaje prawa uczestników gminy, ale nie nakłada udziału w ich obowiązkach.

*Prawo pobytu w gminie.*

§. 7.

Obcym, którzy przynależność swoją do pewnej gminy wykażą, lub przynajmniej dowiodą, iż poczynili potrzebne kroki ku wykazaniu przynależności, nie może gmina wzbronić pobytu w swym obrębie, dopóki tak oni jak i mieszkający z nimi członkowie ich rodzin nieskazitelny żywot prowadzą i nie stają się ciężarem dobroczynności publicznej.

Jeżeli obcy rozporządzeniem gminy w tym względzie czuje się pokrzywdzonym, służy mu prawo odwołania się do politycznej władzy powiatowej.

*Utrzymanie prywatnych stosunków prawnych.*

§. 3.

Niniejsza ustawa nie narusza prywatnych stosunków prawnych w ogóle, a w szczególności praw własności i użytkowania, służących

bądź członkowi gminy, bądź też częściom gminy lub całym klasom mieszkańców.

### DZIAŁ III.

#### *O Reprezentacji gminnej.*

##### §. 9.

Gminę reprezentuje we wszystkich jej sprawach Rada gminna. Rada zawiaduje sprawami gminy przez Zwierzchność gminną.

#### **A) Rada gminna.**

##### *Skład Rady gminnej.*

##### §. 10.

Rada gminna składa się w miastach z radnych, wybranych przez członków gminy czynne prawo wyboru mających, w miasteczkach z radnych, wybranych przez członków czynne prawo wyboru mających, a nadto z członków bez wyboru do niej wchodzących (§. 12.)

W gminach, w których liczba członków do wyboru Rady gminnej uprawnionych nie przenosi 400, wybranych będzie 18 radnych, w gminach zaś liczących:

401 — 600	wyborców	24
601 — 1000	"	30
a nad 1000	"	36

radnych.

Do zastępowania radnych ubytych lub nie mogących brać udziału w czynnościach rady, wybrani będą równocześnie zastępcy, których liczba wynosić ma połowę liczby radnych.

Bliższe postanowienia o uprawnieniu do wyboru, obieralności i postępowaniu przy wyborach, zawiera ordynacya wyborcza dla gmin.

##### §. 11.

Wstępując do Rady, składają radni i zastępcy do rąk naczelnika gminy przyrzeczenie sumiennego pełnienia przyjętych obowiązków.

##### *Radni bez wyboru.*

##### §. 12.

Każdy członek gminy, miasteczka, opłacający przynajmniej szóstą część całej sumy podatków bezpośrednich w gminie do opłaty przypisanych, ma prawo nawet bez wyboru być członkiem Rady gminnej, jeżeli jest obywatelem państwa austriackiego i nie zachodzi względem niego żadna okoliczność wykluczająca lub wyłączeniowa, wskazana w ordynacyi wyborczej dla gmin.

Za osobę nie używającą własnowolności, wykonywa to prawo jej prawny zastępca lub tegoż pełnomocnik.

Wojskowi w czynnej służbie i kobiety, jeżeli chcą z tego prawa korzystać, muszą, wszystkie zaś inne osoby mające to prawo, mogą je wykonywać przez pełnomocników.

Współposiadacze realności umocowują do wejścia w skład Rady gminnej jednego z pośród siebie lub inną osobę.

Radnego bez wyboru nie może zastępować kto nie jest obywatelem państwa austriackiego, nie używa własnowolności lub w myśl ordynacyi wyborczej dla gmin od prawa wybierania i obieralności do Rady gminnej jest wykluczonym lub wyłączonym.

Zastępca może tylko jedną osobę zastępować.

Jeżeli zastępca już co do swojej osoby należy do Rady gminnej, głos jego przy głosowaniu podwójnie ma być liczony.

Radni bez wyboru nie będą wliczani do liczby radnych w §. 10. ustanowionej.

Radny bez wyboru, który także przez wybór został do Rady powołany, ma albo przyjąć wybór albo korzystać z prawa, przysługującego mu podług niniejszego paragrafu.

#### *Peryod wyborczy.*

##### §. 13.

Radni i zastępcy wybierani będą na lat sześć. Ustępujący radni i zastępcy urzędować będą aż do ukonstytuowania się nowej Reprezentacyi gminnej. Ustępujący radni i zastępcy mogą być ponownie wybrani.

#### *Wybór uzupełniający.*

##### §. 14.

W miejsce radnego, ubywającego przed końcem peryodu wyborczego, powoła Rada gminna do grona swego na wniosek naczelnika gminy zastępcę z tego samego koła wyborczego, z którego radny ubył. Z pomiędzy zastępców ten będzie powołany, który przy wyborach największą ilość głosów otrzymał. W razie równości głosów rozstrzyga los. Jeżeli radny dłużej niż przez trzy miesiące nie może brać udziału w czynnościach Rady, powoła Rada gminna w sposób wyżej oznaczony zastępcę na czas, przez który ów radny w czynnościach Rady gminnej udziału brać nie może.

Gdyby jednak tylu radnych ubył, iżby liczby radnych z jednego koła wyborczego nawet przez powołanie wszystkich z tego koła zastępców uzupełnić nie można, będzie niezwłocznie na podstawie ostatniej listy wyborczej rozpisany wybór uzupełniający z tegoż koła wyborczego.

Radni i zastępcy w wyborze uzupełniającym wybrani urzędować będą tylko do końca okresu wyborczego tych radnych i zastępców, w których miejsce zostali wybrani.

## **B) Zwierzchność gminna.**

#### *Skład zwierzchności gminnej.*

##### §. 15.

Zwierzchność gminna składa się z naczelnika gminy, jego zastępcy i dodanych do pomocy naczelnikowi gminy dwóch asesorów.

W razie potrzeby wolno wybrać i większą liczbę asesorów, jednak nie więcej jak 5.

Naczelnik gminy otrzymuje stałe wynagrodzenie z funduszków gminy. Minimum tego wynagrodzenia oznacza Wydział krajowy dla ka-

źdeż z gmin tej ustawie podlegających, po wysłuchaniu Rad gminnych. Naczelnikowi gminy nie wolno zrzec się swego wynagrodzenia ani w całości, ani częściowo.

Zastępca naczelnika pobierać będzie wynagrodzenie z funduszków gminnych, jeżeli przez czas dłuższy zastępować będzie naczelnika.

Urząd asesora, radnego i zastępcy radnego jest bezpłatny.

Wszystkim członkom Rady i Zwierzchności gminnej należy się od gminy zwrot wszystkich wydatków połączonych z ich urzędowaniem.

#### *Wybór Zwierzchności gminnej.*

##### §. 16.

Naczelnika gminy, jego zastępcę i asesorów wyłiera Rada gminna na lat 9.

Warunki obieralności na te urzędy i sposób dokonania wyboru oznacza ordynacja wyborcza.

#### *Wybór uzupełniający.*

##### §. 17.

W razie opróżnienia posady naczelnika gminy, jego zastępcy lub asesora w ciągu okresu wyborczego, Rada gminna dokona w jego miejsce nowego wyboru najdalej do dni 14. Wybrany przy wyborze uzupełniającym naczelnik gminy, zastępca naczelnika lub asesor, urzędować będzie do końca sześćdziesięciu swego poprzednika.

#### *Przyrzeczenie.*

##### §. 18.

Naczelnik gminy, jego zastępca i asesorowie winni przy objęciu urzędu w obecności delegata Wydziału powiatowego i w obec delegata Rady gminnej złożyć w ręce naczelnika politycznej władzy powiatowej lub jego delegata, w miejsce przysięgi przyrzeczenie, iż zachowają Cesarzowi wierność i posłuszeństwo, przestrzegać będą ustaw i wypełniać sumiennie obowiązki swoje.

### **C) Postanowienia ogólne.**

#### *Ustąpienie z posady.*

##### §. 19.

Za przyzwoleniem Rady gminnej może naczelnik gminy, jego zastępca lub asesor, radny lub zastępca radnego urząd swój złożyć. Naczelnik gminy, zastępca naczelnika, asesor, radny, lub zastępca radnego traci swój urząd, jeżeli zajdzie lub wiadomą się stanie okoliczność, któraby pierwotnie jego obieralność na członka Rady lub Zwierzchności gminnej była wykluczyła, lub jeżeli się do innej gminy przesiedli.

Jeżeli naczelnik gminy, zastępca naczelnika, asesor, radny lub zastępca radnego popadnie w śledztwo sądowe z powodu zbrodni, przekroczenia lub przestępstwa z chciwości popełnionego, lub jednego z przekroczeń w §. 501, 504, 511, 512, 515 i 516 ustawy karnej wskazanych,



lub jeżeli do jego majątku konkurs ogłoszony zostanie, wtedy nie będzie on mógł sprawować swego urzędu, dopóki trwa to postępowanie karne lub krydalne.

Jeżeli radny lub zastępca wchodzi w stosunki prawne z gminą, jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, nie będzie on mógł sprawować swego urzędu, dopóki ten stosunek trwa i rachunki stąd wynikię ostatecznie załatwione nie będą.

#### *Obowiązek przyjęcia wyboru.*

#### §. 20.

Każdy podług przepisów wybrany członek gminy, winien przyjąć wybór bądź na członka Rady gminnej, lub też zastępcę, bądź na asesora.

Prawo wypowiedzenia się od przyjęcia wyboru lub też od dalszego sprawowania urzędu służy tylko:

- a) duchownym wszelkiego wyznania i nauczycielom publicznym;
- b) urzędnikom i sługom c. k. Dworu, państwa, kraju, powiatów, zakładów i funduszków publicznych, dopóki w czynnej służbie zostają;
- c) wojskowym, chociażby w czynnej służbie nie zostającym;
- d) osobom liczącym przeszło 60 lat życia;
- e) tym, którzy przez cały jeden okres wyborczy piastowali posady w Zwierzchności gminnej, jednak tylko na okres bezpośrednio następujący;
- f) tym, którym ułomność fizyczna lub znacznie i trwale nadwątlone zdrowie nie dozwalają obowiązków urzędowych wykonywać;
- g) tym, którzy z powodu zwykłego zatrudnienia corocznie, często lub przez dłuższy czas nie bywają w gminie obecni;
- h) zostającym w służbie prywatnej, jeżeliby przez przyjęcie wyboru w stosunku swoim służbowym uszczerbku doznać mogli;
- i) tym, którzy bez wyboru do Rady gminnej należą (§. 12).

Kto bez takiego uwalniającego powodu wzbrania się przyjąć wyboru, lub przyjęty urząd dalej sprawować, podpada karze pieniężnej, którą Rada gminna aż do wysokości 20 zł. wymierzyć może.

Przeciw takiemu orzeczeniu Rady służy odwołanie się do Wydziału powiatowego; kara pieniężna wpływa do kasy gminnej na fundusz ubogich.

### DZIAŁ IV.

#### O zakresie działania gminy.

#### ROZDZIAŁ I.

##### *O zakresie działania gminy w ogóle.*

#### §. 21.

Żakres działania gminy jest:

- a) własny i
- b) poruczony.

*Własny zakres działania.*

## §. 22.

Własny zakres działania t. j. zakres, w którym gmina z zachowaniem ustaw samodzielnie zarządzać i rozporządzać może, obejmuje w ogóle wszystko, co bezpośrednio dotyczy interesu gminy i w jej granicach własnymi jej siłami załatwionem i przeprowadzonem być może.

W myśl tego należą do własnego zakresu działania gminy w szczególności:

- a) wolny zarząd majątkiem gminnym i załatwianie spraw, odnoszących się do związku gminy;
- b) czuwanie nad bezpieczeństwem osób i ich mienia;
- c) staranie o zakładanie i utrzymywanie gminnych dróg, mostów, ulic i placów, niemniej o bezpieczeństwo i łatwość komunikacji po drogach i wodach;
- d) policja polowa;
- e) dozór policyjny nad przedmiotami żywności, nad targami, nad miarą i wagą;
- f) policja zdrowia;
- g) policja nad czeladzią i wyrobnikami, niemniej wykonywanie przepisów o czeladzi służebnej;
- h) policyjny dozór nad obyczajnością publiczną;
- i) sprawy ubogich, opieka nad zakładami dobroczynnymi gminy, zapobieganie żebractwu;
- k) policja ogniowa, policja budownictwa, wykonywanie przepisów, porządku budowniczego i udzielanie policyjnego pozwolenia na budowy;
- l) ustawą oznaczyć się mający wpływ na szkoły średnie, przez gminę utrzymywane i na szkoły ludowe: staranie o zakładanie, uposażenie i utrzymywanie szkół ludowych, z uwzględnieniem istniejących jeszcze patronatów szkolnych i przepisów konkurencji do szkół;
- m) jednanie stron w sporze będących przez mężów zaufania z gminy wybranych;
- n) przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży ruchomości drogą licytacji.

Z wyższych względów państwa mogą być pewne czynności policji miejscowej w pojedynczych gminach, w drodze ustawy krajowej, przekazane osobnym organom rządowym.

*Poruczony zakres działania.*

## §. 23.

Ustawy określają poruczony zakres działania gminy, t. j. jej obowiązek do współdziałania w sprawach publicznej administracji.

## ROZDZIAŁ II.

*O zakresie działania Rady gminnej.*

## §. 24.

Rada gminna jest w sprawach gminy władzą uchwalającą i nadzorującą.

Władza wykonawcza jej nie służy.

Rada gminna zastępuje gminę w wykonywaniu jej praw i obowiązków, wydaje w granicach ustawami oznaczonych imieniem gminy postanowienia obowiązujące i uchwała sposób ich wykonania. Ona jest władzą zwierzchnią gminy we wszystkich sprawach gminy, obowiązana strzedz dobra gminy i starać się o zaspokojenie jej potrzeb.

#### §. 25.

Rada gminna obraduje i uchwała o wszystkich sprawach gminy, jej majątku, dobra lub zakładów w granicach ustaw obowiązujących.

W szczególności należy do zakresu działania Rady gminnej:

- a) zmiana granic gminy (§. 2);
- b) ustanawianie zasad zarządu, tudzież sposobu użytkowania majątku i dobra gminy i zakładów gminnych;
- c) sprawy należące do zwyczajnego zarządu majątkiem, które Rada gminna osobną uchwałą sobie zastrzegła (§. 26);
- d) nabywanie lub pozbywanie nieruchomości lub praw, według ustaw za nieruchomości uważanych obciążanie majątku gminy, zaciąganie pożyczek i lokowanie kapitałów;
- e) stawianie kosztem gminy nowych budowli, przekształcanie lub znoszenie istniejących, tudzież inne przedsiębiorstwa, nakładem gminy wykonywać się mające;
- f) zaprowadzenie nowych zakładów gminnych, lub zwiniecie istniejących;
- g) zawieranie, rozwiązywanie, zmiany kontraktów najmu i i dzierżaw;
- h) uchwalanie budżetu rocznego, wydatków budżetem nieprzewidzianych i kredytów dodatkowych, przyzwalanie na przenoszenie uchwalonych kredytów z jednej rubryki do drugiej, uchwalanie wszelkich zmian w budżecie, starania się o pokrycie niedoboru, uchwalanie dodatków do podatków, opłat, prestacyj i usług i oznaczanie dziennych cen takich prestacyj i robót;
- i) sprawdzanie i załatwianie rachunków rocznych;
- k) przyzwalanie na rozpoczęcie sporów prawnych i na odstąpienie od nich, zatwierdzenie ugód spór umarzających, ustanawianie zastępców prawnych;
- l) zatwierdzanie wyników wszelkich licytacyj;
- m) wybór naczelnika gminy, jego zastępcy i asesorów;
- n) uchwalanie etatu i płac urzędników i służb gminnych, jako też instrukcyj służbowych i statutu emerytalnego dla tychże;
- o) wyznaczanie wynagrodzenia dla naczelnika gminy i jego zastępcy (§. 15);
- p) mianowanie i oddalanie urzędników i wymiar emerytury dla nich, na wniosek naczelnika gminy;
- q) nadzór i kontrola nad czynnościami Zwierzchności gminnej;
- r) nadawanie prawa przynależności do gminy i obywatelstwa tudzież obywatelstwa honorowego, ustanawianie opłat za nadawanie prawa przynależności i obywatelstwa;
- s) wykonywanie służącego gminie prawa patronatu lub prezentowania, rozdawania miejsc fundacyjnych, nie uwłaczając prawom na różnicy wyznań opartym;

- t) wybór mężów zaufania do jednania stron ;
- u) uchwalanie regulaminów dla własnych czynności ;
- w) udzielanie zdania swego władzom wyższym na ich żądanie ;
- z) rozstrzyganie zażaleń przeciw zarządzeniom naczelnika gminy.

*Zwyczajny zarząd majątkiem.*

§. 26.

Zwyczajny zarząd majątkiem nie należy do zakresu działania Rady gminnej, lecz Rada może poszczególne sprawy tego zarządu, na wniosek lub po wysłuchaniu Zwierzchności gminnej swojej uchwale zastrzedz.

*Ustanawianie służby.*

§. 27.

Rada winna przydać Naczelnikowi gminy służbę potrzebną do załatwiania czynności, wypływających z własnego i poruczonego zakresu działania.

Jeżeli Rada uzna potrzebę ustanowienia posad urzędowych lub służbowych, wtedy uchwali liczbę i płacę urzędników i sług, orzecze o warunkach i sposobie ich mianowania i ich zaopatrzeniu.

Uchwały te poda naczelnik gminy za pośrednictwem Wydziału powiatowego do wiadomości Wydziału krajowego.

Gdyby Rada gminna się wzbraniała uchwalić etat urzędników i sług, lub gdyby się okazało, że uchwalony przez Radę gminną etat nie wystarcza do należytego załatwiania czynności własnego i poruczonego zakresu działania, a Rada gminna mimo wezwania wskazanych jej braków nie uzupełniła, Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem orzec może, jakiej kategorii urzędników i w jakiej liczbie gmina ustanowić i opłacać ma.

*Nadzorowanie Zwierzchności gminnej.*

§. 28.

Rada gminna ma prawo i obowiązek urzędowanie Zwierzchności gminnej ciągle nadzorować. Nadzór ten wykonywa Rada gminna za pomocą jednej lub kilku komisyj z grona swego wybranych, które obowiązane będą o każdej dostrzeżonej nieprawidłowości lub wadliwości w urzędowaniu Zwierzchności gminnej bezzwłocznie Radę gminną zaawiadomić i poczynić wnioski o usunięcie złego, zaś po upływie każdego roku administracyjnego przedłożyć Radzie gminnej sprawozdanie o swoich czynnościach z wnioskami, jakie uznają za stosowne.

Skoro Rada gminna przekona się o nieprawidłowościach lub wadliwościach, winna się postarać o bezzwłoczne ich usunięcie, a gdyby to nie odniosło skutku, donieść o tem Wydziałowi powiatowemu.

Dla komisyj kontrolujących uchwali Rada gminna osobne instrukcje i przedłoży je Wydziałowi powiatowemu do wiadomości.

Naczelnik gminy winien najdalej do dni 30 po upływie każdego roku administracyjnego przedłożyć Wydziałowi powiatowemu odpisy sprawozdań komisyj kontrolujących w ubiegłym roku, jakoteż odpisy uchwał Rady gminnej na podstawie tych sprawozdań zapadłych, lub donieść w tym terminie o zachodzących przeszkodach.

Rada gminna może także ustanowić osobne komisye do nadzorowania przedsiębiorstw gminnych, tudzież do udzielania zdań i przedstawiania wniosków w sprawach gminnych.

Do takich komisyj Rada gminna powołać może mężów zaufania z poza grona swego.

Ani komisya kontrolująca, ani specyalne komisye w myśl niniejszego paragrafu ustanowione, władzy wykonawczej nie mają, a zatem ani same nie zarządzić, ani Zwierzchności gminnej poleceń wydawać nie mogą.

#### *Rewizya kasy.*

##### §. 29.

Rada gminna winna wybrać osobną komisye, której obowiązkiem będzie przynajmniej cztery razy do roku przedsięwziąć rewizyę kasy gminnej i kas zakładów i funduszków pod zarządem gminy zostających i o każdej rewizyi Radzie gminnej zdać sprawę na ręce naczelnika gminy, który odpis każdego sprawozdania do dni 8 Wydziałowi powiatowemu przedłożyć ma.

Jeżeli członkowie komisyi szkontrującej obowiązkom w niniejszym paragrafie na nich włożonym zadość nie uczynią, może Wydział powiatowy przeprowadzić szkonto kasy na koszt gminy. Oprócz tego winien Wydział powiatowy od czasu do czasu kasę gminną niespodziewanie szkontrować.

#### *Sprawy policji miejscowej.*

##### §. 30.

O ile sprawowanie policji miejscowej nie jest mocą ustawy przekazane organom rządowym, może Rada gminna w granicach ustaw wydawać obowiązujące w obrębie gminy przepisy co do policji miejscowej i za przekroczenie tychże zagrażać karą pieniężną aż do wysokości 50 zł., lub w razie niemożności uiszczenia kary pieniężnej, karą aresztu do dni 10.

Uchwały takie Rada gminna powziąć może tylko na wniosek lub po wysłuchaniu naczelnika gminy.

##### §. 31.

Rada gminna winna uchwalić środki pieniężne na utrzymanie zakładów i urzędzeń policji miejscowej i jest odpowiedzialną za wszelkie zaniedbania w tej mierze, pochodzące z jej winy.

#### *Odpowiedzialność gminy.*

##### §. 32.

Gdyby kto poniósł szkodę z powodu zaniedbania przez gminę obowiązków względem policji miejscowej na niej ciężących, winna gmina poniesioną szkodę wynagrodzić. W szczególności obowiązana jest gmina wynagrodzić szkodę wyrządzoną w jej obrębie przez gwałt publiczny przy zbiegowisku dokonany, jeżeliby ani jeden ze sprawców nie był schwytanym, a na gminie ciążyła wina niedbałości w zapobieżeniu temu gwałtowi.

Orzeczenie względem obowiązku wynagrodzenia szkody, wyda polityczna władza powiatowa za poprzedniem wysłuchaniem Wydziału powiatowego.

Jeżeli co do wysokości wynagrodzenia porozumienie się pomiędzy gminą a poszkodowanym nie nastąpi, wynagrodzenie to ma być poszukiwanem zwykłą drogą prawa.

*Zaopatrywanie ubogich.*

§. 33.

Rada gminna ma czuwać nad tem, aby ubodzy według ustaw zaopatrzeni byli. Gdyby zakłady i fundusze na ten cel przeznaczone nie wystarczały, Rada postara się o potrzebne środki i oznaczy sposób ich użycia.

*Udzielanie zdania.*

§. 34.

Na żądanie władz rządowych lub autonomicznych winna Rada gminna udzielać im swojego zdania.

*Rozstrzyganie zażaleń.*

§. 35.

Rada gminna rozstrzyga zażalenia przeciw rozporządzeniom naczelnika gminy, w sprawach dotyczących się majątku i dobra gminnego lub zakładów gminnych, niemniej w tych sprawach, w których naczelnik gminy tylko uchwały Rady gminnej wykonywa.

We wszystkich innych sprawach własnego zakresu działania rozstrzyganie rekursów przeciw postanowieniom naczelnika gminy należy do Wydziału powiatowego, zaś w sprawach poruczonego zakresu działania do politycznej władzy powiatowej.

*Regulamin.*

§. 36.

Wydział krajowy wyda regulamin dla czynności Rad gminnych, tudzież instrukcję dla czynności Zwierzchności gminnych we własnym zakresie działania, i dla kas gminnych uwzględniając różnice potrzeb i stosunków zachodzących między gminami większemi i mniejszemi.

Rada gminna może jednak uchwalić inny regulamin dla własnych czynności i instrukcję dla swej Zwierzchności gminnej co do spraw własnego zakresu działania i swojej kasy gminnej, winna jednak regulamin dla własnych czynności i instrukcji dla Zwierzchności gminnej przedłożyć za pośrednictwem Wydziału powiatowego Wydziałowi krajowemu do wiadomości.

Instrukcja dla kasy gminnej, przez Radę gminną uchwalona, wymaga zatwierdzenia przez Wydział krajowy.

Dopóki Rada gminna nie uchwali i nie przedłoży Wydziałowi krajowemu osobnego regulaminu dla swoich czynności i osobnej instrukcji dla Zwierzchności gminnej, obowiązującą będą regulamin i instrukcja przez Wydział krajowy wydana.

Instrukcja dla kasy gminnej przez Wydział krajowy wydana obowiązującą będzie tak długo, dopóki uchwalona przez Radę gminną

osobna instrukcyja dla swej kasy, nie uzyska zatwierdzenia Wydziału krajowego.

*Zwoływanie Rady.*

§. 37.

Rada gminna zbiera się na posiedzenie, ile razy zajdzie tego potrzeba, najmniej zaś raz na miesiąc. Naczelnik gminy lub jego zastępca zwołuje Radę na posiedzenie. Każde posiedzenie, które nie jest tym sposobem zwołane, jest nieprawne, a powzięte na nim uchwały są nieważne.

Naczelnik gminy musi zwołać Radę, jeżeli tego zażąda przynajmniej trzecia część radnych, polityczna władza powiatowa albo też Wydział krajowy, lub Wydział powiatowy.

O nastąpić mającemu posiedzeniu naczelnik gminy w każdym razie winien zawiadomić wszystkich w gminie obecnych radnych.

*Komplet do uchwał.*

§. 38.

Rada gminna nie może powziąć uchwały, jeżeli więcej niż połowa radnych nie jest na posiedzeniu obecna.

Do uchwały ustanawiającej budżet, jakoteż do uchwały podlegającej wyższemu zatwierdzeniu, potrzebna jest obecność dwóch trzecich radnych.

Jeżeli na posiedzenie nie zbierze się ilość radnych potrzebna do powzięcia uchwał, winien naczelnik gminy najdalej do trzech dni zwołać Radę powtórnie i zarazem wezwać zastępców.

Na każdego radnego i zastępcę, który nie stawi się na to drugie posiedzenie i nie usprawiedliwi swej nieobecności, winien naczelnik gminy nałożyć karę pieniężną aż do 10 zł.

Przeciw takiemu orzeczeniu służy odwołanie się do Wydziału powiatowego.

Grzywnę tę ściągnie naczelnik gminy. Radnego lub zastępcę, który bez usprawiedliwienia się na trzech po sobie następujących posiedzeniach się nie jawi, może Rada gminna na czas oznaczony, lub też na cały w toku będący peryod wyberezy od udziału w obradach i uchwałach Rady wykluczyć. Przeciw tej uchwale służy wykluczonemu rekurs do Wydziału powiatowego w terminie dni 14, licząc od dnia doręczenia mu zawiadomienia o dotyczącej uchwale Rady gminnej.

*Przeszkody uczestnictwa w obradach.*

§. 39.

Członek Zwierzchności gminnej lub Rady gminnej nie może być obecnym na posiedzeniu, jeżeli przedmiot obrady lub uchwały dotyczy jego urzędowania, jego własnych interesów prywatnych, lub też interesów jego żony, albo osób z nim w pierwszym lub drugim stopniu spokrewnionych lub spowinowaconych; winien jednak na żądanie Rady stawić się dla udzielenia żądanych wyjaśnień.

§. 40.

Członkowie Zwierzchności gminnej są obowiązani być obecnymi na każdym posiedzeniu Rady i mogą w każdym czasie głos zabrać.

W głosowaniu przy sprawdzeniu rachunków i udzieleniu Zwierzchności gminnej absolutoryum nigdy udziału brać nie mogą.

*Przewodniczenie na posiedzeniach.*

§. 41.

Na posiedzeniach Rady gminnej przewodniczy naczelnik gminy, a w razie przeszkody jego zastępca. Każde posiedzenie odbyte z pominięciem tego przepisu jest nieważne. Naczelnik gminy lub jego zastępca zwołuje Radę, zagaja i zamyka posiedzenie, układa porządek dzienny, kieruje rozprawami i przestrzega porządku w zgromadzeniu.

*Sekretarz Rady.*

§. 42.

Rada gminna wybiera sekretarza swego bądź z grona swego, bądź z pomiędzy urzędników gminy.

*Warunki ważności uchwał.*

§. 43.

Do ważności uchwały potrzebną jest bezwzględna większość głosów obecnych radnych. W razie równości głosów rozstrzyga przewodniczący. W innych wypadkach przewodniczący nie głosuje, z wyjątkiem wyborów. Głosowanie odbywa się jawnie; wolno jest jednak Radzie uchwalić głosowanie tajne.

*Jawność posiedzeń.*

§. 44.

Posiedzenia Rady odbywają się w lokalu urzędowym publicznie, wyjątkowo jednak może Rada uchwalić tajne posiedzenie. Posiedzenia, na których przedmiotem obrad jest budżet lub zamknięcia rachunków, w każdym razie będą publiczne.

Gdyby publiczność mieszała się do obrad lub w inny sposób przeszkadzała obradom, przewodniczący ma prawo i obowiązek po poprzednim bezskutecznym napomnieniu, nakazać wydalenie publiczności z miejsca posiedzeń.

*Protokół posiedzenia.*

§. 45.

Z każdego posiedzenia spisany będzie w księdze na to przeznaczonej protokół, obejmujący nazwiska radnych, wnioski na posiedzeniu czynione i zapadłe uchwały. Protokół ma być stwierdzony podpisem przewodniczącego, dwóch obecnych na posiedzeniu radnych i sekretarza.

Każdemu członkowi gminy wolno przeglądać protokoły.

ROZDZIAŁ III.

*O zakresie działania Zwierzchności gminnej.*

§. 46.

Naczelnik gminy w sprawach gminy jest organem zarządzającym i wykonawczym.



W razie przeszkody zastępuje naczelnika gminy jego zastępca, tego zaś jeden z asesorów. Rada gminna na początku każdego roku oznaczy, który asesor w razie przeszkody zastępcy ma zastępować naczelnika gminy.

#### §. 47.

Do zakresu działania naczelnika gminy należy w szczególności:

a) przewodniczenie w Radzie gminnej i przygotowanie wniosków do uchwał Rady;

b) wykonywanie ustaw i rozporządzeń we własny zakres działania gminy wchodzących;

c) wykonywanie wszelkich uchwał i zarządzeń Rady gminnej;

d) kierownictwo urzędem gminnym, nadzór nad urzędnikami i sługami;

e) wykonywanie policyi miejscowej;

f) zarządzanie w razach nagłych, za następnem usprawiedliwieniem w obec Rady gminnej;

g) przedstawianie do mianowania i oddalania urzędników gminy i wykonywanie władzy dyscyplinarnej nad urzędnikami i sługami;

h) zarząd majątkiem, dobrem i dochodami gminy, zakładów i funduszy gminnych, lub pod zarządem gminy zostających;

i) prowadzenie kasowości i rachunkowości gminy;

k) wykonywanie wszelkich spraw poruczonego zakresu działania.

#### §. 48.

Naczelnik gminy reprezentuje gminę na zewnątrz.

Dokumenty, mocą których gmina przyjmuje zobowiązania względem osób trzecich, muszą być podpisane przez naczelnika gminy i jednego asesora.

Dokument dotyczący interesu, do którego zawarcia potrzebne jest przyzwolenie Rady lub wyższe zatwierdzenie, musi być nadto podpisany przez dwóch radnych i powołać się na to przyzwolenie lub zatwierdzenie. W każdym razie dokument wydany imieniem gminy musi być zaopatrzony pieczęcią gminną.

#### *Sprawowanie policyi miejscowej.*

#### §. 49.

Do naczelnika gminy należy odpowiednie ustawom sprawowanie policyi miejscowej, o ile pojedyncze jej czynności nie są przekazane w drodze ustawy krajowej organom rządowym.

W nagłych wypadkach nieszczęścia, n. p. przy pożarach lub powodziach i t. p., naczelnik gminy ma prawo zarządzić wykonanie robót wszelkiego rodzaju, o ile są niezbędne do usunięcia niebezpieczeństwa chwilowego i zmusić do tych robót każdego zdolnego do nich członka gminy, a nawet i obcych. Gdyby środki policyi miejscowej nie były dostateczne do zabezpieczenia dobra publicznego (jak n. p. w razie epidemii), lub gdyby własne siły gminy nie wystarczały do odwrócenia grożącego niebezpieczeństwa, naczelnik gminy winien zaawiadomić o tem natychmiast polityczną władzę powiatową.

*Zagrażanie karami.*

## §. 50.

Naczelnik gminy ma wyjątkowo prawo zagrażania karą pieniężną do 10 zł., lub w razie niemożności jej uiszczenia karą aresztu do dwóch dni, jeżeli tego wymaga wykonanie przepisu tymczasowego policyi miejscowej niedopuszczającego zwłoki.

*Wykonywanie władzy karnej.*

## §. 51.

O ile w ustawach i przepisach które dotyczą policyi miejscowej, należącej do zakresu działania gminy, wyrażoną jest sankcyja karna, i o ile przekroczenia tych ustaw i przepisów nie podlegają ustawie karnej, służy prawo orzekania kar za takie przekroczenia naczelnikowi gminy, a względnie jego zastępcy.

W ten sposób mają być także orzekane kary, oznaczone przez Radę gminną (§. 30).

Tylko kary pieniężne, lub w razie niemożności ich uiszczenia kary aresztu mogą być orzekane.

Wszelkie orzeczenia kar mają być w osobną księgę wpiśwane.

*Tok instancji.*

## §. 52.

Od orzeczeń, wydanych według §. 51. odwołać się można do politycznej władzy powiatowej.

Jeżeli orzeczenia tyczą się duchownych wyznań religijnych, nauczycieli publicznych, urzędników rządowych lub krajowych, zostających w czynnej służbie, albo członków Sejmu krajowego, uatenczas winien naczelnik gminy przedłożyć to orzeczenie politycznej władzy powiatowej do poprzedniego zbadania i potwierdzenia.

*Przeznaczenie kar.*

## §. 53.

Kary pieniężne, orzeczone podług §. 51., wpływają do kasy gminnej na fundusz ubogich gminy.

*Przedstawienie urzędników do mianowania i przeniesienia w stan spoczynku.*

## §. 54.

Na podstawie etatu, przez Radę gminną uchwalonego, lub na podstawie orzeczenia Wydziału krajowego w myśl ostatniego ustępu §. 27., w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem wydanego, naczelnik gminy przedstawia Radzie gminnej urzędników gminy do mianowania. Mianowani urzędnicy posiadać muszą przepisaną kwalifikacyę.

Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem oznaczy, jakie kwalifikacye dla każdej kategorii posad są potrzebne, z uwzględnieniem różnicy potrzeb i stosunków gmin większych a mniejszych, z pozostawieniem odpowiedniego czasu przejściowego.

Naczelnik gminy przedstawia Radzie gminnej wnioski o przeniesienie urzędników w stan spoczynku i wymierzenie emerytury dla nich.

Naczelnik gminy mianuje i oddala sługi gminne i przedstawia Radzie gminnej wnioski co do ich zaopatrzenia.

#### *Sledztwo dyscyplinarne.*

##### §. 55.

Naczelnik gminy wdraża i przeprowadza sledztwa dyscyplinarne przeciw urzędnikom i sługom gminnym i orzeka o karach dyscyplinarnych.

Naczelnik może w drodze dyscyplinarnej urzędnika suspendować. Oddalenie urzędnika ze służby w drodze dyscyplinarnej nastąpić może tylko za uchwałą Rady gminnej.

Orzeczenie dyscyplinawne przeciw rachmistrzowi, kasyerowi i kontrolorowi tylko Rada gminna po wysłuchaniu naczelnika gminy wydawać może.

#### *Zarząd majątkiem.*

##### §. 56.

Naczelnik gminy zarządza majątkiem gminy, nadzoruje użytkowanie i zarząd dobra gminnego, kieruje przedsiębiorstwami gminy, czuwa nad ich wykonaniem i załatwia sprawy ubogich według ustaw.

Naczelnik zawiaduje zakładami gminnymi i nadzoruje zakłady własny zarząd mające, o ile akt fundacyi lub umowy innych nie zawierają postanowień.

W szczególności winien naczelnik gminy starać się o ściąganie wszystkich wierzytelności gminy, zakładów i funduszy gminnych lub pod zarządem gminy zostających, tudzież wszelkich czynnych zaległości. Gdyby naczelnik obowiązku tego nalażycie nie wypełniał, a Rada gminna mimo upomnienia ze strony Wydziału powiatowego temubymie nie zaradziła, Wydział powiatowy będzie miał prawo zarządzić środki zaradcze, jakie uzna za stosowne, a nawet ustanowić na koszt gminy zastępcę prawnego, który imieniem gminy wierzytelności i zaległości w drodze wła ciwej poszukiwać będzie.

Przepis ten odnosi się także do pretensyj gminy, któreby jej z mocy §§. 63—65 do członków Zwierzchności gminnej przysługiwały.

#### *Kolaudacye.*

##### §. 57.

Naczelnik gminy zarządza wszelkie roboty i dostawy dla gminy, rozpisuje i przeprowadza licytacye, odbiera i kolauduje wykonane roboty lub dostawy, Do każdego odbioru i do każdej kolaudacyi winien naczelnik gminy zawiadzać komisję kontrolującą Rady gminnej, a to w takim czasie, aby komisya czynność tę ze swej strony nadzorować mogła.

#### *Komisye.*

##### §. 58.

Rada gminna może na wniosek lub po wysłuchaniu naczelnika gminy uchwalić, aby sprawowanie poszczególnych czynności ogólnego

zarządu gminnego lub policji miejscowej powierzone zostało osobnym komisjom,

Każda taka komisya składa się z jednego członka Zwierzchności gminnej, jako przewodniczącego i kilku członków przez Radę gminną z jej grona lub z poza jej grona wybranych.

Dla takich komisyj winna Rada gminna uchwalić osobne instrukcje.

Komisye te podlegają naczelnikowi gminy i polecenie jego wykonywać ściśle są obowiązane.

#### *Dobrowolne licytacje.*

##### §. 59.

Naczelnik gminy zezwala na przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży ruchomości drogą licytacji i czuwa nad zachowaniem i ściśłem wypełnieniem istniejących w tej mierze przepisów.

#### *Kasowość i rachunkowość.*

##### §. 60.

Naczelnik gminy jest odpowiedzialny za należyte prowadzenie kasowości i rachunkowości, jest przeto obowiązany kasę przynajmniej raz na miesiąc szkontować.

#### *Poruczony zakres działania.*

##### §. 61.

Naczelnik gminy załatwia wszelkie sprawy należące do poruczonego zakresu działania gminy w sposób ustawami przepisany lub przez władzę wskazany. Jeżeli oznaczenie sposobu wykonania pozostawione jest w całości lub częściowo gminie, naczelnik winien zastosować się w tym względzie do uchwały Rady gminnej.

Wszakże w razach nadzwyczaj nagłych, gdyby uchwała Rady bez szkody lub bezpieczeństwa poprzednio nie mogła być zasiągnięta, może naczelnik gminy działać według własnego zdania, winien jednak następnie w jak najkrótszym czasie wyjednać sobie zatwierdzenie Rady.

Rząd może polecić na swój koszt załatwienie spraw, należących do poruczonego zakresu działania w całości lub części organom własnym.

#### *Wstrzymanie wykonania uchwał.*

##### §. 62.

Jeżeli naczelnik gminy sądzi, że uchwała przez Radę gminną wzięta, narusza ustawę, przekracza zakres działania Rady lub jest szkodliwą interesom gminy, winien wstrzymać wykonanie takiej uchwały i najdalej do trzech dni po jej powzięciu odnieść się do wyższej władzy o rozstrzygnięcie, czy uchwała wykonaną być ma, czy nie.

Orzeczenie to należy do politycznej władzy powiatowej, jeżeli naczelnik sądzi, że uchwała narusza ustawę lub przekracza zakres działania gminy, zaś do wydziału powiatowego, jeżeli sądzi, że uchwała jest szkodliwą interesom gminy.

Władza wyższa winna wydawać swoje orzeczenie w ciągu dni ośmiu, a jeżeli sprawa należy do własnego zakresu działania gminy

polityczna władza powiatowa zawiadomi o swoim orzeczeniu Wydział powiatowy.

Orzeczenie tych władz jest dla naczelnika gminy stanowczem i nie służy mu prawo wyższego odwołania się.

Rada gminna ma jednak prawo wnieść rekurs od takiego orzeczenia do Namiestnictwa a względnie do Wydziału krajowego w terminie 14-dniowym.

O wstrzymaniu wykonania uchwał naczelnik ma Radę gminną na najbliższem posiedzeniu zawiadomić. Jeżeli naczelnik gminy nie przedłoży władzy wyższej w terminie 3-dniowym uchwały wstrzymanej do rozstrzygnięcia, uchwała ta staje się prawomocną i bezzwłocznie wykonaną być musi o ile nie zachodzi wypadek w §. 104 przewidziany.

#### *Odpowiedzialność naczelnika gminy.*

##### §. 63.

Naczelnik gminy jest za swoje czynności urzędowe odpowiedzialnym gminie. Od tej odpowiedzialności uwolnić nie może naczelnika gminy ustanowienie komisyj dla poszczególnych spraw (§. 58)

Co do poruczonego zakresu jest on odpowiedzialnym Rządowi.

Pretensye gminy co do wynagrodzenia szkód pochodzące, z odpowiedzialności orzeczonej w tym paragrafie, mają być poszukiwane zwykłą drogą prawa.

##### §. 64.

Jeżeli zastępca naczelnika gminy lub jeden z asesorów powołanym zostaje do zastępowania naczelnika gminy, względnie jego zastępcy, natenczas zastępca naczelnika gminy, względnie asesor, wchodzi we wszystkie prawa i obowiązki naczelnika gminy i są odpowiedzialnymi za swoje czynności urzędowe tak samo jak naczelnik gminy.

##### §. 65.

Asesorowie dodani są naczelnikowi gminy dla pomocy w urzędowaniu. Asesorowie winni naczelnika wspierać w urzędowaniu i mają według jego zarządzenia i pod jego odpowiedzialnością wykonywać czynności, które im poruczy.

Każdy asesor odpowiedzialny jest gminie za zaniedbanie lub nie należyte wykonanie czynności przez ustawę niniejszą w ogóle, przez naczelnika gminy lub przez Radę gminną w szczególności mu poruczonych.

Pretensye gminy do wynagrodzenia szkód z odpowiedzialności tym paragrafem orzeczonej, mają być dochodzone zwykłą drogą prawa.

## DZIAŁ V.

### **O gospodarstwie gminnem i nakładaniu ciężarów na gminę.**

#### *Inwentarz majątku.*

##### §. 66.

Wszelka ruchoma i nieruchoma własność, niemniej wszelkie prawa i przywileje gminy i jej zakładów winny być utrzymywane w ciągłej widoczności zapomocą dokładnego inwentarza.

Inwentarz ten ma być spisany w ciągu pierwszego roku po zaprowadzeniu niniejszej ustawy. Każda następna zmiana ma być w nim uwidoczniiona.

Każdemu członkowi gminy wolno jest przejrzeć inwentarz.

Zakładanie i utrzymywanie inwentarza należy do naczelnika gminy który ma także starać się o wpisanie do ksiąg hipotecznych wszystkich praw gminy względem nieruchomości. Pierwszy inwentarz przedłożony będzie Radzie gminnej do zatwierdzenia, a dwa odpisy zatwierdzonego inwentarza przedłoży naczelnik gminy Wydziałowi powiatowemu, który jeden z tych odpisów przesła Wydziałowi krajowemu.

O zmianach inwentarza uwiadomi naczelnik gminy najdalej w dwa miesiące po upływie każdego roku Radę gminną i Wydział powiatowy, który o tem doniesie Wydziałowi krajowemu.

*Utrzymywanie majątku zakładowego.*

§. 67.

Zakładowy majątek i dobro gminy i jego zakładów mają być utrzymane w całości i w dobrym stanie.

Do podziału zakładowego majątku lub dobra między członków gminy, potrzebna jest uchwała Sejmu krajowego.

*Użytkowanie majątku gminnego.*

§. 68.

Majątek gminy i jej zakładów ma być w ten sposób administrowany, aby przyniósł ile możności największy stały dochód. Nadwyżki roczne mają być użyte do pokrycia potrzeb w roku następnym, o ile by zaś na ten cel nie były potrzebne, należy je ulokować pożytecznie i do majątku zakładowego przyłączyć.

§. 69.

Dotychczasowy niezaprzeczony zwyczaj rozstrzyga, którzy członkowie gminy i w jakim wymiarze w użytkach dobra gminnego udział mają.

Rada gminna uwzględniając ten zwyczaj i istniejące specjalne tytuły prawne, uchwali postanowienia regulujące to uczestnictwo, przyczem ustanowić może opłatę za użytkowanie z dobra gminnego.

Rada gminna uchwali także sposób użytkowania z dobra gminnego, uchwała ta wymaga zatwierdzenia Wydziału powiatowego.

Nadwyżka dochodów z dobra gminnego, pozostająca po zaspokojeniu osób uprawnionych wpływa do kasy gminnej.

*Rok administracyjny.*

§. 70.

Rok administracyjny gminy zaczyna się i kończy się równocześnie z rokiem administracyjnym państwa.

*Budżet i rachunki roczne.*

§. 71.

Naczelnik gminy winien corocznie ułożyć budżet gminny i zakładów gminnych na następny rok administracyjny i przedłożyć go

Radzie gminnej na trzy miesiące przed rozpoczęciem roku administracyjnego.

Rada gminna ma budżet uchwalić najpóźniej na miesiąc przed rozpoczęciem roku administracyjnego.

Rachunki z przychodów i wydatków gminy, funduszków i zakładów gminnych, lub pod zarządem gminy zostających winien naczelnik gminy najpóźniej w miesiąc po upływie roku administracyjnego przedłożyć Radzie gminnej, która obowiązana jest rachunki najdalej do dwóch miesięcy po ich przedłożeniu rozpoznać i załatwić.

Tak budżet jak i rachunki roczne, zanim Radzie do rozpoznania przedstawione zostaną, winny być poprzednio najmniej przez dwa tygodnie złożone do przejrzenia przez członków gminy, których spostrzeżenia przy rozpoznaniu budżetu i rachunków wzięte będą pod rozwagę.

Gdyby Rada gminna nie wstawiła w swój budżet należności, którą gmina uścić jest obowiązana bądź na mocy ustawy, bądź na mocy wyroku lub dokumentu, mającego wedle ustaw moc egzekucyjną, ma Rada powiatowa prawo i obowiązek wstawić te należności w budżet gminy i nałożyć na ich pokrycie dodatki do podatków.

#### §. 72.

O dniu, w którym projekt budżetu i rachunki roczne Radzie gminnej przedłożone zostały, zawiadomi naczelnik gminy Wydział powiatowy.

Uchwalony przez Radę budżet i sprawdzone przez nią rachunki przedłożyć należy w dwóch odpisach Wydziałowi Rady powiatowej, który jeden odpis przedłoży Wydziałowi krajowemu.

#### §. 73.

Do sprawdzenia rachunków w §. 71. wymienionych Rada gminna wybrać ma komisję, która sprawozdanie i wnioski swoje Radzie gminnej najdalej do 6 tygodni przedłożyć ma.

Jeżeli komisja obowiązkom na nią w niniejszym paragrafie włożonym, w oznaczonym tu terminie zadość nie uczyni i zwłoki należyć nie usprawiedliwi, zarządzi Wydział powiatowy wybór innej komisji, wyznaczając nowy termin do sprawdzenia i załatwienia rachunków.

Gdyby i to zarządzenie skutku nie odniosło, lub gdyby Wydział powiatowy się przekonał, że rachunki nie są należyćie sprawdzone, Wydział powiatowy z ramienia swego zarządzi sprawdzenie rachunków na koszt gminy.

Od takiego rozporządzenia Wydziału powiatowego służy rekurs do Wydziału krajowego.

#### §. 74.

W zarządzie gminy i przy zawiadywaniu jej majątkiem należy trzymać się ściśle uchwalonego budżetu. Na wydatki, które odłożyć się nie dadzą, a we właściwej rubryce budżetu nie znajdują całkowicie lub w części pokrycia potrzebne jest przyzwolenie Rady.

W razach nagłych, w których poprzednie przyzwolenie bez szkody i bez niebezpieczeństwa nie może być uzyskane, może naczelnik gminy opędzić potrzebny wydatek, winien jednak pod własną odpo-

wiedzialnością wyjednać sobie w przeciągu ośmiu dni zatwierdzenie Rady.

## Pokrycie wydatków.

### 1. Z dochodów.

#### §. 75.

Wydatki na cele gminne mają być przedewszystkiem pokrywane z dochodów gminy.

#### *Z majątku osobnego.*

#### §. 76.

Jeżeli na pokrycie pewnych wydatków przeznaczony jest majątek, należy przedewszystkiem dochody z tego majątku na ten cel obracać.

Przeznaczenie tych dochodów nie może być zmienionem.

#### *Wydatki połączone z posiadaniem dobra gminnego.*

#### §. 77.

Podatki i inne opłaty, tudzież koszta dozoru i uprawy z posiadaniem i używaniem dobra gminnego połączone, o ile do ich pokrycia dochody z dobra gminnego do kasy gminnej wpływające (§. 69.) nie wystarczają, mają być ponoszone przez uczestniczących w pożytkach z dobra gminnego, a to w miarę tego uczestnictwa.

#### *Wydatki odrębne.*

#### §. 78.

Wydatki dotyczące tylko interesu pewnych klas mieszkańców lub posiadaczy gruntów lub domów, mają być ponoszone przez same tylko strony interesowane, o ile nie istnieją inne urządzenia obowiązujące.

### 2. Prestucyje

#### §. 79.

O ile dochody w §. 75. oznaczone nie wystarczają do pokrycia wydatków na cele gminne, może Rada gminna nakładać:

- a) dodatki do podatków bezpośrednich lub do podatku konsumcyjnego;
- b) inne opłaty nie należące do kategorii dodatków do podatków;
- c) usługi i roboty na cele gminne.

#### *a) Dodatki do podatków.*

#### §. 80.

Dodatki do podatków bezpośrednich mają być zazwyczaj nakładane na wszystkie w gminie przypisane podatki bezpośrednie, a to na wszystkie równo, to jest podług tej samej stopy procentowej. Dodatki te mają być rozkładane równo w całym obrębie gminy. Wyjątki od tych przepisów objęte są w §. 85. i 86.



## §. 81.

Dodatkiem do podatku konsumcyjnego można obciążać tylko konsumpcję w obrębie gminy, nie można nim obciążać produkcji i obrotu handlowego.

## §. 82.

Do nałożenia dodatków przenoszących 20% do 50% podatków bezpośrednich lub podatku konsumcyjnego, potrzebne jest przyzwolenie Rady powiatowej.

Do nałożenia dodatków do podatków bezpośrednich, lub podatku konsumcyjnego, przenoszących 50% do 100%, potrzebnem jest zezwolenie Wydziału krajowego za zgodą c. k. Namiestnictwa. Takie zezwolenie udzielonem być może tylko na lat pięć.

Gdyby porozumienie między Wydziałem krajowym a c. k. Namiestnictwem do najbliższej sesji sejmowej nie nastąpiło, sprawa winna być przedłożoną do uchwały Sejmu krajowego.

Dodatki na dłuższy okres aniżeli lat pięć lub przenoszące 100% podatków bezpośrednich albo podatku konsumcyjnego, nakładane być mogą tylko na podstawie uchwały sejmowej i za Najwyższem zezwoleniem.

*b) Inne opłaty.*

## §. 83.

Do zaprowadzenia opłat nie należących do kategorii dodatków do podatków bezpośrednich lub do podatku konsumcyjnego, jako też do podwyższenia istniejących już opłat tego rodzaju, potrzebną jest ustawa krajowa.

Zezwolenie na dalszy pobór tego rodzaju opłat po zgaśnięciu mocy obowiązującej ustawy, którą zaprowadzone zostały, udzielone być może przez Wydział krajowy za zgodą c. k. Namiestnictwa, jednakże zawsze nie w wyższym wymiarze i nie na dłuższy okres czasu, jak dotyczącą ustawą dotąd dozwolone były.

Odmowa na prośby tego rodzaju może nastąpić tylko za uchwałą Sejmu krajowego.

Pobór taks gminnych za pojedyncze przez Reprezentację gminną w zakresie jej kompetencji udzielone uprawnienia, tudzież za używanie zakładów gminnych i za inne w interesie stron przez organa gminne podejmowane czynności urzędowe, dozwolony być może przez Wydział krajowy za zgodą c. k. Namiestnictwa, jednakże bez naruszenia już dawniej dla poszczególnych poborów tego rodzaju istniejących postanowień prawnych.

*c) Posługi i roboty.*

## §. 84.

Za uchwałą Rady gminnej mogą być wymagane posługi i roboty tak ciągle jak i ręczne.

Rada winna rok rocznie na następujący rok administracyjny oznaczyć cenę dziennych posług i robót.

Posługi będą wymagane kolejno. Wyjąwszy nagłe wypadki wskazane w §. 49., wolno jest każdemu wymagane od niego posługi lub roboty albo osobiście albo przez zdolnego zastępcę wykonać albo

też wykupić się od nich, składając do kasy gminnej ich wartość, obliczoną podług cen przez Radę ustanowionych.

*Wyjątki.*

§. 85.

Do opłacenia dodatków do podatków bezpośrednich, niemniej do posług i robót nie mogą być pociągani:

a) urzędnicy i służby c. k. Dworu, państwa, kraju, powiatu, gminy, zakładów krajowych, powiatowych i gminnych, nauczyciele publiczni, wojskowi, jako też wdowy i sieroty tych osób co do ich płac służbowych i pochodzących ze stosunku służbowego, pensyj, prowizyj, zapomóg i innych poborów.

b) pasterze dusz co do ich kongruy.

§. 86.

Do rozkładu dodatków na podatki bezpośrednie podług rozmaitej stopy procentowej potrzebne jest przyzwolenie Wydziału krajowego.

*Ogłoszenie uchwał dotyczących prestacyj.*

§. 87.

Uchwała Rady dotycząca prestacyi musi być w gminie ogłoszona. Jeżeli jaka uchwała potrzebuje wyższego zatwierdzenia, wolno natenczas każdemu członkowi gminy wniesić względem niej w ciągu ośmiu dni uwagi, które przy zasiąganiu wyższego zatwierdzenia przedłożone być mają.

*Pobór prestacyj.*

§. 88.

Dodatki do podatków mają być pobierane przez te same organa i ściągane za pomocą tych samych środków co podatki.

Tylko dodatki do podatku konsumcyjnego mogą być na żądanie gminy razem z podatkiem rządowym lub samoistnie przez gminę pobierane.

Inne należitości pieniężne na cele gminne nałożone na podstawie ustawy lub prawomocnej uchwały Rady gminnej, niemniej kary pieniężne orzeczone podług niniejszej ustawy, pobiera naczelnik gminy przez swoje organa, w razie nieuiszczenia ściągają je w drodze egzekucyi na ruchomości w taki sam sposób jak zaległości podatkowe.

Jeżeli obowiązany nie wykupiwszy się z usługi lub roboty wzbrania się jej wykonać, naczelnik gminy poleci wykonanie takiej usługi lub roboty trzeciej osobie na koszt obowiązanego i ściągnie wydaną kwotę w sposób przepisany dla ściągania innych należitości pieniężnych.

W nagłych wypadkach, wskazanych w §. 49., mogą obowiązani wprost być zmuszeni do wypełnienia posług albo robót.

*Konkurencyje.*

§. 89.

Konkurencyja do budowli kościelnych, parafialnych i szkolnych, tudzież do budowy dróg jest przedmiotem osobnych ustaw.

Konkurencyje do pewnych potrzeb, oparte na specjalnych tytułach prawnych, pozostają w swej mocy.

## DZIAŁ VI.

### **O zawiadywaniu specjalnemi sprawami ludności chrześcijańskiej i izraelskiej.**

#### *Prawa ludności chrześcijańskiej i izraelskiej.*

#### §. 90.

W gminach, składających się z ludności chrześcijańskiej i izraelskiej, pozostaje tak chrześcijańska, jak i izraelska ludność przy własności posiadania i używania zakładów i funduszków, przeznaczonych wyłącznie na swoje własne cele religijne, naukowe i dobroczynne i opędza z własnych zasobów wydatki na takie zakłady i inne cele religijne, naukowe i dobroczynne, w których wyłączny udział tylko jej samej służy.

O ile jednak te wydatki dotychczas opędzane były z ogólnych dochodów gminy, powinny one i nadal z tychże dochodów być opędzane.

#### *Zawiadywanie specjalnemi sprawami ludności chrześcijańskiej.*

#### §. 91.

Specjalne sprawy ludności chrześcijańskiej (§. 92.), o ile zawiadywanie niemi podług ustaw należy do Rady gminnej lub Zwierzchności gminnej, zawiadywane będą przez Radę lub Zwierzchność podług przepisów niniejszej ustawy, z tem jednak ograniczeniem, że izraelscy członkowie Rady gminnej i Zwierzchności gminnej w głosowaniu nad temi sprawami i w załatwieniu tychże spraw w ogólności udziału mieć nie będą.

Gdyby jednak liczba chrześcijańskich członków Rady gminnej nie wynosiła przynajmniej połowy wszystkich jej członków, wybierają chrześcijańscy wyborcy gminy w sposób ordynacją wyborczą oznaczony, dla załatwiania spraw ludności chrześcijańskiej tylu chrześcijan, ile będzie potrzeba dla uzupełnienia tej połowy.

Do ważności uchwał Rady gminnej w sprawach tego rodzaju, potrzebną jest obecność więcej niż połowy chrześcijańskich członków Rady i bezwzględna większość głosów tychże członków.

Jeżeli naczelnikiem gminy jest niechrześcijanin, wybiera chrześcijańska część Rady gminnej, a wedle potrzeby uzupełnienia ze swego grona przewodniczącego i jego zastępcę, któremu służyć będą co do załatwienia spraw ludności chrześcijańskiej te same prawa i obowiązki, które na mocy ustawy służą naczelnikowi gminy.

#### §. 92.

Do specjalnych spraw ludności chrześcijańskiej należą:

a) sprawy kościołów i innych miejsc religijnych, sprawy obrzędowe, wykonywanie prawa patronatu, prezentowanie lub mianowanie pasterzy dusz; nauczycieli religii i sług kościelnych;

b) sprawy zakładów, fundacyj, stypendyów i innych funduszków przeznaczonych dla chrześcian lub na cele, w których tylko chrześcianie udział mają.

c) sprawy majątkn, stanowiącego wyłączną własność ludności chrześciańskiej, lub przeznaczonego wyłącznie dla tej ludności, lub też zostającego w wyłącznem jej używaniu.

*Zawiadywanie specyjalnemi sprawami ludności izraelickiej.*

§. 93.

Zawiadywanie specyjalnemi sprawami ludności izraelickiej pozostaje przy dotychczasowej zwierzchności religijnej tej ludności.

Do tych spraw należą:

a) sprawy bóżnic, cmentarzy, sprawy obrzędowe, mianowanie rabinów, nauczycieli religii i sług obrzędowych;

b) sprawy zakładów, fundacyj, stypendyów i innych funduszków, przeznaczonych dla izraelitów lub na cele w których tylko izraelici udział mają;

e) sprawy majątku, stanowiącego wyłączną własność ludności izraelickiej lub przeznaczonego wyłącznie dla tej ludności lub też zostającego w jej wyłącznem używaniu.

*Prawo nadzoru Rady gminnej.*

§. 94.

Prawo Rady gminnej do nadzoru, o ile takowy służy jej w ogóle na mocy ustaw, pozostaje nienaruszonym także względem przedmiotów w §§. 92. i 93. wymienionych.

§. 95.

Nakładanie dodatków do podatków, jako też innych prestacyj na członków gminy na cele w §§. 92. i 93. wskazane, nastąpić może tylko za przyzwoleniem Rady gminnej, o ile ustawy specyjalne nie stanowią inaczej.

Jeżeli jednak w Radzie gminnej nie ma dwie trzecie chrześcian nakładanie dodatków do podatków i innych prestacyj na chrześcijańskich członków gminy, na cele w §. 92. wskazane, nastąpić może za zezwoleniem Wydziału powiatowego.

Przeciw uchwałom w tej mierze, tak Rady gminnej jak i Wydziału powiatowego, służyć te same środki, co i przeciw innym uchwałom tych władz.

DZIAŁ VII.

*O łączeniu gmin.*

§. 96.

Do gminy, niniejszej ustawie podlegającej, wcieloną być może granicząca z nią gmina wiejska lub małomiejska lub część takiej gminy, jeżeli Reprezentacye obu tych gmin na to się zgodzą a Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem na wcielenie zezwoli.

Wcielenie takie nastąpić może w drodze ustawy krajowej nawet wbrew woli gminy, jeżeli należyte wykonywanie policyi miejscowej tego wymaga.

W razie takiego wcielenia należy w drodze dobrowolnej zgody między gminami, a w razie nieudania się takiej zgody, w drodze ustawy krajowej uregulować stosunki co do posiadania i użytkowania własności gmin połączonych.

## DZIAŁ VIII.

### *O nadzorze nad gminami.*

#### §. 97.

Rada powiatowa a w jej zastępstwie Wydział powiatowy czuwa nad tem, aby zakładowy majątek i zakładowe dobro gmin i zakładów gminnych nie zostały uszczuplone.

Sejm a w jego zastępstwie Wydział krajowy ma najwyższy nadzór nad całością zakładowego majątku i zakładowego dobra gmin i zakładów gminnych.

Wydział krajowy może w tym celu żądać objaśnień i usprawiedliwień od Rady gminnej i Zwierzchności gminnej albo za pośrednictwem Wydziału powiatowego, albo też bezpośrednio, może również i przez delegowanie komisji zarządzić dochodzenia na miejscu.

W wykonaniu tego prawa nadzoru upoważniony jest Wydział krajowy w razie potrzeby użyć stosownych środków zaradczych.

#### *Zatwierdzenie uchwał przez Radę powiatową.*

#### §. 98.

Do spraw, w których uchwały Rady gminnej muszą być przedkładane Radzie powiatowej do zatwierdzenia, należą prócz spraw wymienionych w §§. 2., 82. i 86. także następujące :

a) pozbywanie, zamiana, przeistaczanie, zastawianie lub stałe obciążanie rzeczy należącej do zakładowego majątku lub dobra gminy albo jej zakładów ;

b) zaciąganie pożyczki lub przyjmowanie zobowiązania, jeżeli kwota pożyczki lub wartości ciężaru wynikającego ze zobowiązania, łącznie z długami już istniejącymi przewyższa roczne dochody gminy a względnie zakładów gminnych ;

c) nabytki i przedsiębiorstwa nie należące do zwykłego zarządu jeżeli dla pokrycia wynikającego ztąd wydatku potrzeba zaciągnąć pożyczkę lub obciążyć gminę prestacyami ;

e) wydzierżawienie na dłuższy czas niż na lat sześć, lub w inny sposób, niż przez publiczną licytację najwięcej ofiarującemu ;

e) opuszczanie czynszu najmu lub dzierżawy w części lub w całości i w ogóle opuszczanie i odpisywanie wierzytelności i pretensyj gminnych.

#### §. 99.

Uchwały Rady gminnej, do których ważności potrzeba przyzwolenia Sejmu, mają być podawane do Rady powiatowej, która je wraz z swoim zdaniem przez Wydział krajowy Sejmowi przedłoży.

*Rekurs do Wydziału powiatowego.*

## §. 100.

Wydział powiatowy rozstrzyga rekursy przeciw uchwałom Rady gminnej i Zwierzchności gminnej we wszystkich sprawach własnego zakresu działania.

Przeciw dodatkom do podatków rekurs wnoszonym być może, o ile dodatki te przechodzą wysokość ustawami dozwoloną, lub o ile w granicach tej wysokości nastąpił niestosowny rozkład.

Każdy rekurs ma być wnoszonym na ręce naczelnika gminy w nieprzekraczalnym terminie 14 dni, od dnia obwieszczenia uchwały lub zawiadomienia o niej.

*Władza dyscyplinarna nad Zwierzchnością gminną.*

## §. 101.

W sprawach własnego zakresu działania może Wydział powiatowy pojedynczym członkom Zwierzchności gminnej dawać upomnienia i nakładać kary pieniężne do wysokości 20 zł. w. a.

Kary te wpływają do kasy gminnej na fundusz ubogich gminy.

W razie cięższego przekroczenia lub ciągłego zaniechywania obowiązków, może członek Zwierzchności gminnej na wniosek Wydziału powiatowego być zawieszonym w urzędowaniu przez polityczną władzę powiatową.

W razie niezgodności tych władz orzeka polityczna władza krajowa za zgodą Wydziału krajowego.

Po przeprowadzonym śledztwie dyscyplinarnem może polityczna władza krajowa za zgodą Wydziału krajowego złożyć z urzędu członka Zwierzchności gminnej, a nawet na przeciąg czasu nieprzekraczający lat trzech uznać niezdolnym do piastowania tej posady.

Członek Zwierzchności gminnej uznany winnym, ponosi kosztą dochodzenia.

Władza dyscyplinarna, służąca Wydziałowi powiatowemu, trwa jeszcze przez lat trzy po zgaśnięciu mandatu członka Zwierzchności gminnej w tym celu, aby go zniechęcić do zdania urzędu i złożenia rachunków z czasów urzędowania jego.

*Mianowanie zastępcy dla gminy.*

## §. 102.

Jeżeli w sprawie prywatnej spornej między gminą a pewną klasą członków gminy lub pojedynczymi jej członkami Rada gminna ze względu na prywatny interes radnych nie byłaby bezstronna, Wydział powiatowy starać się będzie spowodować dobrowolną ugodę, gdyby zaś ta do skutku nie przyszła, przeznaczy dla gminy zastępcę do przeprowadzenia sprawy drogą prawa.

*Prawo Rządu do nadzoru i wstrzymania uchwał.*

## §. 103

Rządowi służy prawo nadzoru nad gminami w tym kierunku, aby swego zakresu działania nie przekraczały i nie działały wbrew ustawom.

To prawo nadzoru wykonywa polityczna władza powiatowa. W tym celu może ona żądać udzielenia sobie uchwał Rady gminnej i potrzebnych wyjaśnień.

Przełożony władzy politycznej lub jego delegowany ma także prawo być obecnym na posiedzeniach Rady gminnej, może jednak zabierać głos tylko wtenczas, gdyby Rada zamierzała naruszać ustawy lub przekroczyć swój zakres działania.

#### §. 104

Polityczna władza powiatowa ma prawo i obowiązek zakazać wykonania uchwały powziętej przez Radę gminną, jeżeli ta uchwała przekracza zakres działania Rady lub sprzeciwia się ustawom.

Przeciw takiemu zakazowi służy rekurs do politycznej władzy krajowej.

Jeżeli sprawa należy do własnego zakresu działania gminy, winna polityczna władza powiatowa o wydanym zakazie uwiadomić równocześnie Wydział powiatowy.

#### § 105.

Polityczna władza powiatowa ma także rozstrzygać zażalenia przeciw zarządzeniom naczelnika gminy, naruszającym lub mylnie zastosowującym ustawy, o ile te rozporządzenia nie są oparte na takich uchwałach Rady gminnej, względem których rozstrzyganie rekursów należy do Wydziału powiatowego.

W sprawach poruczonego zakresu działania rekurs w każdym razie ma być wniesiony do politycznej władzy powiatowej.

#### *Środki zaradcze na koszt gminy.*

#### §. 106.

Jeżeli Rada gminna zaniedbuje albo wzbrania się dopełnić obowiązków w moc ustaw na gminie ciężących; polityczna władza powiatowa ma na koszt i stratę gminy zarządzić środki zaradcze.

Jeżeli sprawa należy do własnego zakresu działania gminy a nie zachodzi przypadek nagłego niebezpieczeństwa, polityczna władza powiatowa winna przed zarządzeniem środków zaradczych porozumieć się z Wydziałem powiatowym.

#### §. 107.

Polityczna władza powiatowa ma prawo nałożyć na naczelnika gminy lub jego zastępcę, przekraczającego lub zaniedbującego swe obowiązki, w sprawach poruczonego zakresu działania karę aż do 20 zł. w. a.

Kara ta wpływa do kasy gminnej na fundusz ubogich gminy.

Jeżeli uchybienie obowiązków jest tego rodzaju, że sprawowanie czynności poruczonego zakresu działania nie może być dłużej zostawione naczelnikowi gminy bez narażenia dobra publicznego i jeżeli Rada gminna na wezwanie temu nie zaradzi, może polityczna władza powiatowa na czas trwania tego stanu ustanowić na koszt gminy organ do sprawowania rzeczonych czynności.

Tak w tym razie jak i w razach wskazanych w §. 106. należy postępować z wszelką możliwą oględnością, tak aby gmina więcej nad konieczną potrzebę obciążoną nie była.

*Rozwiązanie Rady gminnej.*

## §. 108.

Namiestnik może Radę gminną rozwiązać. Gminie służy rekurs do właściwego Ministerstwa.

Rekurs taki musi być podpisany przez naczelnika gminy lub przynajmniej przez jedną trzecią część członków rozwiązanej Rady gminnej.

Rekurs ten nie ma mocy wstrzymującej.

Najdalej w sześć tygodni po rozwiązaniu winien być rozpisany nowy wybór. Tymczasowy zarząd może być poruczony naczelnikowi z przydanymi mężami zaufania, których c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym wyznaczy.

Jeżeli ze strony c. k. Namiestnictwa lub Wydziału krajowego podniesiony został zarzut przeciw powierzeniu tymczasowego zarządu naczelnikowi gminy, natenczas Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym zarządzi, co potrzeba dla tymczasowego załatwiania spraw bieżących.

Sprawy w §. 98. wymienione nie należą do zakresu działania tymczasowego zarządu.

---



LW. kr. 43647/90.

## Sprawozdanie

Wydziału krajowego z projektem ustawy gminnej dla miast nieobjętych ustawą z dnia 13. marca 1889 Nr. 24. dz. u. kr. i dla miasteczek.

### Wysoki Sejmie!

Na posiedzeniu z dnia 19. listopada 1889 przy sposobności załatwienia sprawozdania komisji gminnej o sprawozdaniu Wydziału krajowego z czynności departamentu I. (gminnego) powziął Wysoki Sejm między innymi następującą uchwałę:

„Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, aby nie spuszczać z oka sprawy reformy gmin w ogóle na najbliższej sesji sejmowej przedłożył projekt ustawy gminnej dla miast drugorzędnych i miasteczek.

Wydział krajowy przystępując jeszcze w r. 1887 do reformy całego ustawodawstwa gminnego kraju, wówczas już nakreślił plan przeprowadzenia tego tak doniosłego zadania. Stopniowo przez wydanie statutu miejskiego dla 30 większych miast w kraju a następnie dopiero dla innych kategorii gmin małopolskich i wiejskich, zamierzał Wydział krajowy przeprowadzić reformę całego ustawodawstwa gminnego, wychodził bowiem Wydział krajowy z tego stanowiska, że reforma ustawodawstwa gminnego nie może być przeprowadzoną w kraju naszym doraźnie, lecz że musi liczyć się z odrębnymi stosunkami ujawniającymi się w życiu gminnym i w gospodarstwie gminnym w miastach, miasteczkach i na wsi. Reformy tej doniosłości, jakimi dla każdego społeczeństwa są zmiany w ustawodawstwie gminnym, muszą być wynikiem trwałej i przez społeczeństwo żywo odczuwanej potrzeby.

Potrzeby te szczegółowo i najściślej wprzód zbadane, wykryte usterki i braki ustalone i środki zaradcze obmyślane być muszą, poczem dopiero przeprowadzenie obmyślanych środków poprawy w projektach do ustaw może być złożone. — Kierowano się nadto i tem przekonaniem, że środki zaradcze muszą być tak obmyślane, by z jednej strony jak najmniej odbiegały od postanowień ustawy gminnej, z której instytucjami ludność kraju żyła się i do których przywykła; z drugiej zaś strony, aby zastosowane były do zasobów materialnych kraju i wygórowanemi żądaniami materialnych sił gmin nie przechodziły.

Przekonanie to podzielała ankieta złożona przez Wydział krajowy w roku 1887 dla wypracowania projektu reformy gminnej i jednogłośnie uznała, że w zamierzonym dziale reformy gminnej ustawy należy uwzględnić istniejące i historycznie wyrobione różnice między miastem a wsią. Ale nie tylko różnicę między miastem a wsią, uczynić należało także różnicę między różnorodnemi gminami miejskimi. To też Wydział krajowy przedkładając Wysokiemu Sejmowi w r. 1887 projekt ustawy miejskiej dla 30 znaczniejszych miast w kraju, wypowiedział motywa dla czego ogranicza się jedynie do przedłożenia ustawy miejskiej i dla czego jeszcze żadnych wniosków w przedmiocie reformy ustawodawstwa dla gmin małopolskich nie przedkłada, zarazem jednak oświadczył Wydział krajowy podówczas, że: „wobec doniosłości reform wnikających w rdzeń i podstawę ustroju administracyjnego, a nawet społecznego, w obec obawy, że projekty jakieby podówczas przedłożyć było można, nie odpowiadałyby może jeszcze w całej pełni wszystkim potrzebom, jakie ujawniły się w rezultacie badań podjętych, nie przychodzi Wydział krajowy na razie z wnioskami, dążącymi do zmian w ustroju gmin wiejskich, nie spuszczać jednak z oka, wykazanych i udowodnionych braków, nie uchyla się od dalszego badania stosunków gmin wiejskich, gotów jest owszem rozpocząć sprawę reformy poddać dalszemu badaniu, a na wezwanie Wysokiego Sejmu gotów jest wejść w rokowania z c. k. Rządem co do reformy gmin wiejskich i małopolskich i Wysokiemu Sejmowi odpowiednie wnioski przedłożyć na najbliższej sesji.

Obecnie Wydział krajowy wywiązuje się z powyższego przyrzeczenia, wykonywa dalszą część nakreślonego programu pracy i czyniąc zadość zarazem woli Wysokiego Sejmu, wypowiedzianej w przytoczonej powyżej uchwale z dnia 19. listopada 1889 przystąpił z kolei do wypracowania projektu ustawy gminnej dla miast nieobjętych ustawą z dnia 13. marca 1889 i dla miasteczek.

Gminy miejskie nie objęte ustawą z dnia 13. marca 1889 wymagały stanowczo zdaniem Wydziału krajowego innego zorganizowania, aniżeli miasta większe z jednej, a wsie z drugiej strony. Od wsi wyróżniają się bowiem nietylko liczbą mieszkańców wyższą, ale nadto nagromadzoną warstwą inteligencji miejskiej ale i warstw rękodzielniczych, wybitną siłą podatkową a nieraz bogatym uposażeniem w dobra i majątek gminny.

Z drugiej atoli strony ani ich siła podatkowa, ani co ważniejsza ich siły inteligencji nie sprostałyby obowiązkowi organizacji magistratualnej, pod którą 30 znaczniejszych miast w kraju podanych zostało.

Okazało się tedy niezbędnem stosunki tych licznych gmin miejskich poddać uwadze i po zbadaniu usterek i niedokładności jakie się w ich gospodarstwie gminnem ujawniły, przystąpić do ułożenia zasad, któreby swój wyraz w nowej ustawie gminnej dla tych miast znalazły. Posiadając jednak materiały do reformy gminnej w r. 1887 zebrane, nie potrzebował Wydział krajowy przedsięwziąć nowych badań i zbierania nowych materiałów, gdyż stosunki gospodarstw gmin małopolskich znane mu były dokładnie na podstawie wyniku przeszło 100 lustracji gmin małopolskich przeprowadzonych przez delegatów Wydziału krajowego, tudzież na podstawie wyników lustracji gmin małopolskich przez Wydziały powiatowe przeprowadzonych, a Wydziałowi krajowemu do wiadomości przedkładanych.

Wyniki tych badań złożyły się na wcale dokładny obraz gospodarstwa gminnego w miastach drugorzędnych i miasteczkach Braki, które w czasie badania gospodarstw małopolskich na jaw wyszły, wskazują bezpośrednio te strony życia gminnego w miastach i miasteczkach, które przedewszystkiem i najpilniejszej reformy i pomocy potrzebują. Środki, które zastosować wypadało, mają przeważnie cechę prewencyjną i starają się powtórzeniu wykazanych nieporządków lub nadużyć zapobiegać. W gospodarstwie gmin małopolskich najdotkliwiej uczuwać się dawały te same przeważnie braki, jakie przy badaniu gospodarstwa 30 większych miast na jaw wyszły. Środki więc zaradcze same z siebie analogicznie się nasuwały. Niedostatki te okazały się głównie w prowadzeniu rachunkowości i kasowości w zupełnem zaniedbaniu kontroli rachunkowej ze strony Rad gminnych, w braku sprężystości w ściąganiu należności czynnych i zaległości stąd powstałych, we wdzieraniu się Rad gminnych w atrybucye naczelnika gminy, wreszcie w zupełnem zaniedbaniu policji miejscowej.

Mając ten materiał zebrany i zasady przyszłej organizacji miast i miasteczek ułożone, Wydział krajowy powołał na dzień 17. września 1890. ankietę fachową, do której zaprosił c. k. Radcę dworu hr. Łosia, posłów Dr. Fruchtmanna i Juliana Romańczuka, członków Wydziału krajowego Dr. Wereszczyńskiego i Tadeusza Romanowicza, tudzież radców Wydziału krajowego J. Michalczewskiego, Dr. Piekosińskiego i koncepistę Wydziału krajowego Dr. W. Lewickiego.

Ankieta odbyła posiedzenie pod przewodnictwem J. E. byłego marszałka krajowego Jana hr. Tarnowskiego i uchwaliła następujące zasady na podstawie których doradzała Wydziałowi krajowemu ułożenie projektu ustawy gminnej dla miast i miasteczek.

Zasady te opiewają:

„1. Zwierzchność gminna jest organem zarządzającym, a Rada gminna organem uchwalającym i kontrolującym.

2. Wydział krajowy orzeczeniem postanowi, które miasta lub miasteczka obowiązane są trzymać kasyera i kontrolora, a względnie jednego z nich. Przy czem ma być wydana dwojaka instrukcja rachunkowa: dla miast i miasteczek większych według wzoru instrukcji, wydanej przez kancelaryę nadworną z r. 1836., druga zaś dla miast i miasteczek mniejszych, na tym samym wzorze oparta jednakże nieco mniej w zastosowaniu wymagająca formalności.

3. Rada gminna obowiązana jest kontrolować kasę miejską i kasy zakładów i funduszków, pod zarządem miejskim zostających przynajmniej cztery razy do roku, za pośrednictwem wybranej komisji. Komisja kontrolująca obowiązana

jest po każdym skontrze przedłożyć sprawozdanie naczelnikowi gminy, który je poda do wiadomości Rady gminnej i przedłoży w odpisie Wydziałowi powiatowemu.

4. Każdy członek Rady, wybrany do komisji kontrolującej, obowiązany jest przyjąć mandat, jeżeli nie udowodni absolutnej niemożliwości pełnienia obowiązków członka komisji kontrolującej.

5. Jeżeliby członkowie komisji kontrolującej nałożonym na nich obowiązkom zadość nieczynili, może Wydział powiatowy zasądzić każdego z członków na grzywnę aż do 20 zł., oraz zarządzić skontrum kasy gminnej i kas zakładów i funduszków pod zarządem gminy zostających, na koszt gminy.

6. Nadto obowiązany jest Wydział powiatowy w miarę potrzeby skontrolować niespodziewanie kasę gminną.

7. Najdalej w miesiąc po upływie roku administracyjnego obowiązany jest naczelnik gminy przedłożyć Radzie gminnej roczne rachunki wszystkich funduszków.

8. Rada gminna obowiązana jest sprawdzić roczne rachunki wszystkich funduszków najdalej do dwu miesięcy po ich przedłożeniu.

9. Jeżeliby komisya Rady gminnej, wybrana do sprawdzenia rachunków, obowiązankowi swemu w terminie ustawą oznaczonym zadość nie uczyniła i zwłoki należycie nie usprawiedliwiła, może Wydział powiatowy nałożyć grzywnę na poszczególnych członków aż do wysokości 20 zł. i zażądać od Rady, ażeby inną komisję wybrała.

10. Jeżeliby i to zarządzenie skutku nie odniosło, lub jeżeliby rachunki gminne były niedbale sprawdzone i znaczniejsze nieprawidłowości pominięte, natenczas może Wydział powiatowy zarządzić sprawdzenie rachunków na koszt gminy.

11. Przeciw zarządzeniu Wydziału powiatowego, zarządzającemu sprawdzenie rachunków na koszt gminy, przysługuje Radzie gminnej rekurs do Wydziału krajowego.

12. Jeżeli gmina wzbrania się uiścić kosztów sprawdzenia, może Wydział powiat. takowe w budżet gminy wstawić i pokryć dodatkami do podatków.

13. Rada gminna może według własnego uznania przyznać radnym za sprawdzenie rachunków wynagrodzenie. Taka uchwała wymaga jednak zatwierdzenia Wydziału powiatowego.

15. Jeżeli Zwierzchność i Rada gminna mimo upomnienia wzbraniają się zarządzić środki przymusowe, celem ściągania zaległości poszczególnych funduszków i zakładów pod zarządem gminy zostających, lub jeżeliby przymusowe ściąganie tak przewlekłe było prowadzone, że mogłaby z tego powodu szkoda dla gminy urosnąć, natenczas Wydział powiatowy jest uprawnionym zarządzić odpowiednie środki zaradcze i ustanowić zastępcę prawnego celem ściągania w drodze prawa. Takie samo prawo przyznać należy Wydziałowi powiatowemu, a to w celu ściągnięcia pretensyi gminy od członków Zwierzchności gminnej (§. 64. ust. gm.)

16. Odpisywanie wszelkich zaległości zalicza się do spraw, wymagających zatwierdzenia Rady powiatowej (§. 99. ust. gm)

17. Jeżeliby z dochodzenia, przeprowadzonego przez Wydział powiatowy okazało się, że Zwierzchność gminna zaniebuję policję miejscową i jeżeliby upomnienia skutku nie odniosły, natenczas może władza polityczna powiatowa za zgodą Wydziału powiatowego zamianować na pewien ściśle ograniczony przeciąg czasu, aż do uporządkowania miasta delegata dla sprawowania całej lub pewnej części policji miejscowej, a to na koszt gminy.

18. Temu delegatowi podlegają w zupełności wszystkie organa policji miejscowej w gminie i on wykonywa nad niemi władzę dyscyplinarną, przysługującą Zwierzchności i Radzie gminnej. Rekursa przeciw mianowaniu delegata dla uporządkowania policji miejscowej wnoszone przez Zwierzchność gminną, względnie przez Radę gminną, rozstrzyga c. k. Namiestnictwo za zgodą Wydziału krajowego. W braku porozumienia c. k. Namiestnictwo za zgodą Wydziału krajowego. W braku porozumienia c. k. Namiestnictwa z Wydziałem kraj. ustanowienie delegata odpada.

19. Wykonanie policji miejskiej oddaje się w ręce naczelnika gminy i usuwa się Radę gminną jako instacyę w sprawach policji miejscowej.

20. Kwalifikacye urzędników miejskich oznacza Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem, a komisya egraminacyjna dla urzędników 30 miast ustanowiona, będzie zarazem funkcyonowała dla urzędników miasteczek.

21. Jako poprawkę do §. 87. obecnej ust. gm uchwalono: Dodatki do podatków bezpośrednich mają być pobierane i ściągane przez te same organa, co podatki rządowe. Dodatki do podatków konsumcyjnych mogą być jednak na żądanie gmin wydzierżawiane wspólnie z podatkiem rządowym lub samoistnie.

22. Wydziałowi powiatowemu służy prawo wydawania ze względu na kulturę przepisów co do sposobu używania gruntów, przyczem należy zastosować §. 30. lit. b) u. g.

23. Ażeby umożliwić połączenie gmin przedmiejskich, leżących tuż przy mieście lub miasteczku, ażeby wspólnie gospodarowały jako jedna gmina o silniejszym organizmie, postanowiono zastosować przepisy §. 100. ustawy dla 30 miast.

Na tej podstawie przystąpił Wydział krajowy do ułożenia projektu ustawy gminnej dla miast i miasteczek, który pod / . załącza.

Przystępując do umotywowania załączonego projektu, Wydział krajowy ma zaszczyt zauważyć co następuje:

Projekt uniejszy ułożony został ns tle obowiązującej ustawy z dnia 13. marca 1889. Nr. 24. dz. u. k. dla 30 miast w kraju.

W skutku tego starał się Wydział krajowy, ile się to z celem zamierzonej ustawy pogodzić dało, przyjmować w tych paragrafach, w których postanowienia zasadniczej zmianie nie uległy, dosłowny tekst ustawy z dnia 13. marca 1889.

Tak więc §. 1. projektu jest powtórzeniem §. 1. ustawy dla 30 miast

§. 2. projektu jest powtórzeniem §. 2. ustawy dla 30 miast

§. 4. " " " " 3. " " " "

§. 5. " " " " 4. " " " "

§. 6. " " " " 5. " " " "

§. 7. " " " " 6. " " " "

§. 8. " " " " 7. " " " "

§. 9. " " " " 8. " " " "

§. 12. " " " " 11. " " " "

§. 14. " " " " 13. " " " "

§. 16. " " " " 14, 19 i 15 " " "

§. 17. " " " " 15. " " " "

§. 18. " " " " 17. " " " "

§. 19. " " " " 18. " " " "

od §. 20. do 27, projektu jest powtórzeniem paragrafów tych samych dla 30 miast §§. 29, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47. projektu są powtórzeniem tychże samych paragrafów ustawy miejskiej,

§. 48. jest powtórzeniem §. 48. i 59,

§. 49. i 50. jest powtórzeniem tych samych paragrafów ustawy miejskiej.

§. 53. projektu jest powtórzeniem §. 54. ustawy dla 30 miast

§. 54. " " " " 55. " " " "

§. 55. " " " " 51. " " " "

§. 58. " " " " 66. " " " "

§. 59. " " " " 67. " " " "

§. 60. " " " " 68. " " " "

§. 61. " " " " 65. " " " "

§. 62. " " " " 52. " " " "

§. 63. " " " " 56. " " " "

§. 69. " " " " 73. " " " "

§. 71. " " " " 75. " " " "

§. 75. " " " " 78. " " " "

§. 76. " " " " 79. " " " "

§. 77. " " " " 80. " " " "

§. 78. " " " " 81. " " " "

§. 79. " " " " 82. " " " "

§. 80. " " " " 83. " " " "

§. 81. " " " " 84. " " " "

§. 82. " " " " 85. " " " "

§. 83. " " " " 86. " " " "

84.	projektu jest powtórzeniem §.	87.	ustawy dla 30 miast
85.	" " " "	88.	" " " "
86.	" " " "	89.	" " " "
87.	" " " "	90.	" " " "
88.	" " " "	91.	" " " "
90.	" " " "	93.	" " " "
91.	" " " "	94.	" " " "
92.	" " " "	95.	" " " "
93.	" " " "	96.	" " " "
94.	" " " "	97.	" " " "
95.	" " " "	98.	" " " "
96.	" " " "	99.	" " " "
97.	" " " "	100.	" " " "
98.	" " " "	101.	" " " "
100.	" " " "	103.	" " " "
101.	" " " "	104.	" " " "
102.	" " " "	105.	" " " "
103.	" " " "	106.	" " " "
104.	" " " "	107.	" " " "
105.	" " " "	108.	" " " "
106.	" " " "	109.	" " " "
107.	" " " "	110.	" " " "
108.	" " " "	111.	" " " "
110.	" " " "	112.	" " " "

Paragrafy 10, 11, 51, 52, 56, 67, 68 uległy zmianom analogicznie do takich samych postanowień paragrafów 9, 10, 63, 53, 57, 64, 71 i 72 ustawy dla miast, których to zmian, ze względu, że w nich zachowano te same zasady, na których się oparto przy układaniu postanowień dla miast 30, Wydział krajowy szczegółowo nie motywuje.

Oprócz tego przyjął Wydział krajowy jako §. 3. projektu postanowienie zupełnie nowe, zastrzegające odrębność obszarów dworskich, których stosunki ustawą z dnia 12. sierpnia 1886 określone, w projektowanej ustawie dla miast i miasteczek zostają nienaruszone.

Z wprowadzonych zmian następujące są zasadnicze:  
do §§. 14, 16, 64 65 i 66.

I. Ustawa gminna z r. 1866 nie rozróżnia ściśle atrybucyj Zwierzchności gminnej w stosunku do naczelnika. Chcąc zakres działania i stanowisko prawne Zwierzchności gminnej określić, umieszczono w §. 16 postanowienie, że Zwierzchność gminną stanowi naczelnik gminy, jego zastępca i dodani do pomocy naczelnikowi gminy 2 asesorowie. Liczba asesorów może być podniesioną do 5. Druga połowa tego paragrafu przyznaje naczelnikowi gminy stałe wynagrodzenie, którego minimum ma oznaczyć Wydział krajowy dla każdej gminy, analogicznie do postanowień ustawy dla 30 miast. Natomiast nie poszedł Wydział krajowy za analogią ustawy miejskiej, co do peryodu wyborczego Rady gminnej i pozostał pod tym względem dotychczasowe postanowienie §. 21 ustawy gminnej.

W § 64 projektu określono ściśle odpowiedzialność naczelnika gminy, a chcąc zapobiedz nadużyciom, jakie się objawiały wskutek tego, że naczelnicy gminni starają się zasłaniać uchwałami komisyj do poszczególnych spraw wybranych z łona Rady, umieszczono wyraźne postanowienie, że od tej odpowiedzialności nie może uwolnić naczelnika gminy ani ustanowienie komisji do poszczególnych spraw, ani uchwała Rady gminnej. Taką samą odpowiedzialność ciąży w myśl §. 65 na zastępcach naczelnika gminy.

Chcąc wypełnić lukę, jaka się w dotychczasowej ustawie gminnej pod względem nieokreślonego stanowiska asesorów odczuwać dawała, położono w §. 66. projektu wyraźny nacisk na pomocniczy charakter asesorów, stanowiąc, że winni oni wspierać naczelnika w urzędowaniu i wykonywać jego zarządzenia. Zarazem jednak uczyniono ich odpowiedzialnymi za zaniedbanie lub nienależyte wykonanie czynności poruczonych im przez naczelnika, Radę gminną, lub ustawę.

do §§. 30, 70, 73 i 74.

II. Dotychczasowe doświadczenie Wydziału krajowego przekonało go, że największą częścią nadużyć, jaka się w gminach małomiejskich wykrywa, pochodzi z braku należyte zorganizowanej kontroli i z nieumiejętności w prowadzeniu rachunkowym funduszów i zakładów gminnych. To też największą wagę położono w niniejszym projekcie na poprawę rachunkowości i kasowości z jednej strony a na utworzenie i zabezpieczenie skutecznej kontroli z drugiej. Cel zamierzony osiągnąć się starano przez nałożenie na gminy w §. 28 obowiązku utrzymania służby fachowej, a mianowicie osobnego kasyera i kontrolora dla prowadzenia kasowości, upoważniając jedynie w poszczególnych wypadkach Wydział krajowy do zwolnienia gmin od obowiązku utrzymania jednego lub drugiego funkcjonariusza, w razie jeżeliby obowiązek utrzymania obydwu tych funkcjonariuszy przekraczał środki materialne gmin.

Kontrolę starano się zabezpieczyć przez nałożenie w §. 80. na Radę gminną obowiązku skontrolowania kasy gminnej za pomocą ad hoc wybranej komisji, przez nałożenie kar i środków dyscyplinarne na członków Rad gminnych, uchylających się od obowiązku skontrolowania, przez ustanowienie w §. 74. komisji do sprawdzania rachunków rocznych i przyznanie jej prawa do żądania remuneracji przy równoczesnym zastrzeżeniu postępowania dyscyplinarnego przez Wydział powiatowy w razie zaniedbania obowiązków przez postanowienia w §. 72., nakładające na Rady gminne obowiązek sprawdzenia w pewnym terminie rachunków gminnych i obowiązek w §. 74. przedkładania ich wraz z budżetem Wydziałowi powiatowemu, który jeden odpis ma przedłożyć Wydziałowi krajowemu.  
do §§. 56. i 99. lit. e.

III. Jednym ze stale powtarzających się objawów w dotychczasowej gospodarce gmin małomiejskich było zaniedbywanie w ściąganiu wierzytelności gminnych od członków gminy. Stąd powstawały zaległości w kwotach bardzo poważnych, które ze szkodą majątku gminnego po upływie pewnego czasu Rady gminne jako pozycje nieściągalne odpisywać polecały. Zwierzchności gminne zawsze z pewnem ociąganiem się i widoczną niechęcią podejmowały dotychczas tę pełną animozji czynność. Liczne względy koleżeńskie, obawa narażenia się przy zbliżających się wyborach gminnych i utratę popularności, słowem przeliczne względy osobistej natury czynność tę opóźniały i do urosnięcia wierzytelności w bardzo poważne sumy przyczyniały się.

Ażby nadużyciom stąd płynącym na przyszłość stanowczo tamę położyć, projekt łączy dwa przedstawił środki zapobiegawcze; pierwszy w formie stanowczej poleca w §. 56. naczelnikowi gminy starać się w szczególności o ściąganie wszystkich wierzytelności gminy, tudzież wszelkich czynnych zaległości, zarazem atoli zagraża rygorem prawnym naczelnikowi, gdyby obowiązku tego należycie nie uzupełnił, a Rada gminna mimo upomnienia ze strony Wydziału powiatowego temu nie zaradziła, wówczas bowiem Wydział powiatowy będzie miał prawo zarządzić środki zaradcze, jakie uzna za stosowne, a nawet ustanowić na koszt gminy zastępcę prawnego, który imieniem gminy wierzytelności i zaległości w drodze prawnej ściągnie. Przepis ten odnosi się także do pretensji gminy, któreby jej z mocy §§. 63—65 do członków zwierzchności gminnej przysługiwały.

Nadto zaś, chcąc przewyjącznie działać i na przyszłość zapobiedz ryczałtowemu odpisywaniu należytości gminnych jako pozycji nieściągalnych przez uchwałę Rady gminnej uznanych, podaje projekt w §. 99. lit. e, uchwałę Rady gminnej co do opuszczania i odpisywania należytości gminnych pod zastrzeżenie Rady powiatowej.

do §. 70. alinea ostatnia.

IV. Według postanowienia §. 68. ust. gm. przy użytkowaniu z dobra gminnego trzymać się należy dotychczasowego zwyczaju.

Ponieważ miasta objęte ustawą z dnia 13. marca 1889. bardzo mało gruntów będących „dobrem gminnym“ posiadają i ponieważ mają w ogólności administrację lepszą, przeto nie występowała tam ta kwestya tak jaskrawo, jak przy małych miastach, miasteczkach, które mają wiele gruntów będących dobrem gminy“. Statystyczne wykazy udowadniają, że gminy te posiadają ogromne przestrzenie pastwisk, użytkowanych według dotychczasowego zwyczaju“, to jest wbrew wszelkim prawidłom racjonalnego gospodarstwa.

Niektóre z tych gmin szczególnie miasteczka posiadają 5—10 razy więcej gruntów i bardzo często w najlepszej glebie (np. Halicz), niżeli tego według ilości była w gminie potrzebują. Przestrzenie te nie tylko że nie przynoszą gminie ani centa dochodu, ale przeciwnie gmina musi płacić za nie podatki i ekwiwalent,

Dotychczasowa ustawa gminna w §. 68. orzeka, iż jedynie co do pytania w jakich rozmiarach i komu służy użytkowanie z dobra gminnego rozstrzygać ma „dotychczasowy zwyczaj“. Paragraf ten mylnie interpretowano w gminach wywodząc, że „dotychczasowy zwyczaj“ także i do sposobu użytkowania z dobra gminnego się odnosi. Sposób ten przeciwnie wcale oznaczonym w ustawie nie był i pozostawiono władzom administracyjnym wydawanie w tym kierunku wskazywek. Wydział krajowy uważał, że nasuwającym się stąd wątpliwościom należy stanowczo zapobiedz i pytanie co do oznaczenia sposobu użytkowania dobra gminnego w ten sposób rozstrzygnął, że jako ostatni ustęp §. 70. zamieścił postanowienie w projekcie, iż co do sposobu użytkowania dobra gminnego orzeka Wydział powiatowy. Tym sposobem Wydział krajowy ma nadzieję, że znaczne przestrzenie gruntów w kilkuset tysiącach morgów niedopowiednio dotychczas używane przez poddanie racjonalnej kulturze zostaną ekonomiczniej wyzyskane.

do §. 109.

V, Najdonioślejszą atoli zmianę wprowadził Wydział krajowy w postanowieniach §. 109. projektu postanawiającego:

„Jeżeli z dochodzenia przez Wydział powiatowy przeprowadzonego się okaże, że naczelnik gminy zaniedbuje wykonanie policyi miejscowej, lub że ją wadliwie albo niedostatecznie wykonywa, a jeżeli Rada gminna na wezwanie temu nie zaradzi, natenczas może polityczna władza powiatowa za zgodą Wydziału powiatowego na koszt gminy poruczyć sprawowanie całej policyi miejscowej lub pewnej jej części komisarzowi na czas z góry oznaczony. Osobę komisarza oznacza polityczna władza powiatowa za zgodą Wydziału powiatowego.

Przeciw ustanowieniu takiego komisarza służy gminie rekurs do c. k. Namiestnictwa, które sprawę za zgodą Wydziału krajowego rozstrzygnie.

W braku takiej zgody ustanowienie komisarza uważanem będzie za uchylone.

Komisarzowi w powyższy sposób ustanowionemu w gminie podlegać będą organa policyjne tej gminy i on nad nimi wykonywać będzie władzę dyscyplinarną naczelnikowi gminy przysługującą.

Mianowany do sprawowania policyi miejscowej komisarz wchodzi we wszystkie prawa i obowiązki naczelnika gminy i Rady gminnej co do policyi miejscowej niniejszą ustawą normowanych.

Tylko uchwalenie środków pieniężnych do sprawowania policyi miejscowej potrzebnych, do Rady gminnej należeć będzie.

Przeciw uchwale gminnej, odmawiającej dostarczania żądanych przez komisarza środków pieniężnych, służy komisarzowi rekurs do Wydziału powiatowego.

Równocześnie z mianowaniem komisarza oznaczy Wydział powiatowy wysokość i sposób wypłaty wynagrodzenia komisarzowi z funduszków gminy“.

Lustracye gospodarstw gminnych licznych miast i miasteczek przekonały, że sprawowanie policyi miejscowej jest w przeważnej części gmin małomiejskich, zwłaszcza we wschodniej części kraju tak zaniedbane, iż zaradzić temu uważał Wydział krajowy za nieuniknioną konieczność. Bez przedsięwzięcia środków, któreby ujawnionym w tej mierze zaniedbaniom stanowczo zaradzały, cała zmiana ustawy małomiejskiej nie osiągnęłaby zamierzonego celu poprawy nie tylko wewnętrznych stosunków, administracyi rachunkowej i kasowej, ale nadto zewnętrznej postaci gmin, które przez zaniedbanie w wykonywaniu przepisów policyi miejscowej mieszkańców na przeróżne straty i niedogodności, a gminę na zarzut zupełnego bezładzi i anarchii narażały.

Ustawa gminna porucza wykonanie policyi miejscowej władzom gminnym we własnym zakresie. Policya miejscowa w gminie obejmuje bardzo obszerny zakres działania, czuwania nad bezpieczeństwem osób i ich mienia, starania o utrzymanie gminnych dróg, mostów, ulic i placów niemniej o łatwość komunikacyi, policyę polową, dozór nad przedmiotami żywności, nad targami, nad miarą i wagą, policyą zdrowia, policyą nad czeladzią i wyrobnikami, niemniej nad służbą

policyjny dozór nad publiczną obyczajnością, sprawy ubogich, zapobieganie żebractwu, wreszcie policyę ogniową i budowniczą. Jestto ogromny zakres normowany szeregiem ustaw krajowych i państwowych, od którego wykonania dobro, zdrowie i bezpieczeństwo jednostki w gminie zamieszkałej w wysokim stopniu zależy.

Policyja miejscowa ma tedy ogólne znamię policyi prewencyjnej, które do niedawna spełniane były przez administracyę państwową, a wskutek przemiany, jaka się odbyła w nauce i życiu na korzyść samorządu gminnego, oddaną została gminom jako własny ich zakres działania. Wszelako nie może być obojętnem krajowi, czyli gminy te doniosłą atrybucyę policyi miejscowej wykonują i w jakiej mierze włożonym i przyjętym obowiązkiem czynią zadość. W interesie samorządu gminnego należało tedy baczną zwrócić uwagę na sposób wykonywania policyi miejscowej w gminach małomiasteczkich.

Badanie w tym kierunku w r. 1887 przeprowadzone, którego wyniki złożone w ogłoszonej publikacji, p. t. „Materiały do reformy gminnej, przekonały, że gminy małomiasteczkie włożonym obowiązkiem sprawowania policyi miejscowej wcale, albo tylko w bardzo niedostatecznej mierze zadość czynią.

Należało się tedy przekonać, w czym złe leży, odkrywwszy je, zastosować przepisy bezwzględnie do jego wykorzenienia dążące.

Wykonywanie policyi miejscowej należało i wedle projektu przedłożonego należy do naczelnika gminy. Jeżeli jednak naczelnik jej spełniać należycie nie zechce, natenczas należało go zastąpić czasowo w wykonywaniu części lub nawet całości policyi miejscowej i ustanowić inny organ miejscowy.

Wydział krajowy rozumie całą surowość tego postanowienia, wszelako po głębokiem zastanowieniu przyszedł do tego przeświadczenia, że tu innego wyjścia nie ma.

Nasuwała się jedynie wątpliwość, komu poruczyć odebrane naczelnikowi wykonywanie policyi miejscowej. Tutaj dwie musiały być strzeżone zasady.

Pierwsza, aby policyja miejscowa dostała się istotnie w ręce energiczne, któreby ją nietylko ujęły ale zaniedbania poprzednie naprawić potrafiły; druga, aby to nie stało się z ujmą idei samorządu, a jednak liczyć mogło na zgodę c. k. Rządu. Nie było innej drogi jak zastosować przepis analogiczny, już istniejący przy ustanowieniu komisarza rządowego t. j. poruczyć wykonywanie policyi miejscowej na koszt gminy mianowanemu przez polityczną władzę państwową za zgodą jednak z Wydziałem powiatowym i na czas z góry oznaczony. Ażeby jednak zapobiedz narzucaniu osób, któreby nie były odpowiednie w danej miejscowości, w ustawie zastrzeżono, że zgoda między Wydziałem powiatowym a polityczną władzą powiatową nastąpić ma nietylko co do faktu zamianowania komisarza, ale i co do osoby komisarza. W braku zgody mianowanie komisarza odpada. Przeciw ustanowieniu komisarza zastrzeżono gminie prawo rekursu do c. k. Namiestnictwa, które sprawę za zgodą z Wydziałem krajowym ma rozstrzygnąć. W razie jeżeliby porozumienie między c. k. Namiestnictwem a Wydziałem krajowym nie przyszło do skutku, ustanowienie komisarza uważane będzie za uchylone.

Wydział krajowy mniema, że tym sposobem osiągnie sprężystsze przez naczelników gminy wykonywanie policyi miejscowej, do której w interesie gmin i w interesie kraju bardzo doniosłą przywiązuje wagę.

VI. Prócz tych zmian zasadniczych reszta zmian ma znaczenie podrzędne, dla ścisłości wymienia je jednak Wydział krajowy.

W §. 37. umieszczono postanowienie polecające Radzie gminnej uchwalenie regulaminu dla własnych czynności i instrukcyę dla czynności Zwierzchności gminnej tudzież instrukcyę dla kasy gminnej.

Pierwsze dwie mają być Wydziałowi krajowemu do wiadomości, ostatnia zaś do zatwierdzenia przedłożone. Jeżeliby Rada gminna do 3 miesięcy tych regulaminów i instrukcyi nie wydała, wówczas Wydział krajowy je wyda, i te obowiązywać mają, wszelako tylko prowizorycznie, aż do wydania instrukcyi i regulaminu przez Radę gminną.

Postanowienie takie okazało się niezbędnem, gdyż doświadczenie pouczyło Wydział krajowy, że Rady miejskie albo nie wydawały żadnych regulaminów, lub też wydawszy je, nie zawsze trzymały się ściśle postanowień ustawy i drogą regulaminów starały się niektóre postanowienia ustawy pominąć.



W ustawie wprowadzanej wymieniono szczegółowo, w których miastach i w których miasteczkach ustawa niniejsza ma obowiązywać. Tutaj dołącza się jako alegat wykaz gmin obecnie w Galicyi za miasta lub miasteczka prawnie uznanych przez krajowe biuro statystyczne dostarczony.

Według postanowienia §. 87. ustawy gminnej dodatki do podatków mają być pobierane przez te same organa i ściągane za pomocą tych samych środków co podatki. Ponieważ c. k. Trybunał administracyjny opierając się na tem postanowieniu w pewnym wypadku wykomentował, że gminy nie mogą dodatku konsumcyjnego od mięsa i wina samoistnie wydzierżawiać, tylko trzymać się muszą podatku rządowego, a zatem wydzierżawiać tylko dzierżawcy podatku rządowego, co gminę na stratę narazić może, przeto w dodatku do §. 89. projekt postanawia, że gminom przysługuje prawo pobierania dodatku konsumcyjnego samoistnie.

Uzasadnwszy postanowienia dołączonego projektu, o ile zmieniają dotychczas obowiązującą ustawę, Wydział krajowy ma zaszczyt przedłożyć go Wysokiemu Sejmowi z wnioskiem.

Wysoki Sejm raczy załączony projekt ustawy dla miast nieobjętych ustawą z dnia 13. marca 1889. Dz. ust. kr. Nr. 34. tudzież dla miasteczek uchwalić. Z Rady Wydziału krajowego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Lwów, dnia 20. października 1890 r.

Marszałek krajowy, *Sanguszko* w. r.      Sprawozdawca, *Dr. Józef Wereszczyński* w. r.  
Członek Wydziału krajowego.

## Ustawa

z dnia . . . . . zaprowadzająca ustawę gminną dla miast nieobjętych  
ustawą z dnia 13. marca 1889. l. 24. Dr. u. kr. i miasteczek w Królestwie Galicyi  
i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi  
z Wielkiem Księstwem Krakowskiem, postanawiam co następuje :

Art. I. Załączona ./. ustawa gminna obowiązywać będzie na-  
stępujące miasta i miasteczka :

A) Miasta :

Bełz, Biecz, Bircza, Bóbrka, Brzozów, Brzostek, Bukowsko, Busk,  
Ciężkowice, Czortków, Dobezyce, Dobromil, Dynów, Dubiecko, Husia-  
tyn, Halicz, Jaćmierz, Jaśliska, Jaryczów nowy, Jezierzany, Jazłowiec,  
Jordanów, Kęty, Kamionka Strumiłowa, Kutry, Komarno, Lanckorona,  
Lubaczów, Lisko, Mielnica, Myslenice, Mrzygłód, Maryampol, Mikulińce,  
Mikołajów, Mościska, Nowotaniec, Nowe Miasto, Nowy Targ, Osiek,  
Olesko, Oświęcim, Podgórze, Pilzno, Pomorzany, Rybotycze, Rohatyn,  
Ropczyce, Rymanów, Szczerzec, Stary Sącz, Sądowa Wisznia, Stara Sól,  
Stare Miasto, Skawina, Sołotwina, Tyśmienica, Zarszyn, Zator, Zbaraż,  
Zaleszczyki, Żydaczów, Żywiec.

B) Miasteczka :

Andrychów, Brzozdowce, Bohorodeczany, Borszczów, Brzesko,  
Baryż, Bolechów, Bobowa, Baligród, Babice, Boleszowce, Bukaczowce,  
Bursztyn, Błażowa, Baranów, Budzanów, Biały Kamień, Chodorów,  
Czechów, Chrzanów, Cieszanów, Czernelica, Chorostków, Chołojów,  
Czudec, Chyrów, Chocimierz, Dźwinogrów, Dąbrowa, Dolina, Dębowiec,  
Dobrotwór, Dukla, Delatyn, Dębica, Dunajów, Frysztak, Fredropol, Fir-  
lejów, Felsztyn, Grybów, Gwoździec, Gliniany, Głogów, Grzymałów,  
Gródek (powiat zaleszczycki), Gologóry, Horodenka, Husaków, Jasienica,

Jagielnica, Janów, Jabłonów, Jedlicze, Jodłowa, Jawornik, Jezupol, Janów, (powiat Trembowla), Jezierna, Kudryńce, Kozowa, Kopeczyńce, Kołaczyce, Krakowiec, Kałusz, Kolbuszowa, Kamionka Wielka, Kułaczkowce, Kossów, Kukizów, Kańczuga, Krukienice, Krościenko, Krasieczyn, Krzywce, Knihinicze, Kąkolniki, Krystynopol, Kalwarya, Korolówka, Kulików, Lipnica murowana, Leśniów, Lipsko, Limanowa, Lutowska, Leżajsk, Lubycza królewska, Laszki murowane, Łysiec, Łopatyn, Łazów, Łańcut, Markopol, Monasterzyska, Majdan, Mielec, Maków, Muszyna, Magierów, Mosty Małe, Mosty Wielkie, Milówka, Niepołomice, Narajów, Nowa Góra, Narol, Nawarya, Nadwórna, Nizankowice, Niemirow, Niebylec, Niżniów, Oleszyce, Obertyn, Ottynia, Podkamień, Potok Złoty, Probużna, Pruchnik, Peczeniżyn, Pistryń, Przeworsk, Przecław, Piwniczna, Podkamień (powiat Rohatyn), Podwołoczyska, Podhajce, Przemyślany, Potylicz, Podgrodzie, Roźniatów, Rzepiennik biskupi, Radymno, Rozwadów, Ryglice, Radziechów, Radomyśl, Rzochów, Rozdół, Rudnik, Rawa Ruska, Rudki, Rajtarowice, Radomyśl (powiat Mielec), Strzeliska Nowe, Skala, Sokołówka, Stanisławczyk, Szczurowice, Szczucin, Strusów, Sasów, Sucha, Sieniawa, Stojanów, Sokołów, Świerz, Stratyn, Strzyżów, Skalat, Sokole, Toporów, Trzebinia, Tymbark, Tylicz, Tyczyn, Tyrawa wołoska, Tarnoruda, Touste, Tartaków, Tarnobrzeg, Tuchów, Tłumacz, Turka, Tłuste, Uście solne, Uście biskupie, Uście ruskie, Uście zielone, Uściczko, Ułazkowce, Ustrzyki dolne, Ulanów, Uhnów, Wilamowice, Wiśnicz nowy, Wojnicz, Wielkie Oczy, Wojniłów, Witków nowy, Wielopole, Waręż, Żałożce, Zakliczyn, Żmigród, Żołynia, Zbyszyce, Zabłotów, Żabno, Zarudce, Zborów, Żurawno,

Art. II. Ustawa gminna tu załączona wejdzie w wykonanie po upływie sześciu miesięcy od dnia jej ogłoszenia, a w tym samym czasie traci ustawa gminna z 12. sierpnia 1866 dz. ust. kraj. l. 19. w gminach w art. I. wymienionych, moc obowiązującą.

Art. III. Od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy Rada gminna w gminach w Art. I. wymienionych rozstrzygać może rekursa i zażalenia przeciw zarządzeniom i orzeczeniom Zwierzchności gminnej tylko w wypadkach tą ustawą przewidzianych.

We wszystkich innych wypadkach rozstrzyganie takich rekursów i zażeń należeć będzie do Wydziału powiatowego.

Wszelkie ustawy i przepisy niezgodne z postanowieniem niniejszego artykułu, tracą moc obowiązującą z dniem wejścia w życie obecnej ustawy,

Art. VI. Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

## DZIAŁ I.

### O gminie w ogólności.

§. 1. Każde miasto i każde miasteczko niniejszej ustawie podlegające, stanowi w dotychczasowych granicach swoich osobną gminę miejską lub mało-miejską.

#### *Zmiana granic.*

§. 2. Granice gminy zmienione być mogą tylko za uchwałą Rady gminnej.

Uchwała taka do swej ważności wymaga potwierdzenia Rady powiatowej, które może być udzielone tylko za poprzedniem oświadczeniem politycznej władzy krajowej, że przeciw temu ze względów publicznych nie ma nic do zarzucenia.

§. 3. Stosunki obszarów dworskich ustawą z d. 12. sierpnia 1866. określone, zostają nienaruszone.

## DZIAŁ II.

**O członkach gminy.***Członkowie gminy i obcy.*

§. 4. Członkami gminy są:

- a) przynależni do gminy, t. j. osoby mające w gminie prawo przynależności;
- b) uczestnicy, t. j. osoby nie mające w gminie prawa przynależności, jeżeli w granicach gminy majątek posiadają, lub jeżeli od przedsiębiorstwa zarobkowego samoistnie wykonywanego, albo od dochodu bezpośredni podatek w gminie opłacają.

Pod tymi warunkami należą do uczestników gminy także korporacje, stowarzyszenia, zakłady i fundacje.

Wszystkie inne osoby w gminie są obcemi.

*Przynależność do gminy.*

§. 5. Stosunki przynależności do gminy, określone są ustawą z 3 grudnia 1863 l. 105 dz. p. p.

Za nadanie prawa przynależności do gminy może gmina pobierać opłatę nie przewyższającą sumy 20 zł. w. a.

*Obywatele miejscowi i honorowi.*

§. 6. Obywatelami są ci, którym gmina prawo obywatelstwa nadała. Obywatelstwo tylko przynależnym do gminy nadawanem być może. Za nadanie obywatelstwa może gmina pobierać opłatę.

Gminy mogą w uznaniu zasług publicznych nadawać obywatelstwo honorowe osobom będącym obywatelami państwa austriackiego.

*Prawa i obowiązki członków gminy.*

§. 7. Członkom gminy służy prawo swobodnego pobytu w gminie. Mają oni udział podług postanowień niniejszej ustawy w prawach i korzyściach, jako też w obowiązkach i ciężarach gminy.

Przynależni do gminy mają nadto w razie zubożenia i niezdolności do pracy prawo do wsparcia stosownie do ustawy z dnia 3. grudnia 1863 l. 105 dz. p. p.

Obywatelom miejskim zastrzega się prawo do udziału w fundacjach i zakładach osobno dla nich utworzonych.

Obywatelstwo honorowe nadaje prawa uczestników gminy, ale nie nakłada udziału w ich obowiązkach.

*Prawo pobytu w gminie.*

§. 8. Obcym, którzy przynależność swoją do pewnej gminy wykażą, lub przynajmniej dowiodą, iż poczynili potrzebne kroki ku wykazaniu przynależności, nie może gmina wzbronić pobytu w swym obrębie, dopóki tak oni jak i mieszkający z nimi członkowie ich rodzin nieskazitelny żywot prowadzą i nie stają się ciężarem dobroczynności publicznej.

Jeżeli obcy rozporządzeniem gminy w tym względzie czuje się pokrzywdzonym, służy mu prawo odwołania się do politycznej władzy powiatowej.

*Utrzymanie prywatnych stosunków prawnych.*

§. 9. Niniejsza ustawa nie narusza prywatnych stosunków prawnych w ogóle, a w szczególności praw własności i użytkowania, służących bądź członkowi gminy, bądź też częściom gminy lub całym klasom mieszkańców.

## DZIAŁ III.

*O Reprezentacji gminnej.*

§. 10. Gminę reprezentuje we wszystkich jej sprawach Rada gminna.

Rada zawiaduje sprawami gminy przez Zwierzchność gminną.

**A) Rada gminna.***Skład Rady gminnej.*

§. 11. Rada gminna składa się w miastach z radnych, wybranych przez członków gminy czynne prawo wyboru mających, w miasteczkach z radnych, wybranych przez członków czynne prawo wyboru mających, a nadto z członków bez wyboru do niej wchodzących (§. 12)

W gminach, w których liczba członków do wyboru Rady gminnej uprawnionych nie przenosi 400, wybranych będzie 18 radnych, w gminach zaś liczących:

401 —	600 wyborców	24
601 —	1000	30
a nad	1000	36

radnych.

Do zastępowania radnych ubyłych lub nie mogących brać udziału w czynnościach rady, wybrani będą zastępcy, których liczba wynosić ma połowę liczby radnych.

Bliższe postanowienia o uprawnieniu do wyboru, obieralności i postępowaniu przy wyborach, zawiera ordynacya wyborcza dla gmin.

§. 12. Radni i zastępcy pełnią swoje obowiązki bezpłatnie z wyjątkiem wypadku przewidzianego w §. 74. Wstępując do Rady, składają do rąk naczelnika gminy przyrzeczenie sumiennego pełnienia przyjętych obowiązków.

*Radni bez wyboru.*

§. 13. Każdy członek gminy miasteczka, opłacający przynajmniej szóstą część całej sumy podatków bezpośrednich w gminie do opłaty przypisanych, niemniej każdy posiadacz wielonej do gminy miasteczka posiadłości tabularnej, osobne ciało hipoteczne stanowiącej, od której roczna należytość w podatkach rządowych realnych tj. domowym i gruntowym najmniej kwotę 25 zł. wynosi, ma prawo nawet bez wyboru być członkiem Rady gminnej, jeżeli jest obywatelem państwa austriackiego i nie zachodzi względem niego żadna okoliczność wykluczająca lub wyłączająca, wskazana w ordynacyi wyborczej dla gmin.

Za osobę nie używającą własnowolności, wykonywa to prawo jej prawny zastępca lub tegoż pełnomocnik.

Wojskowi w czynnej służbie i kobiety, jeżeli chcą z tego prawa korzystać, muszą, wszystkie zaś inne osoby mające to prawo, mogą je wykonywać przez pełnomocników.

Współposiadacze realności umocowują do wejścia w skład Rady gminnej jednego z pośród siebie lub inną osobę.

Radnego bez wyboru nie może zastępować kto nie jest obywatelem państwa austriackiego, nie używa własnowolności lub w myśl ordynacyi wyborczej dla gmin od prawa wybierania i obieralności do Rady gminnej jest wykluczonym lub wyłączonym.

Zastępca może tylko jedną osobę zastępować.

Jeżeli zastępca już co do swojej osoby należy do Rady gminnej, głos jego przy głosowaniu podwójnie ma być liczony.

Radni bez wyboru nie będą wliczani do liczby radnych w §. 10. ustanowionej.

Radny bez wyboru, który także przez wybór został do Rady powołany, ma albo przyjąć wybór albo korzystać z prawa, przysługującego mu podług niniejszego paragrafu.

*Peryod wyborczy.*

§. 13. Radni i zastępcy wybierani będą na lat 6. Ustępujący radni i zastępcy urzędować będą aż do przeprowadzenia nowego wyboru. Ustępujący radni i zastępcy mogą być ponownie wybrani.

*Wybór uzupełniający.*

§. 14. W miejsce radnego, ubywającego przed końcem peryodu wyborczego, powoła Rada gminna do grona swego na wniosek naczelnika gminy zastępcę z tego samego koła wyborczego, z którego radny ubył. Z pomiędzy zastępców ten będzie powołany, który przy wyborach największą ilość głosów otrzymał. W razie równości głosów rozstrzyga los. Jeżeli radny dłużej niż przez trzy miesiące nie może brać udziału w czynnościach Rady, powoła Rada gminna w sposób wyżej oznaczony zastępcę na czas, przez który ów radny w czynnościach Rady gminnej udziału brać nie może.

Gdyby jednak tylu radnych ubył, iżby liczby radnych z jednego koła wyborczego nawet przez powołanie wszystkich z tego koła zastępców uzupełnić nie można, będzie niezwłocznie na podstawie ostatniej listy wyborczej rozpisany wybór uzupełniający z tegoż koła wyborczego.

Radni i zastępcy w wyborze uzupełniającym wybrani urzędować będą tylko do końca okresu wyborczego tych radnych i zastępców, w których miejsce zostali wybrani.

## **B) Zwierzchność gminna.**

*Skład zwierzchności gminnej.*

§. 16. Zwierzchność gminną stanowi naczelnik gminy, jego zastępca i dodani do pomocy naczelnikowi gminy dwaj asesorowie.

W razie potrzeby wolno gminie wybrać i większą liczbę asesorów, jednak nie więcej jak 5.

Naczelnik gminy otrzymuje stałe wynagrodzenie z funduszków gminy. Minimum tego wynagrodzenia oznacza Wydział krajowy dla każdej z gmin tej ustawie podlegających, po wysłuchaniu Rad gminnych. Naczelnikowi gminy nie wolno zrzec się swego wynagrodzenia ani w całości, ani częściowo.

*Wybór Zwierzchności gminnej.*

§. 17. Naczelnika gminy, jego zastępcę i asesorów wybiera Rada gminna na lat 6.

Warunki obieralności na te urzędy i sposób dokonania wyboru oznacza ordynacya wyborcza.

*Wybór uzupełniający.*

§. 18. W razie opróżnienia posady naczelnika gminy, jego zastępcy lub asesora w ciągu okresu wyborczego, Rada gminna dokona w jego miejsce nowego wyboru najdalej do dnia 14. Wybrany przy wyborze uzupełniającym naczelnik gminy, zastępca naczelnika lub asesora, urzędować będzie do końca sześćdziesiątego swego poprzednika.

*Przyrzeczenie.*

§. 19. Naczelnik gminy, jego zastępca i asesorowie winni przy objęciu urzędu w obecności delegata Wydziału powiatowego i w obec

Rady gminnej złożyć w ręce naczelnika politycznej władzy powiatowej lub jego delegata, w miejsce przysięgi przyrzeczenie, iż zachowają Cesarzowi wierność i posłuszeństwo, przestrzegać będą ustaw i wypełniać sumiennie obowiązki swoje.

### C) Postanowienia ogólne.

#### *Ustąpienie z posady.*

§. 20. Za przyzwoleniem Rady gminnej może naczelnik gminy, jego zastępca lub asesor, radny lub zastępca radnego urząd swój złożyć. Naczelnik gminy, zastępca naczelnika, asesor, radny, lub zastępca radnego traci swój urząd, jeżeli zajdzie lub wiadomą się stanie okoliczność, któraby pierwotnie jego obieralność na członka Rady lub Zwierzchności gminnej była wykluczyła, lub jeżeli się do innej gminy przesiedli.

Jeżeli naczelnik gminy, zastępca naczelnika, asesor, radny lub zastępca radnego popadnie w śledztwo sądowe z powodu zbrodni, przekroczenia lub przestępstwa z chciwości popełnionego, lub jednego z przekroczeń w §. 501, 504, 511, 512, 515 i 516 ustawy karnej wskazanych, lub jeżeli do jego majątku konkurs ogłoszony zostanie, wtedy nie będzie on mógł sprawować swego urzędu, dopóki trwa to postępowanie karne lub krydalne.

#### *Obowiązki przyjęcia wyboru.*

§. 21. Każdy podług przepisów wybrany członek gminy, winien przyjąć wybór bądź na członka Rady gminnej, lub też zastępcę, bądź na asesora.

Prawo wymówienia się od przyjęcia wyboru lub też od dalszego sprawowania urzędu służy tylko:

- a) duchownym wszelkiego wyznania i nauczycielom publicznym;
- b) urzędnikom i sługom c. k. Dworu, państwa, kraju, zakładów i funduszów publicznych, dopóki w czynnej służbie zostają;
- c) wojskowym, chociażby w czynnej służbie nie zostającym;
- d) osobom liczącym przeszło 60 lat życia;
- e) tym, którzy przez cały jeden okres wyborczy piastowali posady w Zwierzchności gminnej, jednak tylko na okres bezpośrednio następujący;
- f) tym, którym ułomność fizyczna lub znacznie i trwale nadształone zdrowie nie pozwalają obowiązków urzędowych wykonywać;
- g) tym, którzy z powodu zwykłego zatrudnienia corocznie, często lub przez dłuższy czas nie bywają w gminie obecni;
- h) zostającym w służbie prywatnej, jeżeliby przez przyjęcie wyboru w stosunku swoim służbowym uszczerbku doznać mogli;
- i) tym, którzy bez wyboru do Rady gminnej należą (§. 12).

Kto bez takiego uwalniającego powodu wzbrania się przyjąć wyboru, lub przyjęty urząd dalej sprawować, podpada karze pieniężnej, którą Rada gminna aż do wysokości 20 zł. wymierzyć może.

Przeciw takiemu orzeczeniu Rady służy odwołanie się do Wydziału powiatowego; kara pieniężna wpływa do kasy gminnej na fundusz ubogich.

## DZIAŁ IV.

### O zakresie działania gminy.

#### ROZDZIAŁ I.

#### *O zakresie działania gminy w ogóle.*

§. 22. Zakres działania gminy jest:

- a) własny i
- b) poruczony.

*Własny zakres działania.*

§. 23. Własny zakres działania tj. zakres, w którym gmina z zachowaniem ustaw samodzielnie zarządzać i rozporządzać może, obejmuje w ogóle wszystko, co bezpośrednio dotyczy interesu gminy i w jej granicach własnymi jej siłami załatwionem i przeprowadzonem być może.

W myśl tego należą do własnego zakresu działania gminy w szczególności:

- a) wolny zarząd majątkiem gminnym i załatwianie spraw, odnoszących się do związku gminy;
- b) czuwanie nad bezpieczeństwem osób i ich mienia;
- c) staranie o zakładanie i utrzymywanie gminnych dróg, mostów, ulic i placów, niemniej o bezpieczeństwo i łatwość komunikacji po drogach i wodach;
- d) policja polowa;
- e) dozór policyjny nad przedmiotami żywności, nad targami, nad miarą i wagą;
- f) policja zdrowia;
- g) policja nad czeladzią i wyrobnikami, niemniej wykonywanie przepisów o czeladzi służebnej;
- h) policyjny dozór nad obyczajnością publiczną;
- i) sprawy ubogich, opieka nad zakładami dobroczynnymi gminy, zapobieganie żebractwu;
- k) policja ogniowa, policja budownictwa, wykonywanie przepisów, porządku budowniczego i udzielanie policyjnego pozwolenia na budowy;
- l) ustawą oznaczyć się mający wpływ na szkoły średnie, przez gminę utrzymywane i na szkoły ludowe: staranie o zakładanie, uposażenie i utrzymywanie szkół ludowych, z uwzględnieniem istniejących jeszcze patronatów szkolnych i przepisów konkurencyi do szkół;
- m) jednanie stron w sporze będących przez mężów zaufania z gminy wybranych;
- n) przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży ruchomości drogą licytacji.

Z wyższych względów państwa mogą być pewne czynności policyi miejscowej w pojedynczych gminach, w drodze ustawy krajowej, przekazane osobnym organom rządowym.

*Poruczony zakres działania.*

§. 24. Ustawy określają poruczony zakres działania gminy, tj. jej obowiązek do współdziałania w sprawach publicznej administracji.

## ROZDZIAŁ II.

### *O zakresie działania Rady gminnej.*

§. 25. Rada gminna jest w sprawach gminy władzą uchwalającą i nadzorującą.

Władza wykonawcza jej nie służy.

Rada gminna zastępuje gminę w wykonywaniu jej praw i obowiązków, wydaje w granicach ustawami oznaczonych imieniem gminy postanowienia obowiązujące i uchwała sposób ich wykonania. Ona jest władzą zwierzchnią gminy we wszystkich sprawach gminy obowiązana strzedz dobra gminy i starać się o zaspokojenie jej potrzeb.

§. 26. Rada gminna obraduje i uchwała o wszystkich sprawach gminy, jej majątku, dobra lub zakładów w granicach ustaw obowiązujących.

W szczególności należy do zakresu działania Rady gminnej:

- a) zmiana granic gminy (§. 2);
- b) ustanawianie zasad zarządu, tudzież sposobu użytkowania majątku i dobra gminy i zakładów gminnych;

- c) sprawy należące do zwyczajnego zarządu majątkiem, które Rada gminna osobną uchwałą sobie zastrzegła (§. 27);
- d) nabywanie lub pozbywanie nieruchomości lub praw, według ustaw za nieruchomości uważanych obciążanie majątku gminy, zaciąganie pożyczek i lokowanie kapitałów;
- e) stawianie kosztem gminy nowych budowli, przekształcanie lub znoszenie istniejących, tudzież inne przedsiębiorstwa, nakładem gminy wykonywać się mające;
- f) zaprowadzenie nowych zakładów gminnych, lub zwiniecie istniejących;
- g) zawieranie, rozwiązywanie, zmiany kontraktów najmu i i dzierżaw;
- h) uchwalanie budżetu rocznego, wydatków budżetem nieprzewidzianych i kredytów dodatkowych, przyzwalanie na przenoszenie uchwalonych kredytów z jednej rubryki do drugiej, uchwalenie wszelkich zmian w budżecie, staranie się o pokrycie niedoboru, uchwalanie dodatków do podatków, opłat, prestacyj i usług i oznaczanie dziennych cen takich prestacyj i robót;
- i) sprawdzanie i załatwianie rachunków rocznych;
- k) przyzwalanie na rozpoczęcie sporów prawnych i na odstąpienie od nich, zatwierdzenie ugód spór umarzających, ustanawianie zastępców prawnych;
- l) zatwierdzanie wyników wszelkich licytacyj;
- m) wybór naczelnika gminy, jego zastępcy i asesorów;
- n) uchwalanie etatu i płac urzędników i sług gminnych, jako też instrukcyj służbowych i statutu emerytalnego dla tychże;
- o) wyznaczanie wynagrodzenia dla naczelnika gminy;
- p) mianowanie i oddalanie urzędników i wymiar emerytury dla nich, na wniosek naczelnika gminy;
- q) nadzór i kontrola nad czynnościami Zwierzchności gminnej;
- r) nadawanie prawa przynależności do gminy i obywatelstwa miejskiego i honorowego, ustanawianie opłat za nadawanie prawa przynależności i obywatelstwa miejskiego;
- s) wykonywanie służącego gminie prawa patronatu lub prezentowania, rozdawania miejsc fundacyjnych, nie uwłaczając prawom na różnicy wyznań opartym;
- t) wybór mężów zaufania do jednania stron;
- u) uchwalanie regulaminu dla własnych czynności;
- w) udzielanie zdania swego władzom wyższym na ich żądanie;
- z) rozstrzyganie zażaleń przeciw zarządzeniom Zwierzchności gminnej.

#### *Zwyczajny zarząd majątkiem.*

§. 27. Zwyczajny zarząd majątkiem nie należy do zakresu działania Rady gminnej, lecz Rada może poszczególne sprawy tego zarządu, na wniosek lub po wysłuchaniu Zwierzchności gminnej swojej uchwałą zastrzedz.

#### *Ustanawianie służby.*

§. 28. Rada winna przydać Zwierzchności gminnej służbę potrzebną do załatwiania czynności, wpływających z własnego i poruczonego zakresu działania.

Jeżeli Rada uzna potrzebę ustanowienia posad urzędowych lub służbowych, wtedy uchwali liczbę i płacę urzędników i sług, orzecze o warunkach i sposobie ich mianowania i ich zaopatrzeniu.

Każda gmina winna utrzymywać osobnego kasyera i kontrolora dla prowadzenia kasowości. Ze względu na stosunki majątkowe jednak Wydział krajowy może pojedyncze gminy zwolnić od obowiązku utrzymywania osobnego kontrolora lub osobnego kasyera.



*Nadzorowanie Zwierzchności gminnej.*

§. 29. Rada gminna ma prawo i obowiązek urzędowanie Zwierzchności gminnej ciągle nadzorować. Nadzór ten wykonywa Rada gminna za pomocą jednej lub kilku komisyj z grona swego wybranych, które obowiązane będą o każdej dostrzeżonej nieprawidłowości lub wadliwości w urzędowaniu Zwierzchności gminnej bezzwłocznie Radę gminną zawiadomić i poczynić wnioski o usunięcie złego, zaś po upływie każdego roku administracyjnego przedłożyć Radzie gminnej sprawozdanie o swoich czynnościach z wnioskami, jakie uznają za stosowne.

Skoro Rada gminna przekona się o nieprawidłowościach lub wadliwościach, winna się postarać o bezzwłoczne ich usunięcie, a gdyby to nie odniosło skutku, donieść o tem Wydziałowi powiatowemu.

Dla komisyj kontrolujących uchwali Rada gminna osobne instrukcje i przedłoży je Wydziałowi powiatowemu do wiadomości.

Naczelnik gminy winien najdalej do dni 30 po upływie każdego roku administracyjnego przedłożyć Wydziałowi powiatowemu odpisy sprawozdań komisyj kontrolujących w ubiegłym roku, jakoteż odpisy uchwał Rady gminnej na podstawie tych sprawozdań zapadłych, lub donieść w tym terminie o zachodzących przeszkodach.

Rada gminna może także ustanawiać osobne komisye do nadzorowania przedsiębiorstw gminnych, tudzież do udzielania zdań i przedstawiania wniosków w sprawach gminnych.

Do takich komisyj Rada gminna powołać może mężów zaufania z poza grona swego.

Ani komisya kontrolująca, ani specjalne komisye w myśl niniejszego paragrafu ustanowione, władzy wykonawczej nie mają, a zatem ani same nie zarządzić, ani Zwierzchności gminnej poleceń wydawać nie mogą.

*Rewizya kasy.*

§. 30. Rada gminna winna wybrać osobną komisye, której obowiązkiem będzie przynajmniej cztery razy do roku przedsięwziąć rewizyę kasy gminnej i kas zakładów i funduszków pod zarządem gminy zostających i o każdej rewizyi Radzie gminnej zdać sprawę na ręce naczelnika gminy, który odpis każdego sprawozdania do dni 8 Wydziałowi powiatowemu przedłożyć ma. Każdy radny wybrany do komisji skontrolującej, obowiązany jest wybór ten przyjąć.

Od przyjęcia wyboru wymówić się może tylko ten, który nie posiada potrzebnego do skontrolowania kasy ogólnego wykształcenia, lub względem którego zachodzą okoliczności w §. 21. lit. g, h. wymienione. Kto bez takiego powodu uwalniającego wyboru przyjąć nie chce podpada karze, którą Rada gminna aż do wysokości 20 zł. wymierzyć może. Jeżeli członkowie komisji skontrolującej obowiązkom w niniejszym paragrafie na nich włożonym zadość nie uczynią, Wydział powiatowy, może na każdego członka komisji winnego zaniedbania swych obowiązków, nałożyć grzywnę do wysokości 20 zł. W takim razie może Wydział powiatowy sam przeprowadzić skontrolowanie kasy na koszt gminy, Oprócz tego winien Wydział powiatowy sam od czasu do czasu kasę gminną niespodziewanie skontrolować.

*Sprawy policyi miejscowej.*

§. 31. O ile sprawowanie policyi miejscowej nie jest mocą ustawy przekazane organom rządowym, może Rada gminna w granicach ustaw wydawać obowiązujące w obrębie gminy przepisy co do policyi miejscowej i za przekroczenie tychże zagrażać karą pieniężną aż do wysokości 50 zł., lub w razie niemożności uiszczenia kary pieniężnej, karą aresztu do dni 10.

Uchwały takie Rada gminna powziąć może tylko na wniosek lub po wysłuchaniu naczelnika gminy.

§. 32. Rada gminna winna uchwalić środki pieniężne na utrzymanie zakładów i urządzeń policyi miejscowej i jest odpowiedzialną za wszelkie zaniedbania w tej mierze, pochodzące z jej winy.

#### *Odpowiedzialność gminy.*

§. 33. Gdyby kto poniósł szkodę z powodu zaniedbania przez gminę obowiązków względem policyi miejscowej na niej ciężących, winna gmina poniesioną szkodę wynagrodzić. W szczególności obowiązana jest gmina wynagrodzić szkodę wyrządzoną w jej obrębie przez gwałt publiczny przy zbiegowisku dokonany, jeżeliby ani jeden ze sprawców nie był schwytanym, a na gminie ciążyła wina niedbałości w zapobieżeniu temu gwałtowi.

Orzeczenie względem obowiązku wynagrodzenia szkody, wyda polityczna władza powiatowa za poprzedniem wysłuchaniem Wydziału powiatowego.

Jeżeli co do wysokości wynagrodzenia porozumienie się pomiędzy gminą a poszkodowanym nie nastąpi, wynagrodzenie to ma być poszukiwanem zwykłą drogą prawa.

#### *Zaopatrywanie ubogich.*

§. 34. Rada gminna ma czuwać nad tem, aby ubodzy według ustaw zaopatrzeni byli. Gdyby zakłady i fundusze na ten cel przeznaczone nie wystarczały, Rada postara się o potrzebne środki i oznaczy sposób ich użycia.

#### *Udzielanie zdania.*

§. 35. Na żądanie władz rządowych lub autonomicznych winna Rada gminna udzielać im swojego zdania.

#### *Rozstrzyganie zażaleń.*

§. 36. Rada gminna rozstrzyga zażalenia przeciw rozporządzeniom naczelnika gminy, w sprawach dotyczących się majątku i dobra gminnego lub zakładów gminnych, niemniej w tych sprawach, w których naczelnik gminy tylko uchwały Rady gminnej wykonywa.

We wszystkich innych sprawach własnego zakresu działania rozstrzyganie rekursów przeciw postanowieniom naczelnika gminy należy do Wydziału powiatowego, zaś w sprawach poruczonego zakresu działania do politycznej władzy powiatowej.

#### *Regulamin.*

§. 37. Rada gminna winna do trzech miesięcy po wejściu w życie niniejszej ustawy uchwalić regulamin dla własnych czynności i instrukcyę dla czynności swej Zwierzchności gminnej i instrukcyę dla swojej kasy gminnej.

Regulamin dla własnych czynności i instrukcyę dla Zwierzchności gminnej przedłożyć winna za pośrednictwem Wydziału powiatowego, Wydziałowi krajowemu do wiadomości. — Instrukcyę dla kasy gminnej przez Radę gminną uchwaloną, wymaga zaś zatwierdzenia Wydziału krajowego.

Jeżeli Rada gminna w ciągu trzech miesięcy nie uczyni zadość powyższemu obowiązkowi, Wydział krajowy wyda regulamin dla czynności Rady gminnej, tudzież instrukcyę dla czynności Zwierzchności i kas gminnych, które obowiązywać będą prowizorycznie, aż do chwili dopóki Rada gminna nie uchwali własnego regulaminu i instrukcyi.

#### *Zwoływanie Rady.*

§. 38. Rada gminna zbiera się na posiedzenie, ile razy zajdzie tego potrzeba, najmniej zaś raz na miesiąc. Naczelnik gminy lub jego za-

stępcą zwołuje Radę na posiedzenie. Każde posiedzenie, które nie jest tym sposobem zwołane, jest nieprawne, a powzięte na nim uchwały są nieważne.

Naczelnik gminy musi zwołać Radę, jeżeli tego zażąda przynajmniej trzecia część radnych, polityczna władza powiatowa albo też Wydział krajowy, lub Wydział powiatowy.

O nastąpić mającemu posiedzeniu naczelnik gminy w każdym razie winien zawiadomić wszystkich w gminie obecnych radnych.

#### *Komplet do uchwał.*

§ 39. Rada gminna nie może powziąć uchwały, jeżeli więcej niż połowa radnych nie jest na posiedzeniu obecna.

Do uchwały ustanawiającej budżet, jakoteż do uchwały podlegającej wyższemu zatwierdzeniu, potrzebna jest obecność dwóch trzecich radnych.

Jeżeli na posiedzenie nie zbierze się ilość radnych potrzebna do powzięcia uchwał, winien naczelnik gminy najdalej do trzech dni zwołać Radę powtórnie i zarazem wezwać zastępców.

Na każdego radnego i zastępcę, który nie stawi się na to drugie posiedzenie i nie usprawiedliwi swej nieobecności, winien naczelnik gminy nałożyć karę pieniężną aż do wysokości 10 zł.

Przeciw takiemu orzeczeniu służy odwołanie się do Wydziału powiatowego.

Grzywnę tę ściągnie naczelnik gminy. Radnego lub zastępcę, który bez usprawiedliwienia się na trzech po sobie następujących posiedzeniach się nie jawi, może Rada gminna na czas oznaczony, lub też na cały w toku będący peryod wyborczy od udziału w obradach i uchwałach Rady wykluczyć. Przeciw tej uchwale służy wykluczonemu rekurs do Wydziału powiatowego.

#### *Przeszkody uczestnictwa w obradach.*

§ 40. Członek Zwierzchności gminnej lub Rady gminnej nie może być obecnym na posiedzeniu, jeżeli przedmiot obrady lub uchwały dotyczy jego urzędowania, jego własnych interesów prywatnych, lub też interesów jego żony, albo osób z nim w pierwszym lub drugim stopniu spokrewnionych lub spowinowaconych; winien jednak na żądanie Rady stawić się dla udzielenia żądanych wyjaśnień.

§ 41. Członkowie Zwierzchności gminnej są obowiązani być obecnymi na każdym posiedzeniu Rady i mogą w każdym czasie głos zabrać. W głosowaniu przy sprawdzeniu rachunków i udzieleniu Zwierzchności, gminnej absolutorium nigdy udziału brać nie mogą.

#### *Przewodniczenie na posiedzeniach.*

§ 42. Na posiedzeniach Rady gminnej przewodniczy naczelnik gminy, a w razie przeszkody jego zastępca. Każde posiedzenie odbyte z pominięciem tego przepisu jest nieważne. Naczelnik gminy a w razie przeszkody jego zastępca zwołuje Radę, zagaja i zamyka posiedzenie, układa porządek dzienny, kieruje rozprawami i przestrzega porządku w zgromadzeniu

#### *Sekretarz Rady.*

§ 43. Rada gminna wybiera sekretarza swego bądź z grona swego bądź z pomiędzy urzędników gminy.

#### *Warunki ważności uchwał.*

§ 44. Do ważności uchwały potrzebną jest bezwzględna większość głosów obecnych radnych. W razie równości głosów rozstrzyga przewodniczący. W innych wypadkach przewodniczący nie głosuje, z wy-

jątkiem wyborów. Głosowanie odbywa się jawnie; wolno jest jednak Radzie uchwalić głosowanie tajne.

*Jawność posiedzeń.*

§. 45. Posiedzenia Rady odbywają się publicznie, wyjątkowo jednak może Rada uchwalić tajne posiedzenie. Posiedzenia, na których przedmiotem obrad jest budżet lub zamknięcia rachunków, w każdym razie będą publiczne.

Gdyby publiczność mieszała się do obrad lub w inny sposób przeszkadzała obradom, przewodniczący ma prawo i obowiązek po poprzednim bezskutecznym napomnienu, nakazać wydalenie publiczności z miejsca posiedzeń.

*Protokół posiedzenia i księga uchwał.*

§. 46. Z każdego posiedzenia spisany będzie protokół, obejmujący nazwiska radnych, wnioski na posiedzeniu czynione i zapadłe uchwały. Protokół ma być stwierdzony podpisem przewodniczącego, dwóch obecnych na posiedzeniu radnych i sekretarza.

Prócz tego prowadzoną będzie księga uchwał. — Każdemu członkowi gminy wolno przeglądać protokoły i księgę uchwał.

ROZDZIAŁ III.

*O zakresie działania Zwierzchności gminnej.*

§. 47. Naczelnik gminy w sprawach gminy jest organem zarządzającym i wykonawczym.

W razie przeszkody zastępuje naczelnika gminy jego zastępca, tego zaś jeden z asesorów. Rada gminna na początku każdego roku oznaczy, który asesor w razie przeszkody zastępcy ma zastępować naczelnika gminy.

§. 48. Do zakresu działania naczelnika gminy należy w szczególności:

- a) przewodniczenie w Radzie gminnej i przygotowanie wniosków do uchwał Rady;
- b) wykonywanie ustaw i rozporządzeń we własny zakres działania gminy wchodzących;
- c) wykonywanie wszelkich uchwał i zarządzeń Rady gminnej;
- d) kierownictwo urzędem gminnym, nadzór nad urzędnikami i sługami;
- e) wykonywanie policji miejscowej;
- f) zarządzanie w razach nagłych, za następnem usprawiedliwieniem w obec Rady gminnej;
- g) przedstawianie do mianowania i oddalania urzędników gminy i wykonywanie władzy dyscyplinarnej nad urzędnikami i sługami;
- h) zarząd majątkiem, dobrem i dochodami gminy, zakładów i funduszków gminnych, lub pod zarządem gminy zostających;
- i) prowadzenie kasowości i rachunkowości gminy;
- k) wykonywanie wszelkich spraw poruczonego zakresu działania.

§. 49. Naczelnik gminy reprezentuje gminę na zewnątrz.

Dokumenta, mocą których gmina przyjmuje zobowiązania względem osób trzecich, muszą być podpisane przez naczelnika gminy i jednego asesora.

Dokument dotyczący interesu, do którego zawarcia potrzebne jest przyzwolenie Rady lub wyższe zatwierdzenie, musi być nadto podpisanym przez dwóch radnych i powołać się na to przyzwolenie lub zatwierdzenie. W każdym razie dokument wydany imieniem gminy musi być zaopatrzony pieczęcią gminną.

### *Sprawowanie policji miejscowej.*

§. 40. Do naczelnika gminy należy odpowiednie ustawom sprawowanie policji miejscowej, o ile pojedyncze jej czynności nie są przekazane w drodze ustawy krajowej organom rządowym.

W nagłych wypadkach nieszczęścia, n. p. przy pożarach lub powodziach i t. p., naczelnik gminy ma prawo zarządzić wykonanie robót wszelkiego rodzaju, o ile są niezbędne do usunięcia niebezpieczeństwa chwilowego i zmusić do tych robót każdego zdolnego do nich członka gminy, a nawet i obcych. Gdyby środki policji miejscowej nie były dostateczne do zabezpieczenia dobra publicznego (jak n. p. w razie epidemii), lub gdyby własne siły gminy nie wystarczały do odwrócenia grożącego niebezpieczeństwa, naczelnik gminy winien zawiadomić o tem natychmiast polityczną władzę powiatową.

### *Zagrażanie karami.*

§. 51. Naczelnik gminy ma wyjątkowo prawo zagrażania karą pieniężną do 10 zł., lub w razie niemożności jej uiszczenia karą aresztu do dwóch dni, jeżeli tego wymaga wykonanie przepisu tymczasowego policji miejscowej niedopuszczającego zwłoki.

### *Wykonywanie władzy karnej.*

§. 52. O ile w ustawach i przepisach które dotyczą policji miejscowej, należącej do zakresu działania gminy, wyrażoną jest sankcja karna, i o ile przekroczenia tych ustaw i przepisów nie podlegają ustawie karnej, służy prawo orzekania kar za takie przekroczenia naczelnikowi gminy, a względnie jego zastępcy.

W ten sposób mają być także orzekane kary, oznaczone przez Radę gminną (§. 30).

Tylko kary pieniężne, lub w razie niemożności ich uiszczenia kary aresztu mogą być orzekane.

Wszelkie orzeczenia kar mają być w osobną księgę wpisywane.

### *Tok instancji.*

§. 53. Od orzeczeń, wydanych według §. 51. odwołać się można do politycznej władzy powiatowej.

Jeżeli orzeczenia tyczą się duchownych wyznań religijnych, nauczycieli publicznych, urzędników rządowych lub krajowych, zostających w czynnej służbie, albo członków Sejmu krajowego, natenczas winien naczelnik gminy przedłożyć to orzeczenie politycznej władzy powiatowej do poprzedniego zbadania i potwierdzenia.

### *Przeznaczenie kar.*

§. 54. Kary pieniężne, orzeczone podług §. 51., wpływają do kasy gminnej na fundusz ubogich gminy.

### *Przedstawienie urzędników do mianowania i przeniesienia w stan spoczynku.*

§. 55. Na podstawie etatu, przez Radę gminną uchwalonego, naczelnik gminy przedstawia Radzie gminnej urzędników gminnych do mianowania. Mianowani urzędnicy posiadać muszą przepisaną kwalifikację.

Wydział krajowy w porozumieniu z e. k. Namiestnictwem oznacza, jakie kwalifikacje dla każdej kategorii posad są potrzebne, z uwzględnieniem różnicy potrzeb i stosunków gmin większych a mniejszych, z pozostawieniem odpowiedniego czasu przejściowego.

Naczelnik gminy przedstawia Radzie gminnej wnioski o przeniesienie urzędników w stan spoczynku i wymierzenie emerytury dla nich.

Naczelnik gminy mianuje i oddala sługi gminne i wyznacza im zaopatrzenie.

#### *Śledztwa dyscyplinarne.*

§. 56. Naczelnik gminy wdraża i przeprowadza śledztwa dyscyplinarne przeciw urzędnikom i sługom gminnym i orzeka o karach dyscyplinarnych.

Naczelnik może w drodze dyscyplinarnej urzędnika suspendować. Oddalenie urzędnika ze służby w drodze dyscyplinarnej nastąpić może tylko za uchwałą Rady gminnej.

Orzeczenia dyscyplinarne przeciw rachmistrzowi, kasyerowi i kontrolorowi tylko Rada gminna po wysłuchaniu naczelnika gminy wydawać może.

#### *Zarząd majątkiem.*

§. 57. Naczelnik gminy zarządza majątkiem gminy, nadzoruje użytkowanie i zarząd dobra gminnego, kieruje przedsiębiorstwami gminy, czuwa nad ich wykonaniem i załatwia sprawy ubogich według ustaw.

Naczelnik zawiaduje zakładami gminnymi i nadzoruje zakłady własny zarząd mające, o ile akt fundacyi lub umowy innych nie zawiera postanowień.

W szczególności winien naczelnik gminy starać się o ściąganie wszystkich wierzytelności gminy, zakładów i funduszków gminnych lub pod zarządem gminy zostających, tudzież wszelkich czynnych zaległości. Gdyby naczelnik obowiązku tego należycie nie wypełniał, a Rada gminna mimo upomnienia ze strony Wydziału powiatowego temby nie zaradziła, Wydział powiatowy będzie miał prawo zarządzić środki zaradcze, jakie uzna za stosowne, a nawet ustanowić na koszt gminy zastępcę prawnego, który imieniem gminy wierzytelności i zaległości w drodze prawnej ściągnie.

Przepis ten odnosi się także do pretensyj gminy, któreby jej z mocy §§. 63—65 do członków Zwierzchności gminnej przysługiwały.

#### *Kolaudacye.*

§. 58. Naczelnik gminy zarządza wszelkie roboty i dostawy dla gminy. rozpisuje i przeprowadza licytacye, odbiera i kolauduje wykonane roboty lub dostawy.

#### *Komisye.*

§. 59. Rada gminna może na wniosek lub po wysłuchaniu naczelnika gminy uchwalić, aby sprawowanie poszczególnych czynności ogólnego zarządu gminnego lub policyi miejskiej powierzone zostało osobnym komisjom.

Każda taka komisya składa się z jednego członka Zwierzchności gminnej, jako przewodniczącego i kilku członków przez Radę gminną z jej grona lub z poza jej grona wybranych.

Dla takich komisyj winna Rada gminna uchwalić osobne instrukcyje.

Komisye te podlegają naczelnikowi gminy i polecenia jego wykonywać ściśle są obowiązane.

#### *Dobrowolne licytacye.*

§. 60. Naczelnik gminy zezwala na przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży ruchomości drogą licytacyi i czuwa nad zachowaniem i ścisłym wypełnieniem istniejących w tej mierze przepisów.

*Kasowość i rachunkowość.*

§. 61. Naczelnik gminy jest odpowiedzialny za należyte prowadzenie kasowości i rachunkowości, jest przeto obowiązany kasę przynajmniej raz na miesiąc skontrolować.

*Poruczony zakres działania.*

§. 62. Naczelnik gminy załatwia wszelkie sprawy należące do poruczonego zakresu działania gminy w sposób ustawami przepisany lub przez władzę wskazany. Jeżeli oznaczenie sposobu wykonania pozostawione jest w całości lub częściowo gminie, naczelnik winien zastosować się w tym względzie do uchwały Rady gminnej.

Wszakże w razach nadzwyczaj nagłych, gdyby uchwała Rady bez szkody lub niebezpieczeństwa poprzednio nie mogła być zasiągnięta, może naczelnik gminy działać według własnego zdania, winien jednak następnie w jak najkrótszym czasie wyjednać sobie zatwierdzenie Rady.

Rząd może polecić załatwienie spraw, należących do poruczonego zakresu działania w całości lub części na swój koszt organom własnym.

*Wstrzymanie wykonania uchwał.*

§. 63. Jeżeli naczelnik gminy sądzi, że uchwała przez Radę gminną powzięta, narusza ustawę, przekracza zakres działania Rady lub jest szkodliwą interesom gminy, winien wstrzymać wykonanie takiej uchwały i najdalej do trzech dni po jej powzięciu odnieść się do wyższej władzy o rozstrzygnięcie, czy uchwała wykonaną być ma, czy nie.

Orzeczenie to należy do politycznej władzy powiatowej, jeżeli naczelnik sądzi, że uchwała narusza ustawę lub przekracza zakres działania gminy, zaś do wydziału powiatowego, jeżeli sądzi, że uchwała jest szkodliwą interesom gminy.

Władza wyższa winna wydawać swoje orzeczenie w ciągu dni ośmiu, a jeżeli sprawa należy do własnego zakresu działania gminy polityczna władza powiatowa zawiadomi o swoim orzeczeniu Wydział powiatowy.

Orzeczenie tych władz jest dla naczelnika gminy stanowczem i nie służy mu prawo wyższego odwołania się.

Rada gminna ma jednak prawo wnieść rekurs od takiego orzeczenia do Namiestnictwa a względnie do Wydziału krajowego w terminie 14-dniowym.

O wstrzymaniu wykonania uchwał naczelnik ma Radę gminną na najbliższem posiedzeniu zawiadomić. Jeżeli naczelnik gminy nie przedłoży władzy wyższej w terminie 3-dniowym uchwały wstrzymanej do rozstrzygnięcia, uchwała ta staje się prawomocną i bezzwłocznie wykonaną być musi o ile nie zachodzi wypadek w §. 105 przewidziany.

*Odpowiedzialność naczelnika gminy.*

§. 64. Naczelnik gminy jest za swoje czynności urzędowe odpowiedzialnym gminie. Od tej odpowiedzialności uwolnić nie może naczelnika gminy ani ustanowienie komisyj dla poszczególnych spraw (§. 59.), ani żadna uchwała Rady gminnej.

Co do poruczonego zakresu jest odpowiedzialnym Rządowi.

Pretensye gminy co do wynagrodzenia szkód, pochodzące z odpowiedzialności orzeczonej w tym paragrafie, mają być poszukiwane zwykłą drogą prawa.

§. 65. Jeżeli zastępca naczelnika gminy lub jeden z asesorów powołany zostaje do zastępowania naczelnika gminy, względnie jego zastępcy, natenczas zastępca naczelnika gminy, względnie asesor, wchodzi we wszystkie prawa i obowiązki naczelnika gminy i są odpowiedzialnymi za swoje czynności urzędowe tak samo jak naczelnik gminy.

§. 66. Asesorowie dodani są naczelnikowi gminy dla pomocy w urzędowaniu. Asesorowie winni przeto naczelnika wspierać w urzędowaniu i mają według jego zarządzenia i pod jego odpowiedzialnością wykonywać czynności, które im poruczy.

Każdy asesor odpowiedzialny jest gminie za zaniedbanie lub nie należyte wykonanie czynności przez ustawę niniejszą w ogóle, przez naczelnika gminy lub przez Radę gminną w szczególności mu poruczonych.

Pretensye gminy do wynagrodzenia szkód z odpowiedzialności tym paragrafem orzeczonej, mają być dochodzone zwykłą drogą prawa.

## ROZDZIAŁ V.

### O gospodarstwie gminnem i nakładaniu ciężarów na gminę.

#### *Inwentarz majątku.*

§. 67. Wszelka ruchoma i nieruchoma własność, niemniej wszelkie prawa i przywileje gminy i jej zakładów winny być utrzymywane w ciągłej widoczności zapomocą dokładnego inwentarza.

Inwentarz ten ma być spisany w ciągu pierwszego roku po zaprowadzeniu niniejszej ustawy. Każda następna zmiana ma być w nim uwidoczniiona.

Każdemu członkowi gminy wolno jest przejrzeć inwentarz.

Zakładanie i utrzymywanie inwentarza należy do naczelnika gminy. Pierwszy inwentarz przedłożony będzie Radzie gminnej do zatwierdzenia, a dwa odpisy zatwierdzonego inwentarza przedłoży naczelnik gminy Wydziałowi powiatowemu, który jeden z tych odpisów przesyła Wydziałowi krajowemu.

O zmianach w inwentarzu uwiadomi naczelnik gminy najdalej w dwa miesiące po upływie każdego roku Radę gminną i Wydział powiatowy, który o tem doniesie Wydziałowi krajowemu.

#### *Utrzymywanie majątku zakładowego.*

§. 68. Zakładowy majątek i dobro gminy i jego zakładów mają być utrzymane w całości i w dobrym stanie.

Do podziału zakładowego majątku lub dobra między członków gminy, potrzebna jest uchwała Sejmu krajowego.

#### *Użytkowanie majątku gminnego.*

§. 69. Majątek gminy i jej zakładów ma być w ten sposób administrowany, aby przyniósł ile możności największy stały dochód. Nadwyżki roczne mają być użyte do pokrycia potrzeb w roku następnym, o ile by zaś na ten cel nie były potrzebne, należy je ulokować pożytecznie i do majątku zakładowego przyłączyć.

§. 70 Co do tego, komu i w jakim rozmiarze służy udział w użytkach dobra gminnego, trzymać się należy dotychczasowego niezaprzeczonego zwyczaju. Jeśli i o ile nie istnieje taki zwyczaj, Rada gminna z uwzględnieniem istniejących w prestacyach tytułów prawnych, uchwali postanowienie regulujące to uczestnictwo, przy czem zastosować może opłaty za użytkowanie z dobra gminnego. Co do sposobu za użytkowania z dobra gminnego orzeka Wydział powiatowy.

#### *Rok administracyjny.*

§. 71. Rok administracyjny gminy zaczyna się i kończy się równocześnie z rokiem administracyjnym państwa.



*Budżet i rachunki roczne.*

§. 72. Naczelnik gminy winien corocznie ułożyć budżet gminny i zakładów gminnych na następny rok administracyjny i przedłożyć go Radzie gminnej na trzy miesiące przed rozpoczęciem roku administracyjnego. Rada gminna ma budżet uchwalić na miesiąc przed rozpoczęciem roku administracyjnego.

Rachunki z przychodów i wydatków gminy, funduszków i zakładów gminnych, lub pod zarządem gminy zostających winien naczelnik gminy najpóźniej w miesiąc po upływie roku administracyjnego przedłożyć Radzie gminnej, która obowiązana jest rachunki najdalej do dwóch miesięcy po ich przedłożeniu rozpoznać i załatwić.

Tak budżet jak i rachunki roczne, zanim Radzie do rozpoznania przedstawione zostaną, winny być poprzednio najmniej przez dwa tygodnie złożone do przejrzenia przez członków gminy, których spostrzeżenia przy rozpoznaniu budżetu i rachunków wzięte będą pod rozwagę.

Gdyby Rada gminna nie wstawiła w swój budżet należytości, którą gmina uiścić jest obowiązana bądź na mocy ustawy, bądź na mocy wyroku lub dokumentu, mającego wedle ustaw moc egzekucyjną, ma Rada powiatowa prawo i obowiązek wstawić te należytości w budżet gminny i nałożyć na ich pokrycie dodatki do podatków.

§. 73. O dnu, w którym projekt budżetu i rachunki roczne Radzie gminnej przedłożone zostały, zawiadomi naczelnik gminy Wydział powiatowy.

Uchwalony przez Radę budżet i sprawdzone przez nią rachunki przedłożyć należy w dwóch odpisach Wydziałowi Rady powiatowej, który jeden odpis przedłoży Wydziałowi krajowemu.

§. 74. Do sprawdzenia rachunków w §. 71. wymienionych Rada gminna wybrać ma komisję, która sprawozdanie i wnioski swoje Radzie gminy najdalej do 6 tygodni przedłożyć ma.

Każdy radny obowiązany jest wybór do tej komisji przyjąć, jeżeli nie zachodzą powody do wymówienia się od przyjęcia tego wyboru w §. 30 wymienione.

Za należyte sprawdzenie rachunków może Rada gminna członkiem komisji przyznać remunerację. — Taka uchwała Rady gminnej wymaga zatwierdzenia przez Wydział powiatowy. — Jeżeli komisya obowiązkom na nią włożonym w oznaczonym tu terminie zadość nie uczyni i zwłoki należycie nie usprawiedliwi, Wydział powiatowy nałoży na każdego członka komisji za winnego uznanego grzywnę aż do wysokości 20 zł. i zarządzi wybór innej komisji, wyznaczając nowy termin do sprawdzenia i załatwienia rachunków.

Gdyby i to zarządzenie skutku nie odniosło, lub gdyby Wydział powiatowy się przekonał, że rachunki nie są należycie sprawdzone, Wydział powiatowy z ramienia swego zarządzi sprawdzenie rachunków na koszt gminy.

Od takiego rozporządzenia Wydziału powiatowego służy rekurs do Wydziału krajowego.

§. 75. W zarządzie gminy i przy zawiadywaniu jej majątkiem należy trzymać się ściśle uchwalonego budżetu. Na wydatki, które odłożyć się nie dadzą, a we właściwej rubryce budżetu nie znajdują całkowicie lub w części pokrycia, potrzebne jest przyzwolenie Rady.

W razach nagłych, w których poprzednie przyzwolenie bez szkody i bez niebezpieczeństwa nie może być uzyskane, może naczelnik gminy opędzić potrzebny wydatek, winien jednak pod własną odpowiedzialnością wyjednać sobie w przeciągu ośmiu dni zatwierdzenie Rady.

### **Pokrycie wydatków.**

#### *1. Z dochodów.*

§. 76. Wydatki na cele gminne mają być przedewszystkiem pokrywane z dochodów gminy.

### *Z majątku osobnego.*

§. 77. Jeżeli na pokrycie pewnych wydatków przeznaczony jest majątek, należy przedewszystkiem dochody z tego majątku na ten cel obracać.

Przeznaczenie tych dochodów nie może być zmienionem.

### *Wydatki połączone z posiadaniem dobra gminnego.*

§. 78. Podatki i inne opłaty, tudzież koszta dozoru i uprawy z posiadaniem i żywaniem dobra gminnego połączone, o ile do ich pokrycia dochody z dobra gminnego do kasy gminnej wpływające (§. 69.) nie wystarczają, mają być ponoszone przez uczestniczących w pożytkach z dobra gminnego, a to w miarę tego uczestnictwa.

### *Wydatki odrębne.*

§. 79. Wydatki dotyczące tylko interesu pewnych klas mieszkańców lub posiadaczy gruntów lub domów, mają być ponoszone przez same tylko strony interesowane, o ile nie istnieją inne urządzenia obowiązujące.

### *2. Prestacje*

§. 80. O ile dochody w §. 77. oznaczone nie wystarczają do pokrycia wydatków na cele gminne, może Rada gminna nakładać:

- a) dodatki do podatków bezpośrednich lub do podatku konsumcyjnego;
- b) inne opłaty nie należące do kategorii dodatków do podatków;
- c) posługi i roboty na cele gminne.

#### *a) Dodatki do podatków.*

§. 81. Dodatki do podatków bezpośrednich mają być zazwyczaj nakładane na wszystkie w gminie przypisane podatki bezpośrednie, a to na wszystkie równo, to jest podług tej samej stopy procentowej. Dodatki te mają być rozkładane równo w całym obrębie gminy. Wyjątki od tych przepisów objęte są w §. 85. i 86.

§. 82. Dodatkiem do podatku konsumcyjnego można obciążać tylko konsumcyę w obrębie gminy, nie można nim obciążać produkcji i obrotu handlowego.

§. 83. Do nałożenia dodatków przenoszących 20% do 50% podatków bezpośrednich lub podatku konsumcyjnego, potrzebne jest przyzwolenie Rady powiatowej.

Do nałożenia dodatków do podatków bezpośrednich lub podatku konsumcyjnego, przenoszących 50% do 100%, potrzebnem jest zezwolenie Wydziału krajowego za zgodą c. k. Namiestnictwa. Takie zezwolenie udzielonem być może tylko na lat pięć.

Gdyby porozumienie między Wydziałem krajowym a c. k. Namiestnictwem do najbliższej sesji sejmowej nie nastąpiło, sprawa winna być przedłożoną do uchwały Sejmu krajowego.

Dodatki na dłuższy okres aniżeli lat pięć lub przenoszące 100% podatków bezpośrednich albo podatku konsumcyjnego, nakładane być mogą tylko na podstawie uchwały sejmowej i za Najwyższem zezwoleniem.

§. 84. Do zaprowadzenia opłat nie należących do kategorii dodatków do podatków bezpośrednich lub do podatku konsumcyjnego, jako też do podwyższenia istniejących już opłat tego rodzaju, potrzebną jest ustawa krajowa.

Zezwolenie na dalszy pobór tego rodzaju opłat po zgaśnięciu mocy obowiązującej ustawy, którą zaprowadzone zostały, udzielone być

może przez Wydział krajowy za zgodą c. k. Namiestnictwa, jednakże zawsze nie w wyższym wymiarze i nie na dłuższy okres czasu, jak dotyczącą ustawą dotąd dozwolone były.

Odmowa na prośby tego rodzaju może nastąpić tylko za uchwałą Sejmu krajowego.

Pobór taks gminnych za pojedyncze przez Reprezentację gminną w zakresie jej kompetencji udzielone uprawnienia, tudzież za używanie zakładów gminnych i za inne w interesie stron przez organa gminne podejmowane czynności urzędowe, dozwolony być może przez Wydział krajowy za zgodą c. k. Namiestnictwa, jednakże bez naruszenia już dawniej dla poszczególnych poborów tego rodzaju istniejących postanowień prawnych.

### *C) Posługi i roboty.*

§. 85. Za uchwałą Rady gminnej mogą być wymagane posługi i roboty tak ciągle jak i ręczne.

Rada winna rok rocznie na następujący rok administracyjny oznaczyć cenę dziennych posług i robót.

Posługi będą wymagane kolejno. Wyjąwszy nagle wypadki wskazane w §. 50., wolno jest każdemu wymagane od niego posługi lub roboty albo osobiście albo przez zdolnego zastępcę wykonać albo też wykupić się od nich, składając do kasy miejskiej ich wartość, obliczoną podług cen przez Radę ustanowionych.

### *Wyjątki.*

§. 86. Do opłacania dodatków do podatków bezpośrednich, niemniej do posług i robót nie mogą być pociągani:

a) urzędnicy i słudzy c. k. Dworu, państwa, kraju, gminy, zakładów krajowych i gminnych, nauczyciele publiczni, wojskowi, jako też wdowy i sieroty tych osób co do ich płac służbowych i pochodzących ze stosunku służbowego, pensyj, prowizyj, zapomóg i innych poborów.

b) pasterze dusz co do ich kongruy.

§. 87. Do rozkładu dodatków na podatki bezpośrednie podług rozmaitej stopy procentowej potrzebne jest przyzwolenie Wydziału krajowego.

### *Ogłoszenie uchwał dotyczących prestacji.*

§. 88. Uchwała Rady dotycząca prestacji musi być w gminie ogłoszona. Jeżeli taka uchwała potrzebuje wyższego zatwierdzenia, wolno natenczas każdemu członkowi gminy wnieść względem niej w ciągu ośmiu dni uwagi, które przy zasięgnięciu wyższego zatwierdzenia przedłożone być mają.

### *Pobór prestacji.*

§. 89. Dodatki do podatków mają być pobierane przez te same organa i ściągane za pomocą tych samych środków co podatki.

Tylko dodatki do podatku konsumcyjnego mogą być na żądanie gminy wydzierżawione razem z podatkiem rządowym lub samoistnie przez gminę samą wydzierżawione lub pobierane.

Inne należitości pieniężne na cele gminne nałożone na podstawie ustawy lub prawomocnej uchwały Rady gminnej, niemniej kary pieniężne oizeczone podług niniejszej ustawy, pobiera naczelnik gminy przez swoje organa, a w razie nieuiszczenia ściąga je w drodze egzekucyi na ruchomości w taki sam sposób jak zaległości podatkowe.

Jeżeli obowiązany nie wykupiwszy się z posługi lub roboty wzbrania się jej wykonać, naczelnik gminy poleci wykonanie takiej posługi lub roboty trzeciej osobie na koszt obowiązanego i ściągnie wy-

daną kwotę w sposób przepisany dla ściągania innych należności pieniężnych.

W nagłych wypadkach, wskazanych w §. 50., mogą obowiązani wprost być zmuszeni do wypełnienia posług albo robót.

### *Konkurencje.*

§. 90. Konkurencya do budowy kościelnych, parafialnych i szkolnych, tudzież do budowy dróg jest przedmiotem osobnych ustaw.

Konkurencje do pewnych potrzeb, oparte na specjalnych tytułach prawnych, pozostają w swej mocy.

## DZIAŁ VI.

### **O zawiadywaniu specjalnemi sprawami ludności chrześcijańskiej i izraelickiej.**

#### *Prawa ludności chrześcijańskiej i izraelickiej.*

§. 91. W gminach, składających się z ludności chrześcijańskiej i izraelickiej, pozostaje tak chrześcijańska, jak i izraelicka ludność przy własności posiadania i używania zakładów i funduszków, przeznaczonych wyłącznie na swoje własne cele religijne, naukowe i dobroczynne i opędza z własnych zasobów wydatki na takie zakłady i inne cele religijne, naukowe i dobroczynne, w których wyłączny udział tylko jej samej służy.

O ile jednak te wydatki dotychczas opędzane były z ogólnych dochodów gminy, powinny one i nadal z tychże dochodów być opędzane.

#### *Zawiadywanie specjalnemi sprawami; ludności chrześcijańskiej.*

§. 92. Specjalne sprawy ludności chrześcijańskiej (§. 92.), o ile zawiadywanie niemi podług ustaw należy do Rady gminnej lub Zwierzchności gminnej, zawiadywane będą przez tęże Radę lub Zwierzchność podług przepisów niniejszej ustawy, z tem jednak ograniczeniem, że izraeliccy członkowie Rady gminnej i Zwierzchności gminnej w głosowaniu nad temi sprawami w załatwieniu tychże spraw w ogólności udziału mieć nie będą.

Gdyby jednak liczba chrześcijańskich członków Rady gminnej nie wynosiła przynajmniej połowy wszystkich ich członków, wybierają chrześcijańscy wyborcy gminy w sposób ordynacją wyborczą oznaczony, dla załatwienia spraw ludności chrześcijańskiej tyłu chrześcijan, ile będzie potrzeba dla uzupełnienia tej połowy.

Do ważności uchwał Rady gminnej w sprawach tego rodzaju, potrzebną jest obecność więcej niż połowy chrześcijańskich członków Rady i bezwzględna większość głosów tychże członków.

Jeżeli naczelnikiem gminy jest niechrześcijanin, wybierze chrześcijańska część Rady gminnej, a wedle potrzeby uzupełni ona ze swego grona przewodniczącego, któremu służyć będą co do załatwienia spraw ludności chrześcijańskiej te same prawa i obowiązki, które na mocy ustawy służą naczelnikowi gminy.

§. 93. Do specjalnych spraw ludności chrześcijańskiej należą:

a) sprawy kościołów i innych miejsc religijnych, sprawy obrzędowe, wykonywanie prawa patronatu, prezentowanie lub mianowanie pasterzy dusz; nauczycieli religii i sług kościelnych;

b) sprawy zakładów, fundacyj, stypendyów i innych funduszków przeznaczonych dla chrześcijan lub na cele, w których tylko chrześcijanie udział mają.

c) sprawy majątku, stanowiącego wyłączną własność ludności chrześcijańskiej, lub przeznaczonego wyłącznie dla tej ludności, lub też zostającego w wyłącznym jej używaniu.

*Zawiadywanie specjalnemi sprawami ludności izraelskiej.*

§. 94. Zawiadywanie specjalnemi sprawami ludności izraelskiej pozostaje przy dotychczasowej zwierzchności religijnej tej ludności.

Do tych spraw należą:

a) sprawy bóżnic, cmentarzy, sprawy obrzędowe, mianowanie rabinów, nauczycieli religii i służb obrzędowych;

b) sprawy zakładów, fundacyj, stypendyów i innych funduszków, przeznaczonych dla izraelitów lub na cele w których tylko izraelici udział mają;

c) sprawy majątku, stanowiącego wyłączną własność ludności izraelskiej lub przeznaczonego wyłącznie dla tej ludności lub też zostającego w jej wyłącznym używaniu.

*Prawo nadzoru Rady gminnej.*

§. 95. Prawo Rady gminnej do nadzoru, o ile takowy służy jej w ogóle na mocy ustaw, pozostaje nienaruszonym także względem przedmiotów w §§. 92. i 93. wymienionych.

§. 96. Nakład dodatków do podatków, jako też innych prestacyj na członków gminy na cele w §§. 92. i 93. wskazane, nastąpić może tylko za przyzwoleniem Rady gminnej, o ile ustawy specjalne nie stanowią inaczej.

Jeżeli jednak w Radzie gminnej nie ma dwóch trzecich chrześcijan nakładanie dodatków do podatków i innych prestacyj na chrześcijańskich członków gminy, na cele w §. 92. wskazane, nastąpić może za zezwoleniem Wydziału powiatowego.

Przeciw uchwałom w tej mierze, tak Rady gminnej jak i Wydziału powiatowego, służą te same środki, co i przeciw innym uchwałom tych władz.

DZIAŁ VII.

*O łączeniu gmin.*

§. 97. Do gminy, niniejszej ustawie podlegającej, wcieloną być może granicząca z nią gmina wiejska lub małomiejska lub część takiej gminy, jeżeli Reprezentacye obu tych gmin na to się zgodzą a Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem na wcielenie zezwoli.

Wcielenie takie nastąpić może w drodze ustawy krajowej nawet wbrew woli gminy, jeżeli należyte wykonywanie policyi miejscowej tego wymaga.

W razie takiego wcielenia należy w drodze dobrowolnej zgody między gminami, a w razie nieudania się takiej zgody, w drodze ustawy krajowej uregulować stosunki co do posiadania i użytkowania własności gmin połączonych.

DZIAŁ VIII.

*O nadzorze nad gminami.*

§. 98. Rada powiatowa a w jej zastępstwie Wydział powiatowy czuwa nad tem, aby zakładowy majątek i zakładowe dobro gmin i zakładów gminnych nie zostały uszczuplone.

Sejm a w jego zastępstwie Wydział krajowy ma najwyższy nadzór nad całością zakładowego majątku i zakładowego dobra gmin i zakładów gminnych.

Wydział krajowy może w tym celu żądać objaśnień i usprawiedliwień od Rady gminnej i Zwierzchności gminnej albo za pośrednictwem Wydziału powiatowego, albo też bezpośrednio, może również i przez delegowanie komisji zarządzić dochodzenia na miejscu.

W wykonaniu tego prawa nadzoru upoważniony jest Wydział krajowy w razie potrzeby użyć stosownych środków zaradczych.

#### *Zatwierdzenie uchwał przez Radę powiatową.*

§. 99. Do spraw, w których uchwały Rady gminnej muszą być przedkładane Radzie powiatowej do zatwierdzenia, należą prócz spraw wymienionych w §§. 2., 83. i 84. także następujące:

a) pozbywanie, zamiana, przeistaczanie, zastawianie lub stałe obciążanie rzeczy należącej do zakładowego majątku lub dobra gminy albo jej zakładów;

b) zaciąganie pożyczki lub przyjmowanie zobowiązania, jeżeli kwota pożyczki lub wartości ciężaru wynikającego ze zobowiązania, łącznie z długami już istniejącymi przewyższa roczne dochody gminy a względnie zakładów gminnych;

c) nabytki i przedsiębiorstwa nie należące do zwykłego zarządu jeżeli dla pokrycia wynikającego ztąd wydatku potrzeba zaciągnąć pożyczkę lub obciążyć gminę prestacyami;

e) wydzierżawienie na dłuższy czas niż na lat sześć, lub w inny sposób, niż przez publiczną licytację najwięcej ofiarującemu;

d) opuszczanie czynszu najmu lub dzierżawy w części lub w całości i w ogóle opuszczanie i odpisywanie wierzitelności gminnych.

§. 100. Uchwały Rady gminnej, do których ważności potrzeba przyzwolenia Sejmu, mają być podawane do Rady powiatowej, która je wraz z swoim zdaniem przez Wydział krajowy Sejmowi przedłoży.

#### *Rekurs do Wydziału powiatowego.*

§. 101. Wydział powiatowy rozstrzyga rekursy przeciw uchwałom Rady gminnej i Zwierzchności gminnej we wszystkich sprawach własnego zakresu działania.

Przeciw dodatkom do podatków rekurs wnoszonym być może, o ile dodatki te przechodzą wysokość ustawami dozwoloną, lub o ile w granicach tej wysokości nastąpił niestosowny rozkład.

Każdy rekurs ma być wnoszonym na ręce naczelnika gminy w nieprzekraczalnym terminie 14 dni, od dnia obwieszczenia uchwały lub zawiadomienia o niej.

#### *Władza dyscyplinarna nad Zwierzchnością gminną.*

§. 102. W sprawach własnego zakresu działania może Wydział powiatowy Zwierzchności pojedynczym jej członkom dawać upomnienia i nakładać kary pieniężne do wysokości 20 zł. w. a.

Kary te wpływają do kasy gminnej na fundusz ubogich gminy.

W razie cięższego przekroczenia lub ciągłego zaniedbywania obowiązków, może członek Zwierzchności gminnej na wniosek Wydziału powiatowego być zawieszonym w urzędowaniu przez polityczną władzę powiatową.

W razie niezgodności tych władz orzeka polityczna władza krajowa za zgodą Wydziału krajowego.

Po przeprowadzonym śledztwie dyscyplinarnem może polityczna władza krajowa za zgodą Wydziału krajowego złożyć z urzędu członka Zwierzchności gminnej, a nawet na przeciąg czasu nieprzekraczający lat trzech uznać niezdolnym do piastowania tej posady.

Członek Zwierzchności gminnej uznany winnym, ponosi koszta dochodzenia.

Władza dyscyplinarna, służąca Wydziałowi powiatowemu, trwa jeszcze przez lat trzy po zgaśnięciu mandatu członka Zwierzchności

gminnej w tym celu, aby go znaglić do zdania urzędu i złożenia rachunków z czasów urzędowania jego.

#### *Mianowanie zastępcy dla gminy.*

§. 103. Jeżeli w sprawie prywatnej spornej między gminą a pewną klasą członków gminy lub pojedynczymi jej członkami Rada gminna ze względu na prywatny interes radnych nie byłaby bezstronna, Wydział powiatowy starać się będzie spowodować dobrowolną ugodę, gdyby zaś ta do skutku nie przyszła, przeznaczy dla gminy zastępcę do przeprowadzenia sprawy drogą prawa.

#### *Prawo Rządu do nadzoru i wstrzymania uchwał.*

§. 104 Rządowi służy prawo nadzoru nad gminami w tym kierunku, aby swego zakresu działania nie przekraczały i nie działały wbrew ustawom.

To prawo nadzoru wykonywa polityczna władza powiatowa. W tym celu może ona żądać udzielenia sobie uchwał Rady gminnej i potrzebnych wyjaśnień.

Przełożony władzy politycznej lub jego delegowany ma także prawo być obecnym na posiedzeniach Rady gminnej, może jednak zabierać głos tylko wtenczas, gdyby Rada zamierzała naruszać ustawy lub przekroczyć swój zakres działania.

§. 105. Polityczna władza powiatowa ma prawo i obowiązek zakazać wykonania uchwały powziętej przez Radę gminną, jeżeli ta uchwała przekracza zakres działania Rady lub sprzeciwia się ustawom.

Przeciw takiemu nakazowi służy rekurs do politycznej władzy krajowej.

Jeżeli sprawa należy do własnego zakresu działania gminy, winna polityczna władza powiatowa o wydanym zakazie uwiadomić równocześnie Wydział powiatowy.

§. 106. Polityczna władza powiatowa ma także rozstrzygać zażalenia przeciw zarządzeniom naczelnika gminy, naruszającym lub mylnie zastosowującym ustawy, o ile te rozporządzenia nie są oparte na takich uchwałach Rady gminnej, względem których rozstrzyganie rekursów należy do Wydziału powiatowego.

W sprawach poruczonego zakresu działania rekurs w każdym razie ma być wnoszony do politycznej władzy powiatowej.

#### *Środki zaradcze na koszt gminy.*

§. 107. Jeżeli Rada gminna zaniedbuje albo wzbrania się dopełnić obowiązków w moc ustaw na gminie ciężających; polityczna władza powiatowa ma na koszt i stratę gminy zarządzić środki zaradcze.

Jeżeli sprawa należy do własnego zakresu działania gminy a nie zachodzi przypadek nagłego niebezpieczeństwa, polityczna władza powiatowa winna przed zarządzeniem środków zaradczych porozumieć się z Wydziałem powiatowym.

§. 108. Polityczna władza powiatowa ma prawo nałożyć na naczelnika gminy lub jego zastępcę, przekraczającego lub zaniedbującego swe obowiązki, w sprawach poruczonego zakresu działania karę aż do 20 zł. w. a.

Kara ta wpływa do kasy gminnej na fundusz ubogich gminy.

Jeżeli uchybienie obowiązków jest tego rodzaju, że sprawowanie czynności poruczonego zakresu działania nie może być dłużej zostawione naczelnikowi gminy bez narażenia dobra publicznego i jeżeli Rada gminna na wezwanie temu nie zaradzi, może polityczna władza powiatowa na czas trwania tego stanu ustanowić na koszt gminy organ do sprawowania rzeczonych czynności.

Tak w tym razie jak i w razach wskazanych w §. 107. należy postępować z wszelką możliwą oględnością, tak aby gmina więcej nad konieczną potrzebę obciążoną nie była.

§. 109. Jeżeli z dochodzenia przez Wydział powiatowy przeprowadzonego się okaże, że naczelnik gminy zaniedbuje wykonywanie policyi miejscowej, lub że ją wadliwie albo niedostatecznie wykonywa a jeżeli Rada gminna na wezwanie temu nie zaradzi, natenczas może polityczna władza powiatowa, za zgodą Wydziału powiatowego na koszt gminy poruczyć sprawowanie całej policyi miejscowej lub pewnej jej części komisarzowi na czas z góry oznaczony. Osobę komisarza oznacza polityczna władza powiatowa za zgodą Wydziału powiatowego.

Przeciw ustanowieniu takiego komisarza służy gminie rekurs do c. k. Namiestnictwa, które sprawę za zgodą Wydziału krajowego rozstrzygnie.

W braku takiej zgody ustanowienie komisarza uważanem będzie za uchylone.

Komisarzowi w powyższy sposób ustanowionemu w gminie podlegać będą organa policyjne tej gminy i on nad nimi wykonywać będzie władzę dyscyplinarną naczelnikowi gminy przysługującą.

Mianowany do sprawowania policyi miejscowej komisarz, wchodzi we wszystkie prawa i obowiązki naczelnika gminy i Rady gminnej co do policyi miejscowej niniejszą ustawą normowanych.

Tylko uchwalenie środków pieniężnych do sprawowania policyi miejscowej potrzebnych, do Rady gminnej należeć będzie.

Przeciw uchwale Rady gminnej, odmawiającej dostarczania żądanych przez komisarza środków pieniężnych, służy komisarzowi rekurs do Wydziału powiatowego.

Równocześnie z mianowaniem komisarza oznaczy Wydział powiatowy wysokość i sposób wypłaty wynagrodzenia komisarzowi z fundusów gminy.

#### *Rozwiązanie Rady gminnej.*

§. 110. Namiestnik może Radę gminną rozwiązać. Gminie służy rekurs do właściwego Ministerstwa.

Rekurs taki musi być podpisany przez naczelnika gminy lub przynajmniej przez jedną trzecią część członków rozwiązanej Rady gminnej.

Najdalej w sześć tygodni po rozwiązaniu winien być rozpisany nowy wybór. Tymczasowo zarząd może być poruczony naczelnikowi z przydanymi mężami zaufania, których c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym wyznaczy.

Jeżeli ze strony c. k. Namiestnictwa lub Wydziału krajowego podniesiony został zarzut przeciw powierzeniu tymczasowego zarządu naczelnikowi gminy, natenczas Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym zarządzi, co potrzeba dla tymczasowego załatwiania spraw bieżących.

Sprawy w §. 99. wymienione nie należą do zakresu działania tymczasowego zarządu.



Subalegat do Aleg. 1. do L. 66.773/95.

## Wykaz

gmin obecnie w Galicyi za miasta lub miasteczka prawnie uznanych  
(przez kraj. biuro statystyczne sporządzony).

L. porz.	Powiaty	Miasta	Miasteczka
1	Biała	Kęty Oświęcim	Wilamowice
2	Bóbrka	Bóbrka	Brzozdowce Chodorów Strzeliska nowe
3	Rochnia	—	Lipnica murowana Niepołomice Uście solne Wiśnicz nowy
4	Bohorodczany	Sołotwina	Bohorodczany Łysiec
5	Borszczów	Jezierzany Mielnica	Bilcze Borszczów Dźwinogród Krzywce Kudryńce Skała Uście biskupie
6	Brody	—	Leśniów Łopatyn Markopol Podkamień Sokolówka Stanisławczyk Szczurowice Toporów Założce
7	Brzesko	—	Brzesko Czchów Wojnicz Zakliczyn
8	Brzeżany	—	Kozowa Narajów
9	Brzozów	Brzozów Dynów	Jasienica
10	Buczacz	Jazłowiec	Barysz Monasterzyska Potok złoty
11	Chrzanów	—	Chrzanów Nowagóra Trzebinia
12	Cieszanów	Lubaczów	Cieszanów Lipsko Narol Oleszyce Płazów

L. porz.	Powiaty	Miasta	Miasteczka	L. porz.
13	Czortków	—	Jagielnica Ulaszkowce	34
14	Dąbrowa	—	Dąbrowa Szczucin	35
15	Dobromil	Bircza Dobromil Nowemiasto Rybotycze		36
16	Dolina	—	Bolechów Dolina Roźniatów	37
17	Drohobycz	—		37
18	Gorlice	Biecz	Rzepiennik biskupi Uście ruskie	
19	Gródek	—	Janów	38
20	Grybów	Ciężkowice	Bobowa Grybów	39
21	Horodenka	—	Czernelica Horodenka Obertyn	40
22	Husiatyn	Husiatyn	Chorostków Kopeczyńce Probuźna	41
23	Jarosław	—	Pruchnik Radymno Sieniawa	42
24	Jasło	Osiek	Dębowiec Fryszak Kołaczyce	43 44
25	Jaworów	—	Krakowiec Wielkie Oczy	45
26	Kałusz	—	Kałusz Wojniłów	46
27	Kamionka	Busk Kamionka strumiłowa	Cholejów Dobrotwór Radziechów Stojanów Witków nowy	47
28	Kolbuszowa	—	Kolbuszowa Majdan Sokołów	48
29	Kołomyja	—	Gwoździec Jabłonów Kamionka wielka Kułaczkowce Peczeniżyn	
30	Kossów	Kuty	Kossów Pistyń	49
31	Kraków	—		
32	Krosno	—	Dukla Jedlicze Żmigród	
33	Limanowa	—	Limanowa Tymbark	

L. porz.	Powiaty	Miasta	Miasteczka
34	Lisko	Lisko	Baligród Lutowiska Ustrzyki dolne
35	Lwów	— Jaryczów nowy Szczerec	Kukizów Nawarya
36	Łańcut	—	Kańczuga Leżajsk Łańcut Przeworsk Żołynia
37	Mielec	—	Mielec Przeclaw Radomyśl Rzochów
38	Mościska	Mościska Sądowa Wisznia	Krukienice Husaków
39	Myślenic	Jordanów Myślenice	Maków
40	Nadwórna	—	Delatyn Nadwórna
41	Nisko	—	Rudnik Ulanów
42	Nowy Sącz	— Stary Sącz	Muszyna Piwniczna Tylicz Zbyszyce
43	Nowy Targ	Nowy Targ	Krościenko
44	Pilzno	Brzostek Pilzno	Dębica Jodłowa
45	Podhajce	—	Podhajce
46	Przemyśl	Dubiecko}	Babice Fredropol Krasieczyn Krzywcze Niżankowice
47	Przemyślany	—	Dunajów Firlejów Gliniany Przemyślany Świerz
48	Rawa	—	Lubycza król. Magierów Mosty małe Niemirów Potylicz Rawa Ruska Uhnów
49	Rohatyn	Rohatyn	Bołszowce Bukaczowce Bursztyn Knihyniczne Konkolniki Podgrodzie Podkamień Stratyn

L. porz.	Powiaty	Miasta	Miasteczka
50	Ropczyce	Ropczyce	Wielopole
51	Rudki	Komarno	Rudki
52	Rzeszów	—	Błażowa Czudec Głogów Jawornik Niebylec Strzyżów Tyczyn
53	Sambor	—	Rajtarowice
54	Sanok	Bukowsko Jaćmierz Jaśliska Mrzyglód Nowotaniec Rymanów Zarszyn	Tyrawa wołoska
55	Skalał	—	Grzymałów Skalał Tarnoruda Touste Podwołoczyska
56	Śniatyn	—	Zabłotów
57	Sokal	Bełz	Krystynopol Tartaków Wareż
58	Stanisławów	Halicz Maryampol	Jezupol
59	Staremiasto	Starasól Staremiasto	Chyrów Felsztyn Laszki murowane
60	Stryj	—	Skole
61	Tarnobrzeg	—	Baranów Radomyśl Rozwadów Tarnobrzeg
62	Tarnopol	Mikulińce	—
63	Tarnów	—	Ryglice Tuchów Żabno
64	Tłumacz	Tyśmienica	Chocimierz Niżn.ów Ottynia Tłumacz Uście zielone
65	Trembowla	—	Janów Budzanów Strussów
66	Turka	—	Turka
67	Wadowice	Lanckorona Zator	Andrychów Kalwarya
68	Wieliczka	Dobczyce Podgórze Skawina	—

L. porz.	Pow.aty	Miasta	Miasteczka
69	Zaleszczyki	—	Gródek Korolówka Tłuste Uściczko
70	Zbaraż	Zbaraż	—
71	Złoczów	Olesko Pomorzany	Białykamień Gołogóry Jezierna Sassów Zarudzie Zborów
72	Zółkiew	—	Kulików Mosty wielkie
73	Żydaczów	Mikołajów Żydaczów	Rozdół Żurawno
74	Żywiec	Żywiec	Milówka Sucha

### Alegat II. do sprawozdania Wydziału kraj. LW. 66773/95.

LS. 1121/90.

## Sprawozdanie

Komisji gminnej o projekcie ustawy gminnej dla miast nieobjętych ustawą z dnia 13. marca 1889 Nr. 24. dz. u. kr. i dla miasteczek, sprawozdaniem Wydziału krajowego z dnia 20. października 1890 l. 43647 przedłożonym.

### Wysoki Sejmie!

Postępując dalej na wytkniętej uchwałami Wysokiego Sejmu drodze do reformy ustawodawstwa gminnego, i stosując się do polecenia Wysokiego Sejmu z dnia 19. listopada 1889, Wydział krajowy po wejściu w życie ustawy gminnej dla 30 miast znaczniejszych, przedłożył na obecnej sesji sejmowej sprawozdaniem z dnia 20. października 1890 l. 43647 projekt ustawy gminnej dla miast drugorzędnych i dla miasteczek.

Potrzebę osobnej ustawy dla tej kategorii gmin Wysoki Sejm kilkakrotnie uznał.

Gminy te nie rozporządzając takimi zasobami materalnymi i intelektualnymi, jak miasta większe, ustawą z dnia 13. marca 1889 objęte, nie sprostałyby zadaniom tą ustawą zakreślonym

Lecz nie mogą one także być na równi traktowane z gminami wiejskimi bo jak słusznie Wydział krajowy w sprawozdaniu swem podnosi: „wyróżniają się one od wsi nie tylko liczbą mieszkańców wyższą, ale nadto nagromadzoną warstwą inteligencji miejskiej i warstw rękodzielniczych, wybitną siłą podatkową a nieraz bogatym uposażeniem w dobro i majątek gminny“.

Podzielając w zupełności to zdanie Wydziału krajowego, Komisya gminna sądziła, że tylko te gminy miejskie i małomiejskie pod względem urzędzeń gmin-

bez względu na to czy zwyczaj jakiś istnieje lub nie. Ale także co do sposobu użytkowania z dobra gminnego, a zatem co do kultury Rada wyda rozporządzenie, które dla wielkiej wagi, jaką do tej sprawy przywiązać należy, wymaga zatwierdzenia przez Wydział powiatowy.

W tem różni się projekt komisji od projektu Wydziału krajowego, gdyż ten ostatni orzeczenie sposobu użytkowania przekazuje wprost Wydziałowi powiatowemu, z uchyleniem pierwszej najbardziej powołanej i uprawnionej instancji: Rady gminnej.

Komisja uchyliła z §. 74. projektu Wydziału krajowego postanowienie co do wynagrodzenia radnych za sprawdzanie rachunków, jako nie licujące z zasadą bezpłatności urzędu radnego i mogące dać powód do nadużyć.

Z ubolewaniem komisja zdecydowała się w projekcie swoim opuścić zupełnie §. 109. projektu Wydziału krajowego.

Wiadomo jest, że administracja gminna najbardziej utyka na sprawowaniu policji miejscowej ku wielkiej szkodzie społeczeństwa. Środki w §. 109. projektu Wydziału krajowego przedstawione mogłyby, zdaniem Komisji, znakomicie stosunki poprawić bez uciekania się do ostatecznego środka rozwiązania Rady gminnej, któryto środek zresztą rzadko kiedy skutek odniesie, jeżeli stosownie do ustawy do sześciu tygodni nowe wybory będą rozpisane. Lecz p. Komisarz rządowy oświadczył, że c. k. Rząd na takie postanowienie zgodzić się nie może bo widzi w tym paragrafie ukrócenie a przynajmniej ścieśnienie praw c. k. Rządu §. 107. projektu Wydziału krajowego mu zastrzeżonych i już obecnie obowiązującą ustawą mu przyznanych.

Komisja gminna nie podziela tego zapatrywania.

Ze środków, §. 107. ustawy gminnej obecnie obowiązującej dozwolonych, c. k. Rząd dotąd bardzo rzadko korzystał, a środki te wobec brzmienia obecnie obowiązującej ustawy nigdy nie mogą iść tak daleko, jak to §. 109. projektu Wydziału krajowego określa.

Lecz w obec obawy, że z powodu tego paragrafu Najwyższa sankcyja ustawie odmówioną być by mogła, wołała Komisja paragraf sporny opuścić, wyrażając zarazem nadzieję, że Wydział krajowy, który w dobrze zrozumianym interesie ogółu środki zaradcze §. 109. określone proponował, sprawy tej z oka nie spuści, że nawiąże w tej mierze rokowania z c. k. Rządem i w porozumieniu z nim przedłoży projekt do ustawy normującej i bliżej określającej środki zaradcze, §. 107. ustawy gminnej z d. 12. sierpnia 1866. wskazane.

Mniejsze, bądź stylistyczne, bądź merytoryczne zmiany nie potrzebują bliższego uzasadnienia.

Przy obradach Komisji nad działem VI ustawy podniósł p. Merunowicz te same zarzuty, jakie czynił podczas obrad nad ustawą gminną dla 30 miast. Podniósł on mianowicie, że o sprawach specjalnie żydowskich decyduje przełożenie gminy wyznaniowej żydowskiej, przez samych tylko żydów wybrane, zaś w sprawach specjalnie chrześcijańskich decydują radni chrześcijańscy przez ogół ludności, a więc i przez żydów wybrani.

W tem upatruje poseł Merunowicz nierówność i niesprawiedliwość.

Z powodu tych zarzutów uchwalił Wysoki Sejm na dniu 5. października 1888. rezolucyę, polecającą Wydziałowi krajowemu zbadanie tej sprawy i przedłożenie swoich wniosków.

Ponieważ ale rezolucya ta dotąd została bez skutku, Komisja gminna proponuje ponowienie jej,

Komisja gminna wnosi przeto:

I. Wysoki Sejm raczy uchwalić załączoną ustawę gminną dla miast nieobjętych ustawą z dnia 13. marca 1889. Nr. 24. dz. p. p. i dla miasteczek.

II. Wysoki Sejm raczy uchwalić:

1. Poleca się Wydziałowi krajowemu, by na przyszłej sesji sejmowej przedłożył projekt do ustawy zmieniającej tok instancji w sprawach przez naczelnika gminy we własnym zakresie działania załatwianych, poszczególnymi ustawami objętych.

2. Poleca się Wydziałowi krajowemu, by na przyszłej sesji sejmowej przedłożył projekt ordynacyi wyborczej dla miast i miasteczek, dla których nowa ustawa gminna wydana zostanie.

3. Poleca się Wydziałowi krajowemu ponownie, aby zbadał, jakie zmiany poczynić by należało w postanowieniach krajowego ustawodawstwa gminnego co do sposobu zawiadywania specjalnemi sprawami ludności chrześcijańskiej i ludności izraelskiej, i aby porozumiawszy się w tym przedmiocie z c. k. Rządem na następnej sesji sejmowej wnioski swoje Sejmowi przedłożył.

Lwów, dnia 17. listopada 1890.

Przewodniczący, *Ziemiałkowski.*

Sprawozdawca, *Fruchtman.*

## Ustawa

z dnia . . . . . zaprowadzająca ustawę gminną dla miast nieobjętych ustawą z dnia 13. marca 1889. l. 24. Dz. u. kr. i miasteczek w Królestwie Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskiem.

Zgodnie z uchwałą Sejmu Mojego Królestwa Galicyi i Lodomeryi z Wielkiem Księstwem Krakowskim, postanawiam co następuje :

Art. I. Załączona ./. ustawa gminna obowiązywać będzie następujące miasta i miasteczka :

A) Miasta :

Bełż, Biecz, Bircza, Bóbrka, Brzozów, Brzostek, Bukowsko, Busk, Ciężkowice, Czortków, Dobczyce, Dobromil, Dynów, Dubiecko, Grybów, Husiatyn, Halicz, Jaryczów nowy, Jezierzany, Jazłowiec, Jordanów, Kęty, Kamionka Strumiłowa, Kutry, Komarno, Lanckorona, Lubaczów, Lisko, Mielnica, Myślenice, Mrzyglód, Maryampol, Mikulińce, Mikołajów, Mościska, Nowy Targ, Osiek, Olesko, Oświęcim, Pilzno, Pomorzany, Rohatyn, Ropezyce, Rymanów, Szezerzec, Stary Sącz, Sądowa Wisznia, Stara Sól, Stare Miasto, Skawina, Sołotwina, Tyśmienica, Zator, Zbaraż, Zaleszczyki, Żydaczów, Żywiec.

B) Miasteczka :

Andrychów, Brzozdowce, Bohorodczany, Borszczów, Brzesko, Baryż, Bolechów, Bolszowce, Bukaczowce, Bursztyn, Białowa, Baranów, Budzanów, Biały Kamień, Chodorów, Czehów, Chrzanów, Cieszanów, Czernelica, Chorostków, Chojów, Chyrow, Dźwinogrów, Dąbrowa, Dolina, Dębowiec, Dobrotwór, Dukla, Delatyn, Dębica, Frysztak, Fredropol, Firlejów, Gliniany, Głogów, Grzymałów, Głogóry, Horodenka, Jagielnica, Janów, Jabłonów, Jedlicze, Jodłowa, Jezupol, Janów, (powiat Trembowla), Jezierna, Kudryńce, Kozowa, Kopeczyńce, Kolaczyce, Krakowiec, Kałusz, Kolbuszowa, Kamionka Wielka, Kossów, Kańczuga, Krościenko, Krystynopol, Kalwarya, Korolówka, Kulików, Lipnica murowana, Limanowa, Lutowiska, Leżajsk, Łysiec, Łopatyn, Łązów, Łańcut, Monasterzyska, Majdan, Mielec, Maków, Muszyna, Magierów, Mosty Małe, Mosty Wielkie, Niepołomice, Nawarya, Nadwórna, Niżankowice, Niemirów, Niżniów, Obertyn, Ottynia, Podkamień (pow. Brody), Potok Złoty, Probużna, Peczeniżyn, Pistryń, Przeworsk, Piwniczna, Podwoleczyska, Podhajce, Przemyślany, Potylicz, Roźniatów, Radymno, Rozwadów, Ryglice, Radziechów, Rozdół, Rudnik, Rawa Ruska, Rudki, Radomyśl (powiat Mielec), Skala, Stanisławczyk, Szczucin, Strusów, Sasów, Sucha, Sieniawa, Stojanów, Sokołów, Strzyżów, Skalat, Skole, Toporów, Trzebinia, Tymbark, Tylicz, Tyczyn, Tyrawa wołoska, Tarnobrzeg, Tuchów, Tłumacz, Turka, Tłuste, Uście solne, Uście biskupie, Uście zielone, Ułaszowce, Ustrzyki dolne, Ulanów, Uhnów, Wilamowice, Wiśnicz nowy, Wojnicz, Wojniów, Witków nowy, Wielopole, Zająłce, Zakliczyn, Żmigrod, Żołyńca, Zbyszyce, Zabłotów, Żabno, Zarudce, Zborów, Żurawno.

Art. II. Ustawa gminna tu załączona wejdzie w wykonanie po upływie sześciu miesięcy od dnia jej ogłoszenia, a w tym samym czasie

nych oddzielnie traktować należy, w których wymienione dopiero kryteria istotnie się zachodzą.

Wiadomem jednak jest, że między gminami kraju naszego, które noszą oficjalnie nazwę miasta lub miasteczka, znajduje się spora liczba takich, które ani inteligencją, ani przemysłem, ani też siłą podatkową lub majątkiem, a nawet liczbą mieszkańców wcale nie górują nad wsiami, i niczem prawie od wsi się nie wyróżniają.

Ponieważ Wydział krajowy w art. I. swego projektu umieścił — z wyjątkiem 30 miast ustawą z dnia 13. marca 1889 objętych — wszystkie gminy kraju nazwę miast i miasteczek mające — Komisya gminna uważała za potrzebne zbadać, które z tych gmin mają prócz nazwy oficjalnej — istotne cechy gmin miejskich lub małomiejских w przytoczonym tu wyżej ustępie sprawozdania Wydziału krajowego wskazane.

Uwzględniając tedy liczbę ludności, stan majątkowy i dochody każdej gminy — Komisya uznała za potrzebne dość znaczną liczbę gmin miejskich i małomiejских uchylić ze szeregu gmin, dla których osobna ustawa gminna wydana być ma.

Gminy przez komisję uchylone są intelektualnie i materialnie za słabe, aby mogły przeprowadzić u siebie organizację miejską i dlatego na równi z wsiami traktowane być winne.

Porównanie spisu gmin w artykule I. projektu Wydziału krajowego z takimże spisem w art. I. załączonego tu projektu komisyjnego umieszczonym — wykazuje, które gminy Komisya uznała za nieodpowiednie dla organizacji miejskiej. — Gminę Podgórze opuszczono dlatego, bo ona podlega ustawie dla 30 miast z dnia 13. marca 1889.

Liczne reklamacje poszczególnych gmin, bądź w drodze petycyj, bądź prywatnie wniesione, o przyznanie im charakteru miast zamiast miasteczek, lub o umieszczenie ich jako miasteczek w spisie tychże, nie mogły być uwzględnione bo spis miast i miasteczek przez Wydział krajowy przedłożony oparty jest na klasyfikacji urzędowej gmin kraju z roku 1785, później nadanych przywilejach i urzędowych badaniach, Sejm zaś nie jest powołany do nadania przywileju miasta lub miasteczka tym gminom, które takowego dotąd nie posiadają. Jedynie reklamacji gminy Grybów zadość uczyniono, ponieważ wykazała, że Najwyższem postanowieniem z dnia 28. kwietnia 1885 do rzędu miast wzniesioną została.

Zasady na których projekt Wydziału krajowego się opiera, w sprawozdaniu Wydziału krajowego jasno są wytknięte.

Komisya gminna, zgadzając się na te zasady w ogóle, starała się — zarówno jak Wydział krajowy — przede wszystkim dokładnie odgraniczyć władzę wykonawczą od władzy uchwalającej i nadzorującej, i zaostrzając ile możności odpowiedzialność członków Zwierzchności gminnej (§§. 63. i 64. załączonego projektu), nadać naczelnikowi gminy samodzielną silną władzę wykonawczą. — z drugiej strony zaś rozszerzyć i zabezpieczyć należytą i skuteczną kontrolę tak Rady gminnej jak i wyższych władz autonomicznych.

Organizacya kolegialna magistratów, ustawą dla 30 miast z d. 13. marca 1885 zaprowadzona, byłaby za kosztowna i za trudna dla miast i miasteczek. Dlatego Wydział krajowy i za nim Komisya uważają za potrzebne w tych gminach powierzyć władzę wykonawczą jednemu naczelnikowi gminy i dodać mu tylko do pomocy assessorów.

Projekt Komisji w głównych zarysach i przeważnie większej części redakcyi zgadza się z projektem Wydziału krajowego. Zmiany projektu Wydziału krajowego w projekcie komisyjnym poczynione pochodzą bądź z inicjatywy Komisji, bądź z uwag p. c. k. Komisarza rządowego.

Ważniejsze zmiany wyjaśnia Komisya jak następuje:

Pominąwszy już wyżej przedstawione zmiany w spisie gmin, które nowa ustawa ma obowiązywać, opuściła Komisya na żądanie p. Komisarza rządowego art. III. ustawy wstępnej projektu Wydziału krajowego. Jednakowoż postanowienie tego artykułu uważa Komisya za bardzo potrzebne. Skoro bowiem projektowana nowa ustawa uchyła Radę gminną jako instancję rekursową w sprawach policyi miejscowej i zmienia przez to tok instancyi, to sama konsekwencya wymaga, aby tok instancyi w tym samym duchu zmieniono także we wszystkich sprawach, należących do zakresu działania naczelnika gminy — osobnemi usta-



wami (jak np. ustawą budowlaną i t. p.) objętych. Bo powody, które ustawodawcę skłaniają do zmiany toku instancyi w sprawach policyi miejscowej ustawą gminną objętych — przemawiają z równą siłą za zmianą toku instancyi także we wszystkich innych sprawach policyi miejscowej, osobnemi ustawami regulowanych.

Nie mogąc toku instancyi w tych sprawach zmienić proponowanym w projekcie Wydziału krajowego art. III., Komisya sądzi, że uczynić to należy osobną ustawą i przedstawia w tym celu na końcu niniejszego sprawozdania Wysokiemu Sejmowi odpowiednią rezolucyę do uchwalenia.

Również wskutek uwag p. Komisarza rządowego przeniesiono §. 3. projektu Wydziału krajowego do ustawy wstępnej jako art. III.

Do tej ustawy wstępnej uważała Komisya za potrzebne dodać art. IV. dla uchylenia wszelkich wątpliwości pod względem mocy obowiązującej ordynacyi wyborczej dla gmin.

Gdy atoli obecnie obowiązująca ordynacya wyborcza okazała się w praktyce wadliwą, proponuje Komisya drugą rezolucyę, dążącą do reformy i tej ustawy.

Do §. 15. dodała Komisya postanowienie, że i zastępca naczelnika gminy winien pobierać wynagrodzenie, jeżeli przez dłuższy czas naczelnika zastępuje, tudzież postanowienie co do bezpłatności urzędów radnych i asesorów i zwrotu wydatków z urzędowaniem radnych i asesorów połączonych.

Do §. 20 dodała komisya postanowienie co do wykluczenia od urzędowania radnych, w stosunkach prawnych z gminą zostających, już w ustawie dla 30 miast umieszczone, sądząc, że te same powody, które skłoniły Wysoki Sejm do tego postanowienia dla miast większych — przemawiają także w gminach mniejszych.

Postanowienie ostatniej alinei §. 28. projektu Wydziału krajowego mogłoby dać prawo do — mylnego zresztą — mniemania, że Sejm kładzie główny nacisk na prawidłowy zarząd majątkiem gminnym — z ujmą dla równie ważnych, a może i ważniejszych spraw administracyi publicznej. Aby taką wątpliwość usunąć, poczyniła komisya zmianę w §. 27. projektu komisyjnego uwidocznioną. Zmiana ta nadaje Wydziałowi krajowemu możność orzeczenia, które gminy mają utrzymywać kasyera i kontrolora, więc cel zamierzony projektem Wydziału krajowego jest osiągnięty, a nadto projektowana przez komisję zmiana, szanując przede wszystkim autonomię gmin, daje wyższej władzy autonomicznej możność wkroczenia, ile razy Rada gminna nie dodaje Naczelnikowi potrzebnej pomocy.

Do §§. 30. i 74. projektu Wydziału krajowego czynił p. komisarz rządowy uwagę, że na radnych kary nałożyć nie można. Gdy atoli już według teraz obowiązującej ustawy nałożyć można karę na radnego za nieuczęszczanie na posiedzenia Rady, to nie zachodzi żadna zasadnicza przeszkoda, aby nakładać na radnego karę za zaniechanie obowiązków nierównie ważniejszych. Rozchodziłoby się tedy tylko o kompetencyę. Aby więc usunąć wszelką możliwą trudność w uzyskaniu sankcyi, komisya gminna zmieniła projekt Wydziału krajowego w tym kierunku, że kary na radnych nałożyć ma analogicznie do ustawy obecnie obowiązującej naczelnik gminy (§. 29. i 73. projektu kom.)

Dodatek do §. 53. proj. Wydziału krajowego (§. 57. proj. kom.) dąży do ściślejszej kontroli ze strony Rady gminnej.

§. 70. projektu Wydziału krajowego doznał zmiany nie tylko stylistycznej ale także i merytorycznej.

Zarząd dobrem gminnem należy do najslabszych stron administracyi gminnej.

Uczestnictwo w użytkowaniu z dobra gminnego regulować ma dotychczasowy zwyczaj — ale właśnie o to najczęściej się spierają, czy i w jakim kierunku zwyczaj istnieje, a uczestnicy co roku dowolnie sobie zmieniają rzekome zwyczaje ku szkodzie samego dobra gminnego. Nadto sposób użytkowania z dobra gminnego, przeważnie z gruntów (pastwisk, lasów) się składającego, a mianowicie kultura tych gruntów z wielkim uszczerbkiem dla całego kraju, jest najgorszy. Aby więc zapobiedz sporom co do uczestnictwa, uważa komisya za potrzebne, aby Rada gminna obowiązana była bezwarunkowo wydać regulatyw co do uczestnictwa w użytkach z dobra gminnego, uwzględniając przytem dotychczasowy zwyczaj. Regulatyw taki według projektu Komisyi Rada winna wydać

traci ustawa gminna z 12. sierpnia 1866 dz. ust. kraj. l. 19. w gminach w art. I. wymienionych, moc obowiązującą.

Art. III. Ordynacya wyborcza dla gmin z dnia 12. sierpnia 1866 obowiązywać będzie i nadal miasta i miasteczka w art. I. wymienione, z wyjątkiem §. 40. ordynacyi wyborczej, który z dniem wejścia w życie niniejszej ustawy uchylonym zostaje dla tych miast i miasteczek.

Art. IV Stosunki obszarów dworskich ustawą z d. 12. sierpnia 1866. określone, zostają nienaruszone.

Art. V. Wykonanie tej ustawy polecam Mojemu Ministrowi spraw wewnętrznych.

## DZIAŁ I.

### O gminie w ogólności.

§. 1. Każde miasto i każde miasteczko niniejszej ustawie podlegające, stanowi w dotychczasowych granicach swoich osobną gminę miejską lub mało-miejską.

#### *Zmiana granic.*

§. 2. Granice gminy zmienione być mogą tylko za uchwałą Rady gminnej.

Uchwała taka do swej ważności wymaga potwierdzenia Rady powiatowej, które może być udzielone tylko za poprzedniem oświadczeniem politycznej władzy krajowej, że przeciw temu ze względów publicznych nie ma nic do zarzucenia.

## DZIAŁ II.

### O członkach gminy.

#### *Członkowie gminy i obcy.*

§. 3. Członkami gminy są:

a) przynależni do gminy, t. j. osoby mające w gminie prawo przynależności;

b) uczestnicy, t. j. osoby nie mające w gminie prawa przynależności, jeżeli w granicach gminy majątek nieruchomy posiadają, lub jeżeli od przedsiębiorstwa zarobkowego samoistnie wykonywanego, albo od dochodu bezpośredni podatek w gminie opłacają.

Pod tymi warunkami należą do uczestników gminy także korporacje, stowarzyszenia, zakłady i fundacje.

Wszystkie inne osoby w gminie są obcemi.

#### *Przynależność do gminy.*

§. 4. Stosunki przynależności do gminy, określone są ustawą z 3 grudnia 1863 l. 105 dz. p. p.

Za nadanie prawa przynależności do gminy może gmina pobierać opłatę nie przewyższającą sumy 30 zł. w. a.

#### *Obywatele.*

§. 5. Obywatelami są ci, którym gmina prawo obywatelstwa nadała. Obywatelstwo tylko przynależnym do gminy nadawanem być może.

Za nadanie obywatelstwa może gmina pobierać opłatę.

Gminy mogą w uznaniu zasług publicznych nadawać obywatelstwo honorowe osobom będącym obywatelami państwa austriackiego.

*Prawa i obowiązki członków gminy.*

§. 6. Członkom gminy służy prawo swobodnego pobytu w gminie. Mają oni udział podług postanowień niniejszej ustawy w prawach i korzyściach, jako też w obowiązkach i ciężarach gminy.

Przynależni do gminy mają nadto w razie zubożenia i niezdolności do pracy prawo do wsparcia stosownie do ustawy z dnia 3. grudnia 1863 l. 105 dz. p. p.

Obywatelom miejskim zastrzega się prawo do udziału w fundacyach i zakładach osobno dla nich utworzonych.

Obywatelstwo honorowe nadaje prawa uczestników gminy, ale nie nakłada udziału w ich obowiązkach.

*Prawo pobytu w gminie.*

§. 7. Obcym, którzy przynależność swoją do pewnej gminy wykazają, lub przynajmniej dowiodą, iż poczynili potrzebne kroki ku wykazaniu przynależności, nie może gmina wzbronąć pobytu w swym obrębie, dopóki tak oni jak i mieszkający z nimi członkowie ich rodzin nieskazitelny żywot prowadzą i nie stają się ciężarem dobroczynności publicznej.

Jeżeli obcy rozporządzeniem gminy w tym względzie czuje się pokrzywdzonym, służy mu prawo odwołania się do politycznej władzy powiatowej.

*Utrzymanie prywatnych stosunków prawnych.*

§. 8. Niniejsza ustawa nie narusza prywatnych stosunków prawnych w ogóle, a w szczególności praw własności i użytkowania, służących bądź członkowi gminy, bądź też częściom gminy lub całym klasom mieszkańców.

DZIAŁ III.

*O Reprezentacji gminnej.*

§. 9. Gminę reprezentuje we wszystkich jej sprawach Rada gminna.

Rada zawiaduje sprawami gminy przez Zwierzchność gminną.

**A) Rada gminna.**

*Skład Rady gminnej.*

§. 10. Rada gminna składa się w miastach z radnych, wybranych przez członków gminy czynne prawo wyboru mających, w miasteczkach z radnych, wybranych przez członków czynne prawo wyboru mających, a nadto z członków bez wyboru do niej wchodzących (§. 12.)

W gminach, w których liczba członków do wyboru Rady gminnej uprawnionych nie przenosi 400, wybranych będzie 18 radnych, w gminach zaś liczących:

401 — 600	wyborców	24
601 — 1000	"	30
a nad 1000	"	36

radnych.

Do zastępowania radnych ubyłych lub nie mogących brać udziału w czynnościach rady, wybrani będą zastępcy, których liczba wynosić ma połowę liczby radnych.

Bliższe postanowienia o uprawnieniu do wyboru, obieralności i postępowaniu przy wyborach, zawiera ordynacya wyborcza dla gmin.

§. 11. Wstępując do Rady, składają radni i zastępcy do rąk naczelnika gminy przyrzeczenie sumiennego pełnienia przyjętych obowiązków.

#### *Radni bez wyboru.*

§. 12. Każdy członek gminy miasteczka, opłacający przynajmniej szóstą część całej sumy podatków bezpośrednich w gminie do opłaty przypisanych, niemniej każdy posiadacz wcielonej do gminy miasteczka posiadłości tabularnej, osobne ciało hipoteczne stanowiącej, od której roczna należycieść w podatkach rządowych realnych tj. domowym i gruntowym najmniej kwotę 25 zł. wynosi, ma prawo nawet bez wyboru być członkiem Rady gminnej, jeżeli jest obywatelem państwa austriackiego i nie zachodzi względem niego żadna okoliczność wykluczająca lub wyłączająca, wskazana w ordynacyi wyborczej dla gmin.

Za osobę nie używającą własnowolności, wykonywa to prawo jej prawny zastępca lub tegoż pełnomocnik.

Wojskowi w czynnej służbie i kobiety, jeżeli chcą z tego prawa korzystać, muszą, wszystkie zaś inne osoby mające to prawo, mogą je wykonywać przez pełnomocników.

Współposiadacze realności umocowują do wejścia w skład Rady gminnej jednego z pośród siebie lub inną osobę.

Radnego bez wyboru nie może zastępować kto nie jest obywatelem państwa austriackiego, nie używa własnowolności lub w myśl ordynacyi wyborczej dla gmin od prawa wybierania i obieralności do Rady gminnej jest wykluczonym lub wyłączonym.

Zastępca może tylko jedną osobę zastępować.

Jeżeli zastępca już co do swojej osoby należy do Rady gminnej, głos jego przy głosowaniu podwójnie ma być liczony.

Radni bez wyboru nie będą wliczani do liczby radnych w §. 10. ustanowionej.

Radny bez wyboru, który także przez wybór został do Rady powołany, ma albo przyjąć wybór albo korzystać z prawa, przysługującego mu podług niniejszego paragrafu.

#### *Peryod wyborczy.*

§. 13. Radni i zastępcy wybierani będą na lat 6. Ustępujący radni i zastępcy urzędować będą aż do przeprowadzenia ukonstytuowania się reprezentacyi gminnej. Ustępujący radni i zastępcy mogą być ponownie wybrani.

#### *Wybór uzupełniający.*

§. 14. W miejsce radnego, ubywającego przed końcem peryodu wyborczego, powoła Rada gminna do grona swego na wniosek naczelnika gminy zastępcę z tego samego koła wyborczego, z którego radny ubył. Z pomiędzy zastępców ten będzie powołany, który przy wyborach największą ilość głosów otrzymał. W razie równości głosów rozstrzyga los. Jeżeli radny dłużej niż przez trzy miesiące nie może brać udziału w czynnościach Rady, powoła Rada gminna w sposób wyżej oznaczony zastępcę na czas, przez który ów radny w czynnościach Rady gminnej udziału brać nie może.

Gdyby jednak tylu radnych ubył, iżby liczby radnych z jednego koła wyborczego nawet przez powołanie wszystkich z tego koła zastępców uzupełnić nie można, będzie niezwłocznie na podstawie ostatniej listy wyborczej rozpisany wybór uzupełniający z tegoż koła wyborczego.

Radni i zastępcy w wyborze uzupełniającym wybrani urzędować będą tylko do końca okresu wyborczego tych radnych i zastępców, w których miejsce zostali wybrani.

## B) Zwierzchność gminna.

### *Skład zwierzchności gminnej.*

§. 15. Zwierzchność gminna składa się z naczelnika gminy, jego zastępcy i dodanych do pomocy naczelnikowi gminy dwóch asesorów. W razie potrzeby wolno gminie wybrać i większą liczbę asesorów, jednak nie więcej jak 5.

Naczelnik gminy otrzymuje stałe wynagrodzenie z funduszków gminy. Minimum tego wynagrodzenia oznacza Wydział krajowy dla każdej z gmin tej ustawie podlegających, po wysłuchaniu Rad gminnych. Naczelnikowi gminy nie wolno zrzec się swego wynagrodzenia ani w całości, ani częściowo.

Zastępca naczelnika pobierać będzie wynagrodzenie z funduszków gminnych, jeżeli przez czas dłuższy zastępować będzie naczelnika.

Urząd radnego i zastępcy radnego jest bezpłatny.

Wszystkim członkom Rady i zwierzchności gminnej należy się od gminy zwrot wszystkich wydatków połączonych z ich urzędowaniem

### *Wybór Zwierzchności gminnej.*

§. 16. Naczelnika gminy, jego zastępcę i asesorów wybiera Rada gminna na lat 6.

Warunki obieralności na te urzędy i sposób dokonania wyboru oznacza ordynacya wyborcza.

### *Wybór uzupełniający.*

§. 17. W razie opróżnienia posady naczelnika gminy, jego zastępcy lub asesora w ciągu okresu wyborczego, Rada gminna dokona w jego miejsce nowego wyboru najdalej do dni 14. Wybrany przy wyborze uzupełniającym naczelnik gminy, zastępca naczelnika lub asesor, urzędować będzie do końca sześciolecia swego poprzednika.

### *Przyrzeczenie.*

§. 18. Naczelnik gminy, jego zastępca i asesorowie winni przy objęciu urzędu w obecności delegata Wydziału powiatowego i w obec delegata Rady gminnej złożyć w ręce naczelnika politycznej władzy powiatowej lub jego delegata, w miejsce przysięgi przyrzeczenie, iż zachowają Cesarzowi wierność i posłuszeństwo, przestrzegać będą ustaw i wypełniać sumiennie obowiązki swoje.

## C) Postanowienia ogólne.

### *Ustąpienie z posady.*

§. 19. Za przyzwoleniem Rady gminnej może naczelnik gminy, jego zastępca lub asesor, radny lub zastępca radnego urząd swój złożyć. Naczelnik gminy, zastępca naczelnika, asesor, radny, lub zastępca radnego traci swój urząd, jeżeli zajdzie lub wiadomą się stanie okoliczność, któraby pierwotnie jego obieralność na członka Rady lub Zwierzchności gminnej była wykluczyła, lub jeżeli się do innej gminy przesiedli.

Jeżeli naczelnik gminy, zastępca naczelnika, asesor, radny lub zastępca radnego popadnie w śledztwo sądowe z powodu zbrodni, przekroczenia lub przestępstwa z chciwości popełnionego, lub jednego z przekroczeń w §. 501, 504, 511, 512, 515 i 516 ustawy karnej wskazanych lub jeżeli do jego majątku konkurs ogłoszony zostanie, wtedy nie będzie on mógł sprawować swego urzędu, dopóki trwa to postępowanie karne lub krydalne.

Jeżeli radny lub zastępca wchodzi w stosunki prawne z gminą jako przedsiębiorca, dostawca lub dzierżawca, nie będzie on mógł srpa-

wować swego nrzędu, dopóki ten stosunek trwa i rachunki stąd wynikię ostatecznie załatwione nie będą.

#### *Obowiązek przyjęcia wyboru.*

§. 20. Każdy podług przepisów wybrany członek gminy, winien przyjąć wybór bądź na członka Rady gminnej, lub też zastępcę, bądź na asesora.

Prawo wymówienia się od przyjęcia wyboru lub też od dalszego sprawowania urzędu służy tylko:

- a) duchownym wszelkiego wyznania i nauczycielom publicznym;
- b) urzędnikom i sługom c. k. Dworu, państwa, kraju, zakładów i funduszów publicznych, dopóki w czynnej służbie zostają;
- c) wojskowym, chociażby w czynnej służbie nie zostają;
- d) osobom liczącym przeszło 60 lat życia;
- e) tym, którzy przez cały jeden okres wyborczy piastowali posady w Zwierzchności gminnej, jednak tylko na okres bezpośrednio następujący;
- f) tym, którym ułomność fizyczna lub znacznie i trwale nadwątlone zdrowie nie dozwalają obowiązków urzędowych wykonywać;
- g) tym, którzy z powodu zwykłego zatrudnienia corocznie, często lub przez dłuższy czas nie bywają w gminie obecni;
- h) zostającym w służbie prywatnej, jeżeliby przez przyjęcie wyboru w stosunku swoim służbowym uszczerbku doznać mogli;
- i) tym, którzy bez wyboru do Rady gminnej należą (§. 12).

Kto bez takiego uwalniającego powodu wzbrania się przyjmując wyboru, lub przyjęty urząd dalej sprawować, podpada karze pieniężnej, którą Rada gminna aż do wysokości 20 zł. wymierzyć może.

Przeciw takiemu orzeczeniu Rady służy odwołanie się do Wydziału powiatowego; kara pieniężna wpływa do kasy gminnej na fundusz ubogich.

### DZIAŁ IV.

#### O zakresie działania gminy.

##### ROZDZIAŁ I.

#### *O zakresie działania gminy w ogóle.*

§. 21. Zakres działania gminy jest:

- a) własny i
- b) poruczony.

#### *Własny zakres działania.*

§. 22. Własny zakres działania tj. zakres, w którym gmina z zachowaniem ustaw samodzielnie zarządzać i rozporządzać może, obejmuje w ogóle wszystko, co bezpośrednio dotyczy interesu gminy i w jej granicach własnymi jej siłami załatwionem i przeprowadzonem być może.

W myśl tego należą do własnego zakresu działania gminy w szczególności:

- a) wolny zarząd majątkiem gminnym i załatwianie spraw, odnoszących się do związku gminy;
- b) czuwanie nad bezpieczeństwem osób i ich mienia;
- c) staranie o zakładanie i utrzymywanie gminnych dróg, mostów, ulic i placów, niemniej o bezpieczeństwo i łatwość komunikacji po drogach i wodach;
- d) policja polowa;
- e) dozór policyjny nad przedmiotami żywności, nad targami, nad miarą i wagą;
- f) policja zdrowia;

g) policja nad czeladzią i wyrobnikami, niemniej wykonywanie przepisów o czeladzi służebnej;

h) policyjny dozór nad obyczajnością publiczną;

i) sprawy ubogich, opieka nad zakładami dobroczynnymi gminy, zapobieganie żebractwu;

k) policja ogniowa, policja budownictwa, wykonywanie przepisów, porządku budowniczego i udzielanie policyjnego pozwolenia na budowy;

l) ustawą oznaczyć się mający wpływ na szkoły średnie, przez gminę utrzymywane i na szkoły ludowe: staranie o zakładanie, uposażenie i utrzymywanie szkół ludowych, z uwzględnieniem istniejących jeszcze patronatów szkolnych i przepisów konkurencyi do szkół;

m) jednanie stron w sporze będących przez mężów zaufania z gminy wybranych;

n) przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży ruchomości drogą licytacji.

Z wyższych względów państwa mogą być pewne czynności policji miejscowej w pojedynczych gminach, w drodze ustawy krajowej, przekazane osobnym organom rządowym.

#### *Poruczony zakres działania.*

§. 23. Ustawy określają poruczony zakres działania gminy, tj. jej obowiązek do współdziałania w sprawach publicznej administracji.

## ROZDZIAŁ II.

### *O zakresie działania Rady gminnej.*

§. 24. Rada gminna jest w sprawach gminnych władzą uchwalającą i nadzorującą.

Władza wykonawcza jej nie służy.

Rada gminna zastępuje gminę w wykonywaniu jej praw i obowiązków, wydaje w granicach ustawami oznaczonych imieniem gminy postanowienia obowiązujące i uchwała sposób ich wykonania. Ona jest władzą zwierzchnią gminy we wszystkich sprawach gminy obowiązana strzedz dobra gminy i starać się o zaspokojenie jej potrzeb.

§. 25. Rada gminna obraduje i uchwała o wszystkich sprawach gminy, jej majątku, dobra lub zakładów w granicach ustaw obowiązujących.

W szczególności należy do zakresu działania Rady gminnej:

a) zmiana granic gminy (§. 2);

b) ustanawianie zasad zarządu, tudzież sposobu użytkowania majątku i dobra gminy i zakładów gminnych;

c) sprawy należące do zwyczajnego zarządu majątkiem, które Rada gminna osobną uchwałą sobie zastrzegła (§. 26);

d) nabywanie lub pozbywanie nieruchomości lub praw, według ustaw za nieruchomości uważanych obciążanie majątku gminy, zaciąganie pożyczek i lokowanie kapitałów;

e) stawianie kosztem gminy nowych budowli, przekształcanie lub znoszenie istniejących, tudzież inne przedsiębiorstwa, nakładem gminy wykonywać się mające;

f) zaprowadzenie nowych zakładów gminnych, lub zwinięcie istniejących;

g) zawieranie, rozwiązywanie, zmiany kontraktów najmu i dzierżaw;

h) uchwalanie budżetu rocznego, wydatków budżetem nieprzewidzianych i kredytów dodatkowych, przyzwalanie na przenoszenie uchwalonych kredytów z jednej rubryki do drugiej, uchwalanie wszelkich zmian w budżecie, staranie się o pokrycie niedoboru, uchwalanie dodatków do podatków, opłat, prestacyj i usług i oznaczanie dziennych cen takich prestacyj i robót;

- i) sprawdzanie i załatwianie rachunków rocznych;
- k) przyzwalanie na rozpoczęcie sporów prawnych i na odstąpienie od nich, zatwierdzenie ugód spór umarzających, ustanawianie zastępców prawnych;
- l) zatwierdzanie wyników wszelkich licytacji;
- m) wybór naczelnika gminy, jego zastępcy i asesorów;
- n) uchwalanie etatu i płac urzędników i służ gminnych, jako też instrukcyj służbowych i statutu emerytalnego dla tychże;
- o) wyznaczenie wynagrodzenia dla naczelnika gminy i jego zastępcy (§. 15.);
- p) mianowanie i oddalanie urzędników i wymiar emerytury dla nich, na wniosek naczelnika gminy;
- q) nadzór i kontrola nad czynnościami Zwierzchności gminnej;
- r) nadawanie prawa przynależności do gminy i obywatelstwa miejskiego i honorowego, ustanawianie opłat za nadawanie prawa przynależności i obywatelstwa miejskiego;
- s) wykonywanie służącego gminie prawa patronatu lub prezentowania, rozdawania miejsc fundacyjnych, nie uwłaczając prawom na różnicy wyznań opartym;
- t) wybór mężów zaufania do jednania stron;
- u) uchwalanie regulaminu dla własnych czynności;
- w) udzielanie zdania swego władzom wyższym na ich żądanie;
- z) rozstrzyganie zażaleń przeciw zarządzeniom Zwierzchności gminnej.

#### *Zwyczajny zarząd majątkiem.*

§. 27. Zwyczajny zarząd majątkiem nie należy do zakresu działania Rady gminnej, lecz Rada może poszczególne sprawy tego zarządu, na wniosek lub po wysłuchaniu Zwierzchności gminnej swojej uchwałą zastrzedz.

#### *Ustanawianie służby.*

§. 27. Rada winna przydać Zwierzchności gminnej służbę potrzebną do załatwiania czynności, wpływających z własnego i poruczonego zakresu działania.

Jeżeli Rada uzna potrzebę ustanowienia posad urzędowych lub służbowych, wtedy uchwali liczbę i płacę urzędników i służ, orzecze o warunkach i sposobie ich mianowania i ich zaopatrzeniu.

Każda gmina winna utrzymywać osobnego kasyera i kontrolora dla prowadzenia kasowości. Ze względu na stosunki majątkowe jednak Wydział krajowy może pojedyncze gminy zwolnić od obowiązku utrzymywania osobnego kontrolora lub osobnego kasyera.

Uchwały te poda naczelnik gminy za pośrednictwem Wydziału powiatowego do wiadomości Wydziału krajowego.

Gdyby Rada gminna się wzbraniała uchwalić etat urzędników i służ, lub gdyby Wydział krajowy uznał, że uchwalony przez Radę gminną etat nie wystarczy do należytego załatwiania czynności własnego i poruczonego zakresu działania, a Rada gminna mimo wezwania wskazanych jej braków nie uzupełniła, Wydział krajowy orzec może jakiej kategorii urzędników i w jakiej liczbie gmina ustanowić i opłacać ma.

#### *Nadzorowanie Zwierzchności gminnej.*

§. 28. Rada gminna ma prawo i obowiązek urządowanie Zwierzchności gminnej ciągle nadzorować. Nadzór ten wykonywa Rada gminna z pomocą jednej lub kilku komisyj z grona swego wybranych, które obowiązane będą o każdej dostrzeżonej nieprawidłowości lub wadliwości w urządowaniu Zwierzchności gminnej bezzwłocznie Radę gminną zawiadomić i poczynić wnioski o usunięcie złego, zaś po upływie każ-



dego roku administracyjnego przedłożyć Radzie gminnej sprawozdanie o swoich czynnościach z wnioskami, jakie uznają za stosowne.

Skoro Rada gminna przekona się o nieprawidłowościach lub wadliwościach, winna się postarać o bezzwłoczne ich usunięcie, a gdyby to nie odniosło skutku, donieść o tem Wydziałowi powiatowemu.

Dla komisyj kontrolujących uchwali Rada gminna osobne instrukcje i przedłoży je Wydziałowi powiatowemu do wiadomości.

Naczelnik gminy winien najdalej do dni 30 po upływie każdego roku administracyjnego przedłożyć Wydziałowi powiatowemu odpisy sprawozdań komisyj kontrolujących w ubiegłym roku, jakoteż odpis uchwał Rady gminnej na podstawie tych sprawozdań zapadłych, lub donieść w tym terminie o zachodzących przeszkodach.

Rada gminna może także ustanawiać osobne komisye do nadzoru nad przedsiębiorstwami gminnymi, tudzież do udzielania zdań i przedstawiania wniosków w sprawach gminnych.

Do takich komisyj Rada gminna powołać może mężów zaufania z poza grona swego.

Ani komisya kontrolująca, ani specjalne komisye w myśl niniejszego paragrafu ustanowione, władzy wykonawczej nie mają, a zatem ani same nie zarządzić, ani Zwierzchności gminnej poleceń wydawać nie mogą.

#### *Rewizya kasy.*

§. 29. Rada gminna winna wybrać osobną komisye, której obowiązkiem będzie przynajmniej cztery razy do roku przedsięwziąć rewizyę kasy gminnej i kas zakładów i funduszków pod zarządem gminy zostających i o każdej rewizyi Radzie gminnej zdać sprawę na ręce naczelnika gminy, który odpis każdego sprawozdania do dni 8 Wydziałowi powiatowemu przedłożyć ma. Każdy radny wybrany do komisji skontrolującej, obowiązany jest wybór ten przyjąć.

Od przyjęcia wyboru wymówić się może tylko ten, który nie posiada potrzebnego do szkntrowania kasy ogólnego wykształcenia, lub względem którego zachodzą okoliczności w §. 20. lit. g, h, wymienione. Kto bez takiego powodu uwalniającego wyboru przyjąć nie chce podpada karze, którą Rada gminna aż do wysokości 20 zł. wymierzyć może. Jeżeli członkowie komisji skontrolującej obowiązkom w niniejszym paragrafie na nich włożonym zadość nie uczynią, naczelnik gminy winien na każdego członka komisji winnego zaniedbania swych obowiązków, nałożyć grzywnę do wysokości 20 zł. W takim razie może Wydział powiatowy sam przeprowadzić szkntro kasy na koszt gminy. Oprócz tego winien Wydział powiatowy sam od czasu do czasu kasę gminną niespodziewanie szkntrować.

#### *Sprawy policji miejscowej.*

§. 30. O ile sprawowanie policji miejscowej nie jest mocą ustawy przekazane organom rządowym, może Rada gminna w granicach ustaw wydawać obowiązujące w obrębie gminy przepisy co do policji miejscowej i za przekroczenie tychże zagrażać karą pieniężną aż do wysokości 50 zł., lub w razie niemożności uiszczenia kary pieniężnej, karą aresztu do dni 10.

Uchwały takie Rada gminna powziąć może tylko na wniosek lub po wysłuchaniu naczelnika gminy.

§. 31 Rada gminna winna uchwalić środki pieniężne na utrzymanie zakładów i urządzeń policji miejscowej i jest odpowiedzialną za wszelkie zaniedbania w tej mierze, pochodzące z jej winy.

#### *Odpowiedzialność gminy*

§. 32. Gdyby kto poniósł szkodę z powodu zaniedbania przez gminę obowiązków względem policji miejscowej na niej ciężących, winna

gmina poniesioną szkodę wynagrodzić. W szczególności obowiązana jest gmina wynagrodzić szkodę wyrządzoną w jej obrębie przez gwałt publiczny przy zbiegowisku dokonany, jeżeliby ani jeden ze sprawców nie był schwytanym, a na gminie ciążyła wina niedbałości w zapobieżeniu temu gwałtowi.

Orzeczenie względem obowiązku wynagrodzenia szkody, wyda polityczna władza powiatowa za poprzednim wysłuchaniem Wydziału powiatowego.

Jeżeli co do wysokości wynagrodzenia porozumienie się pomiędzy gminą a poszkodowanym nie nastąpi, wynagrodzenie to ma być poszukiwanem zwykłą drogą prawa.

#### *Zaopatrywanie ubogich.*

§. 33. Rada gminna ma czuwać nad tem, aby ubodzy według ustaw zaopatrzeni byli. Gdyby zakłady i fundusze na ten cel przeznaczone nie wystarczały, Rada postara się o potrzebne środki i oznaczy sposób ich użycia.

#### *Udzielanie zdania.*

§. 34. Na żądanie władz rządowych lub autonomicznych winna Rada gminna udzielać im swoje zdania.

#### *Rozstrzyganie zażaleń.*

§. 35. Rada gminna rozstrzyga zażalenia przeciw rozporządzeniom naczelnika gminy, w sprawach dotyczących się majątku i dobra gminnego lub zakładów gminnych, niemniej w tych sprawach, w których naczelnik gminy tylko uchwały Rady gminnej wykonywa.

We wszystkich innych sprawach własnego zakresu działania rozstrzyganie rekursów przeciw postanowieniom naczelnika gminy należy do Wydziału powiatowego, zaś w sprawach poruczonego zakresu działania do politycznej władzy powiatowej.

#### *Regulamin.*

§. 36. Rada gminna winna do trzech miesięcy po wejściu w życie niniejszej ustawy uchwalić regulamin dla własnych czynności, instrukcyę dla czynności swej Zwierzchności gminnej w sprawach własnego zakresu działania gminy i instrukcyę dla swojej kasy gminnej.

Regulamin dla własnych czynności i instrukcyę dla Zwierzchności gminnej przedłożyć winna za pośrednictwem Wydziału powiatowego, Wydziałowi krajowemu do wiadomości. — Instrukcyja dla kasy gminnej przez Radę gminną uchwalona, wymaga zaś zatwierdzenia Wydziału krajowego.

Jeżeli Rada gminna w ciągu trzech miesięcy nie uczyni zadość powyższemu obowiązkowi, Wydział krajowy wyda regulamin dla czynności Rady gminnej, tudzież instrukcyę dla czynności Zwierzchności i kas gminnych. Regulamin i instrukcyja dla Zwierzchności gminnej przez Wydział krajowy wydane obowiązywać będą prowizorycznie, dopóki Rada gminna nie uchwali własnego regulaminu i instrukcyi dla Zwierzchności gminnej, zaś instrukcyja dla kasy gminnej przez Wydział krajowy wydana obowiązywać będzie prowizorycznie, dopóki instrukcyja taka przez Radę gminną uchwalona, przez Wydział krajowy zatwierdzoną nie będzie.

#### *Zwoływanie Rady.*

§. 37. Rada gminna zbiera się na posiedzenie, ile razy zajdzie tego potrzeba, najmniej zaś raz na miesiąc. Naczelnik gminy lub jego zastępca zwołuje Radę na posiedzenie. Każde posiedzenie, które nie jest tym sposobem zwołane, jest nieprawne, a powzięte na nim uchwały są nieważne.

Naczelnik gminy musi zwołać Radę, jeżeli tego zażąda przynajmniej trzecia część radnych, polityczna władza powiatowa albo też Wydział krajowy, lub Wydział powiatowy.

O nastąpić mającym posiedzeniu naczelnik gminy w każdym razie winien zawiadomić wszystkich w gminie obecnych radnych.

#### *Komplet do uchwał.*

§ 38. Rada gminna nie może powziąć uchwały, jeżeli więcej niż połowa radnych nie jest na posiedzeniu obecna.

Do uchwały ustanawiającej budżet, jakoteż do uchwały podlegającej wyższemu zatwierdzeniu, potrzebna jest obecność dwóch trzecich radnych.

Jeżeli na posiedzenie nie zbierze się ilość radnych potrzebna do powzięcia uchwały, winien naczelnik gminy najdalej do trzech dni zwołać Radę powtórnie i zarazem wezwać zastępców.

Na każdego radnego i zastępcę, który nie stawia się na to drugie posiedzenie i nie usprawiedliwi swej nieobecności, winien naczelnik gminy nałożyć karę pieniężną aż do wysokości 10 zł.

Przeciw takiemu orzeczeniu służy odwołanie się do Wydziału powiatowego.

Grzywnę tę ściągnie naczelnik gminy. Radnego lub zastępcę, który bez usprawiedliwienia się na trzech po sobie następujących posiedzeniach się nie jawi, może Rada gminna na czas oznaczony, lub też na cały w toku będący peryod wyborczy od udziału w obradach i uchwałach Rady wykluczyć. Przeciw tej uchwale służy wykluczonemu rekurs do Wydziału powiatowego w terminie dni 14, licząc od dnia doręczenia mu zawiadomienia o dotyczącej uchwale Rady gminnej.

#### *Przeszkody uczestnictwa w obradach.*

§ 39. Członek Zwierzchności gminnej lub Rady gminnej nie może być obecny na posiedzeniu, jeżeli przedmiot obrady lub uchwały dotyczy jego urzędowania, jego własnych interesów prywatnych, lub też interesów jego żony, albo osób z nim w pierwszym lub drugim stopniu spokrewnionych lub spowinowacanych; winien jednak na żądanie Rady stawić się dla udzielenia żądanych wyjaśnień.

§ 40. Członkowie Zwierzchności gminnej są obowiązani być obecnymi na każdym posiedzeniu Rady i mogą w każdym czasie głos zabrać. W głosowaniu przy sprawdzeniu rachunków i udzieleniu Zwierzchności gminnej absolutorium nigdy udziału brać nie mogą.

#### *Przewodniczenie na posiedzeniach.*

§ 41. Na posiedzeniach Rady gminnej przewodniczy naczelnik gminy, a w razie przeszkody jego zastępca. Każde posiedzenie odbyte z pominięciem tego przepisu jest nieważne. Naczelnik gminy zwołuje Radę, zagaja i zamyka posiedzenie, układa porządek dzienny, kieruje rozprawami i przestrzega porządku w zgromadzeniu.

#### *Sekretarz Rady.*

§ 42. Rada gminna wybiera sekretarza swego bądź z grona swego bądź z pomiędzy urzędników gminy.

#### *Warunki ważności uchwał.*

§ 43. Do ważności uchwały potrzebną jest bezwzględna większość głosów obecnych radnych. W razie równości głosów rozstrzyga przewodniczący. W innych wypadkach przewodniczący nie głosuje, z wyjątkiem wyborów. Głosowanie odbywa się jawnie; wolno jest jednak Radzie uchwalić głosowanie tajne.

*Jawność posiedzeń.*

§. 44. Posiedzenia Rady odbywają się w lokalu urzędowym publicznie, wyjątkowo jednak może Rada uchwalić tajne posiedzenie. Posiedzenia, na których przedmiotem obrad jest budżet lub zamknięcia rachunków, w każdym razie będą publiczne.

Gdyby publiczność mieszała się do obrad lub w inny sposób przeszkadzała obradom, przewodniczący ma prawo i obowiązek po poprzednim bezskutecznym napomnieniu, nakazać wydalenie publiczności z miejsca posiedzeń.

*Protokół posiedzenia i księga uchwał.*

§. 45. Z każdego posiedzenia spisany będzie protokół, obejmujący nazwiska radnych, wnioski na posiedzeniu czynione i zapadłe uchwały. Protokół ma być stwierdzony podpisem przewodniczącego, dwóch obecnych na posiedzeniu radnych i sekretarza.

Każdemu członkowi gminy wolno przeglądać protokoły.

ROZDZIAŁ III.

*O zakresie działania Zwierzchności gminnej.*

§. 46. Naczelnik gminy w sprawach gminy jest organem zarządzającym i wykonawczym.

W razie przeszkody zastępuje naczelnika gminy jego zastępca, tego zaś jeden z asesorów. Rada gminna na początku każdego roku oznaczy, który asesor w razie przeszkody zastępcy ma zastępować naczelnika gminy.

§. 47. Do zakresu działania naczelnika gminy należy w szczególności:

- a) przewodniczenie w Radzie gminnej i przygotowanie wniosków do uchwał Rady;
- b) wykonywanie ustaw i rozporządzeń we własny zakres działania gminy wchodzących;
- c) wykonywanie wszelkich uchwał i zarządzeń Rady gminnej;
- d) kierownictwo urzędem gminnym, nadzór nad urzędnikami i sługami;
- e) wykonywanie policji miejscowej;
- f) zarządzanie w razach nagłych, za następnem usprawiedliwieniem w obec Rady gminnej;
- g) przedstawianie do mianowania i oddalania urzędników gminy i wykonywanie władzy dyscyplinarnej nad urzędnikami i sługami;
- h) zarząd majątkiem, dobrem i dochodami gminy, zakładów i funduszy gminnych, lub pod zarządem gminy zostających;
- i) prowadzenie kasowości i rachunkowości gminy;
- k) wykonywanie wszelkich spraw poruczonego zakresu działania.

§. 48. Naczelnik gminy reprezentuje gminę na zewnątrz.

Dokumentami, mocą których gmina przyjmuje zobowiązania względem osób trzecich, muszą być podpisane przez naczelnika gminy i jednego asesora.

Dokument dotyczący interesu, do którego zawarcia potrzebne jest przyzwolenie Rady lub wyższe zatwierdzenie, musi być nadto podpisany przez dwóch radnych i powołać się na to przyzwolenie lub zatwierdzenie. W każdym razie dokument wydany imieniem gminy musi być zaopatrzone pieczęcią gminną.

*Sprawowanie policji miejscowej.*

§. 49. Do naczelnika gminy należy odpowiednio ustawom sprawowanie policji miejscowej, o ile pojedyncze jej czynności nie są przekazane w drodze ustawy krajowej organom rządowym.

W nagłych wypadkach nieszczęścia, n. p. przy pożarach lub powodziach i t. p., naczelnik gminy ma prawo zarządzić wykonanie robót wszelkiego rodzaju, o ile są niezbędne do usunięcia niebezpieczeństwa chwilowego i zmusić do tych robót każdego zdolnego do nich członka gminy, a nawet i obcych. Gdyby środki policyi miejscowej nie były dostateczne do zabezpieczenia dobra publicznego (jak n. p. w razie epidemii), lub gdyby własne siły gminy nie wystarczyły do odwrócenia grożącego niebezpieczeństwa, naczelnik gminy winien zaawiadomić o tem natychmiast polityczną władzę powiatową.

#### *Zagrażanie karami.*

§. 50. Naczelnik gminy ma wyjątkowo prawo zagrażania karą pieniężną do 10 zł., lub w razie niemożności jej uiszczenia karą aresztu do dwóch dni, jeżeli tego wymaga wykonanie przepisu tymczasowego policyi miejscowej niedopuszczającego zwłoki.

#### *Wykonywanie władzy karnej.*

§. 51. O ile w ustawach i przepisach które dotyczą policyi miejscowej, należącej do zakresu działania gminy, wyrażoną jest sankcya karna, i o ile przekroczenia tych ustaw i przepisów nie podlegają ustawie karnej, służy prawo orzekania kar za takie przekroczenia naczelnikowi gminy, a względnie jego zastępcy.

W ten sposób mają być także orzekane kary, oznaczone przez Radę gminną (§. 30).

Tylko kary pieniężne, lub w razie niemożności ich uiszczenia kary aresztu mogą być orzekane.

Wszelkie orzeczenia kar mają być w osobną księgę wpisywane

#### *Tok instancyi.*

§. 52. Od orzeczeń, wydanych według §. 51. odwołać się można do politycznej władzy powiatowej.

Jeżeli orzeczenia tyczą się duchownych uznanych wyznań religijnych, nauczycieli publicznych, urzędników rządowych lub krajowych, zostających w czynnej służbie, albo członków Sejmu krajowego, natenczas winien naczelnik gminy przedłożyć to orzeczenie politycznej władzy powiatowej do poprzedniego zbadania i potwierdzenia.

#### *Przeznaczenie kar.*

§. 53. Kary pieniężne, orzeczone podług §. 51., wpływają do kasy gminnej na fundusz ubogich gminy.

#### *Przedstawienie urzędników do mianowania i przeniesienia w stan spoczynku.*

§. 54. Na podstawie etatu, przez Radę gminną uchwalonego, lub na podstawie orzeczenia Wydziału krajowego w myśl ostatniego ustępu §. 27. wydanego, naczelnik gminy przedstawia Radzie gminnej urzędników gminy do mianowania. Mianowani urzędnicy posiadać muszą przepisaną kwalifikacyę.

Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem oznaczy, jakie kwalifikacye dla każdej kategorii posad są potrzebne, z uwzględnieniem różnicy potrzeb i stosunków gmin większych a mniejszych, z pozostawieniem odpowiedniego czasu przejściowego.

Naczelnik gminy przedstawia Radzie gminnej wnioski o przeniesienie urzędników w stan spoczynku i wymierzenie emerytury dla nich.

Naczelnik gminy mianuje i oddala sługi gminne, przedstawia Radzie gminnej wnioski co do ich zaopatrzenia.

#### *Śledztwa dyscyplinarne.*

§. 55. Naczelnik gminy wdraża i przeprowadza śledztwa dyscyplinarne przeciw urzędnikom i sługom gminnym i orzeka o karach dyscyplinarnych.

Naczelnik może w drodze dyscyplinarnej urzędnika suspendować. Oddalenie urzędnika ze służby w drodze dyscyplinarnej nastąpić może tylko ko uchwałą Rady gminnej.

Orzeczenia dyscyplinarne przeciw rachmistrzowi, kasyerowi i kontrolorowi tylko Rada gminna po wysłuchaniu naczelnika gminy wydawać może.

#### *Zarząd majątkiem.*

§. 56. Naczelnik gminy zarządza majątkiem gminy, nadzoruje użytkowanie i zarząd dobra gminnego, kieruje przedsiębiorstwami gminy, czuwa nad ich wykonaniem i załatwia sprawy ubogich według ustaw.

Naczelnik zawiaduje zakładami gminnymi i nadzoruje zakłady własny zarząd mające, o ile akt fundacyi lub umowy innych nie zawiera postanowień.

W szczególności winien naczelnik gminy starać się o ściąganie wszystkich wierzytelności gminy, zakładów i funduszków gminnych lub pod zarządem gminy zostających, tudzież wszelkich czynnych zaległości. Gdyby naczelnik obowiązku tego należycie nie wypełniał, a Rada gminna mimo upomnienia ze strony Wydziału powiatowego temubymie zaradziła, Wydział powiatowy będzie miał prawo zarządzić środki zaradcze, jakie uzna za stosowne, a nawet ustanowić na koszt gminy zastępcę prawnego, który imieniem gminy wierzytelności i zaległości w drodze prawnej ściągnie.

Przepis ten odnosi się także do pretensyj gminy, któreby jej z mocy §§. 63—65 do członków Zwierzchności gminnej przysługiwały.

#### *Kolaudacye.*

§. 57. Naczelnik gminy zarządza wszelkie roboty i dostawy dla gminy, rozpisuje i przeprowadza licytacye. odbiera i kolauduje wykonane roboty lub dostawy. Do każdego odbioru i do każdej kolaudacyi winien naczelnik gminy zawiadamiać komisję kontrolującą Rady gminnej, a to w takim czasie, aby komisya czynność tę ze swej strony nadzorować mogła.

#### *Komisye.*

§. 58. Rada gminna może na wnioski lub po wysłuchaniu naczelnika gminy uchwalić, aby sprawowanie poszczególnych czynności ogólnego zarządu gminnego lub policji miejscowej powierzone zostało osobnym komisjom.

Każda taka komisya składa się z jednego członka Zwierzchności gminnej, jako przewodniczącego i kilku członków przez Radę gminną z jej grona lub z poza jej grona wybranych.

Dla takich komisyj winna Rada gminna uchwalić osobne instrukcyje.

Komisye te podlegają naczelnikowi gminy polecenia jego wykonywać ściśle są obowiązane.

*Dobrowolne licytacye.*  
§. 59. Naczelnik gminy zezwala na przedsięwzięcie dobrowolnej sprzedaży ruchomości drogą licytacyi i czuwa nad zachowaniem i ściślejszym wypełnieniem istniejących w tej mierze przepisów.

### *Kasowość i rachunkowość.*

§. 60. Naczelnik gminy jest odpowiedzialny za należyte prowadzenie kasowości i rachunkowości, jest przeto obowiązany kasę przynajmniej raz na miesiąc skontrolować.

### *Poruczony zakres działania.*

§. 61. Naczelnik gminy załatwia wszelkie sprawy należące do poruczonego zakresu działania gminy w sposób ustawami przepisany lub przez władzę wskazany. Jeżeli oznaczenie sposobu wykonania pozostawione jest w całości lub częściowo gminie, naczelnik winien zastosować się w tym względzie do uchwały Rady gminnej.

Wszakże w razach nadzwyczaj nagłych, gdyby uchwała Rady bez szkody lub niebezpieczeństwa poprzednio nie mogła być zasiągnięta, może naczelnik gminy działać według własnego zdania, winien jednak następnie w jak najkrótszym czasie wyjednać sobie zatwierdzenie Rady.

Rząd może polecić na swój koszt załatwienie spraw, należących do poruczonego zakresu działania w całości lub części organom własnym.

### *Wstrzymanie wykonania uchwał.*

§. 62. Jeżeli naczelnik gminy sądzi, że uchwała przez Radę gminną powzięta, narusza ustawę, przekracza zakres działania Rady lub jest szkodliwą interesom gminy, winien wstrzymać wykonanie takiej uchwały i najdalej do trzech dni po jej powzięciu odnieść się do wyższej władzy o rozstrzygnięcie, czy uchwała wykonaną być ma, czy nie.

Orzeczenie to należy do politycznej władzy powiatowej, jeżeli naczelnik sądzi, że uchwała narusza ustawę lub przekracza zakres działania gminy, zaś do wydziału powiatowego, jeżeli sądzi, że uchwała jest szkodliwą interesom gminy.

Władza wyższa winna wydawać swoje orzeczenie w ciągu dni ośmiu, a jeżeli sprawa należy do własnego zakresu działania gminy polityczna władza powiatowa zawiadomi o swoim orzeczeniu Wydział powiatowy.

Orzeczenie tych władz jest dla naczelnika gminy stanowczem i nie służy mu prawo wyższego odwołania się.

Rada gminna ma jednak prawo wnieść rekurs od takiego orzeczenia do Namiesnictwa a względnie do Wydziału krajowego w terminie 14-dniowym.

O wstrzymaniu wykonania uchwał naczelnik ma Radę gminną na najbliższem posiedzeniu zawiadomić. Jeżeli naczelnik gminy nie przedłoży władzy wyższej w terminie 3-dniowym uchwały wstrzymanej do rozstrzygnięcia, uchwała ta staje się prawomocną i bezzwłocznie wykonaną być musi o ile nie zachodzi wypadek w §. 104 przewidziany.

### *Odpowiedzialność naczelnika gminy.*

§. 63. Naczelnik gminy jest za swoje czynności urzędowe odpowiedzialnym gminie. Od tej odpowiedzialności uwolnić nie może naczelnika gminy ani ustanowienie komisji dla poszczególnych spraw (§. 58.), ani żadna uchwała Rady gminnej.

Co do poruczonego zakresu jest on odpowiedzialnym Rządowi. Pretensje gminy co do wynagrodzenia szkód, pochodzące z odpowiedzialności orzeczonej w tym paragrafie, mają być poszukiwane zwykłą drogą prawa.

§. 64. Jeżeli zastępca naczelnika gminy lub jeden z asesorów powołanym zostaje do zastępowania naczelnika gminy, względnie jego zastępcy, natenczas zastępca naczelnika gminy, względnie asesor, wchodzi we wszystkie prawa i obowiązki naczelnika gminy i są odpowiedzialnymi za swoje czynności urzędowe tak samo jak naczelnik gminy.

§. 65. Asesorowie dodani są naczelnikowi gminy dla pomocy w urzędowaniu. Asesorowie winni naczelnika wspierać w urzędowaniu i mają według jego zarządzenia i pod jego odpowiedzialnością wykonywać czynności, które im poruczy.

Każdy asesor odpowiedzialny jest gminie za zaniedbanie lub nie należyte wykonanie czynności przez ustawę niniejszą w ogóle, przez naczelnika gminy lub przez Radę gminną w szczególności mu poruczonych.

Pretensye gminy do wynagrodzenia szkód z odpowiedzialności tym paragrafem orzeczonej, mają być dochodzone zwykłą drogą prawa.

## ROZDZIAŁ V.

### O gospodarstwie gminnem i nakładaniu ciężarów na gminę.

#### *Inwentarz majątku.*

§. 66. Wszelka ruchoma i nieruchoma własność, niemniej wszelkie prawa i przywileje gminy i jej zakładów winny być utrzymywane w ciągłej widoczności zapomocą dokładnego inwentarza.

Inwentarz ten ma być spisany w ciągu pierwszego roku po zaprowadzeniu niniejszej ustawy. Każda następna zmiana ma być w nim uwidoczniiona.

Każdemu członkowi gminy wolno jest przejrzeć inwentarz.

Zakładanie i utrzymywanie inwentarza należy do naczelnika gminy, który także starać się ma o wpisanie do ksiąg hipotecznych wszystkich praw gminy względem nieruchomości. Pierwszy inwentarz przedłożony będzie Radzie gminnej do zatwierdzenia, a dwa odpisy zatwierdzonego inwentarza przedłoży naczelnik gminy Wydziałowi powiatowemu, który jeden z tych odpisów przesła Wydziałowi krajowemu.

O zmianach w inwentarzu uwiadomi naczelnik gminy najdalej w dwa miesiące po upływie każdego roku Radę gminną i Wydział powiatowy, który o tem doniesie Wydziałowi krajowemu.

#### *Utrzymywanie majątku zakładowego.*

§. 67. Zakładowy majątek i dobro gminy i jego zakładów mają być utrzymywane w całości i w dobrym stanie.

Do podziału zakładowego majątku lub dobra między członków gminy, potrzebna jest uchwała Sejmu krajowego.

#### *Użytkowanie majątku gminnego.*

§. 68. Majątek gminy i jej zakładów ma być w ten sposób administrowany, aby przyniósł ile możności największy stały dochód. Nadwyżki roczne mają być użyte do pokrycia potrzeb w roku następnym, o ile by zaś na ten cel nie były potrzebne, należy je ulokować pożytecznie i do majątku zakładowego przyłączyć.

§. 69. Dotychczasowy niezaprzeczony zwyczaj rozstrzyga, który członkowie gminy i w jakim wymiarze w użytkach dobra gminnego udział mają.

Rada gminna, uwzględniając ten zwyczaj i istniejące specjalne tytuły prawne, uchwali postanowienia regulujące to uczestnictwo, przy czem ustanowić może opłatę za użytkowanie z dobra gminnego.

Rada gminna uchwali także sposób użytkowania z dobra gminnego; uchwała ta wymaga zatwierdzenia Wydziału powiatowego.

Nadwyżka dochodów z dobra gminnego pozostająca po zaspokojeniu osób uprawnionych — wpływa do kasy gminnej.



### *Rok administracyjny.*

§. 70. Rok administracyjny gminy zaczyna się i kończy się równocześnie z rokiem administracyjnym państwa.

### *Budżet i rachunki roczne.*

§. 71. Naczelnik gminy winien corocznie ułożyć budżet gminny i zakładów gminnych na następny rok administracyjny i przedłożyć go Radzie gminnej na trzy miesiące przed rozpoczęciem roku administracyjnego. Rada gminna ma budżet uchwalić najpóźniej na miesiąc przed rozpoczęciem roku administracyjnego.

Rachunki z przychodów i wydatków gminy, funduszków i zakładów gminnych, lub pod zarządem gminy zostających winien naczelnik gminy najpóźniej w miesiąc po upływie roku administracyjnego przedłożyć Radzie gminnej, która obowiązana jest rachunki najdalej do dwóch miesięcy po ich przedłożeniu rozpoznać i załatwić.

Tak budżet jak i rachunki roczne, zanim Radzie do rozpoznania przedstawione zostaną, winny być poprzednio najmniej przez dwa tygodnie złożone do przejrzenia przez członków gminy, których spozstrzeżenia przy rozpoznaniu budżetu i rachunków wzięte będą pod rozwagę.

Gdyby Rada gminna nie wstawiła w swój budżet należności, którą gmina uiścić jest obowiązana bądź na mocy ustawy, bądź na mocy wyroku lub dokumentu, mającego wedle ustaw moc egzekucyjną, ma Rada powiatowa prawo i obowiązek wstawić te należności w budżet gminny i nałożyć na ich pokrycie dodatki do podatków.

§. 72. O dniu, w którym projekt budżetu i rachunki roczne Radzie gminnej przedłożone zostały, zawiadomi naczelnik gminy Wydział powiatowy.

Uchwalony przez Radę budżet i sprawdzone przez nią rachunki przedłożyć należy w dwóch odpisach Wydziałowi Rady powiatowej, który jeden odpis przedłoży Wydziałowi krajowemu.

§. 73. Do sprawdzenia rachunków w §. 71. wymienionych Rada gminna wybrać ma komisję, która sprawozdanie i wnioski swoje Radzie gminnej najdalej do 6 tygodni przedłożyć ma.

Każdy radny obowiązany jest wybór do tej komisji przyjąć, jeżeli nie zachodzą powody do wymówienia się od przyjęcia tego wyboru w §. 29 wymienione.

Jeżeli komisja obowiązkom na nią w niniejszym paragrafie włożonym w oznaczonym tu terminie zadość nie uczyni i zwłoki należy nie usprawiedliwi, naczelnik gminy na każdego członka komisji za winnego uznanego grzywnę aż do wysokości 20 zł., w takim razie zarządzi Wydział powiatowy wybór innej komisji, wyznaczając nowy termin do sprawdzenia i załatwienia rachunków.

Gdyby i to zarządzenie skutku nie odniosło, lub gdyby Wydział powiatowy się przekonał, że rachunki nie są należycie sprawdzone, Wydział powiatowy z ramienia swego zarządzi sprawdzenie rachunków na koszt gminy.

Od takiego rozporządzenia Wydziału powiatowego służy rekurs do Wydziału krajowego.

§. 74. W zarządzie gminy i przy zawiadywaniu jej majątkiem należy trzymać się ściśle uchwalonego budżetu. Na wydatki, które odłożyć się nie dadzą, a we właściwej rubryce budżetu nie znajdują całkowicie lub w części pokrycia potrzebne jest przyzwolenie Rady.

W razach nagłych, w których poprzednie przyzwolenie bez szkody i bez niebezpieczeństwa nie może być uzyskane, może naczelnik gminy opędzić potrzebny wydatek, winien jednak pod własną odpowiedzialnością wyjednać sobie w przeciągu ośmiu dni zatwierdzenie Rady.

## Pokrycie wydatków.

### 1. Z dochodów.

§. 75. Wydatki na cele gminne mają być przedewszystkiem pokrywane z dochodów gminy.

#### *Z majątku osobnego.*

§. 76. Jeżeli na pokrycie pewnych wydatków przeznaczony jest majątek, należy przedewszystkiem dochody z tego majątku na ten cel obracać.

Przeznaczenie tych dochodów nie może być zmienionem.

#### *Wydatki połączone z posiadaniem dobra gminnego.*

§. 77. Podatki i inne opłaty, tudzież koszta dozoru i uprawy z posiadaniem i używaniem dobra gminnego połączone, o ile do ich pokrycia dochody z dobra gminnego do kasy gminnej wpływające (§. 68.) nie wystarczają, mają być ponoszone przez uczestniczących w pożytkach z dobra gminnego, a to w miarę tego uczestnictwa.

#### *Wydatki odrębne.*

§. 78. Wydatki dotyczące tylko interesu pewnych klas mieszkańców lub posiadaczy gruntów lub domów, mają być ponoszone przez same tylko strony interesowane, o ile nie istnieją inne urządzenia obowiązujące.

### 2. Prestucye

§. 79. O ile dochody w §. 76. oznaczone nie wystarczają do pokrycia wydatków na cele gminne, może Rada nakładać:

- a) dodatki do podatków bezpośrednich lub do podatku konsumcyjnego;
- b) inne opłaty nie należące do kategorii dodatków do podatków;
- c) posługi i roboty na cele gminne.

#### *a) Dodatki do podatków.*

§. 80. Dodatki do podatków bezpośrednich mają być zazwyczaj nakładane na wszystkie w gminie przypisane podatki bezpośrednie, a to na wszystkie równo, to jest podług tej samej stopy procentowej. Dodatki te mają być rozkładane równo w całym obrębie gminy. Wyjątki od tych przepisów objęte są w §. 85. i 86.

§. 81. Dodatkem do podatku konsumcyjnego można obciążać tylko konsumcyę w obrębie gminy, nie można nim obciążać produkcji i obrotu handlowego.

§. 82. Do nałożenia dodatków przenoszących 20% do 50% podatków bezpośrednich lub podatku konsumcyjnego, potrzebne jest przyzwolenie Rady powiatowej.

Do nałożenia dodatków do podatków bezpośrednich, lub podatku konsumcyjnego, przenoszących 50% do 100%, potrzebnem jest zezwolenie Wydziału krajowego za zgodą c. k. Namiestnictwa. Takie zezwolenie udzielonem być może tylko na lat pięć.

Gdyby porozumienie między Wydziałem krajowym a c. k. Namiestnictwem do najbliższej sesji sejmowej nie nastąpiło, sprawa winna być przedłożoną do uchwały Sejmu krajowego.

Dodatki na dłuższy okres aniżeli lat pięć lub przenoszące 100% podatków bezpośrednich albo podatku konsumcyjnego, nakładane być mogą tylko na podstawie uchwały sejmowej i za Najwyższem zezwoleniem.

*b) Inne opłaty.*

§. 83. Do zaprowadzenia opłat nie należących do kategorii dodatków do podatków bezpośrednich lub do dodatku konsumcyjnego, jako też do podwyższenia istniejących już opłat tego rodzaju, potrzebną jest ustawa krajowa.

Zezwolenie na dalszy pobór tego rodzaju opłat po zgaśnięciu mocy obowiązującej ustawy, którą zaprowadzone zostały, udzielone być może przez Wydział krajowy za zgodą c. k. Namiestnictwa, jednakże zawsze nie w wyższym wymiarze i nie na dłuższy okres czasu, jak dotyczącą ustawą dotąd dozwolone były.

Odmowa na prośby tego rodzaju może nastąpić tylko za uchwałą Sejmu krajowego.

Pobór taks gminnych za pojedyncze przez Reprezentację gminną w zakresie jej kompetencji udzielone uprawnienia, tudzież za używanie zakładów gminnych i za inne w interesie stron przez organa gminne podejmowane czynności urzędowe, dozwolony być może przez Wydział krajowy za zgodą c. k. Namiestnictwa, jednakże bez naruszenia już dawniej dla poszczególnych poborów tego rodzaju istniejących postanowień prawnych.

*C) Posługi i roboty.*

§. 84. Za uchwałą Rady gminnej mogą być wymagane posługi i roboty tak ciągle jak i ręczne.

Rada winna rok rocznie na następujący rok administracyjny oznaczyć cenę dziennych posług i robót.

Posługi będą wymagane kolejno. Wyjąwszy nagłe wypadki wskazane w §. 49., wolno jest każdemu wymagane od niego posługi lub roboty albo osobiście albo przez zdolnego zastępcę wykonać albo też wykupić się od nich, składając do kasy miejskiej ich wartość, obliczoną podług cen przez Radę ustanowionych.

*Wyjątki.*

§. 85. Do opłacania dodatków do podatków bezpośrednich, niemniej do posług i robót nie mogą być pociągani:

a) urzędnicy i słudzy c. k. Dworu, państwa, kraju, powiatu gminy, zakładów krajowych i gminnych, nauczyciele publiczni, wojskowi, jako też wdowy i sieroty tych osób co do ich płac służbowych pochodzących ze stosunku służbowego, pensyj, prowizyj, zapomóg i innych poborów.

b) pasterze dusz co do ich kongruy.

§. 86. Do rozkładu dodatków na podatki bezpośrednie podług rozmaitej stopy procentowej potrzebne jest przyzwolenie Wydziału krajowego.

*Ogłoszenie uchwał dotyczących prestacyj.*

§. 87. Uchwała Rady dotycząca prestacyi musi być w gminie ogłoszona. Jeżeli taka uchwała potrzebuje wyższego zatwierdzenia, wolno natenczas każdemu członkowi gminy wnieść względem niej w ciągu ośmiu dni uwagi, które przy zasięgnięciu wyższego zatwierdzenia przedłożone być mają.

*Pobór prestacyj.*

§. 88. Dodatki do podatków mają być pobierane przez te same organa i ściągane za pomocą tych samych środków co podatki.

Tylko dodatki do podatku konsumcyjnego mogą być na żądanie gminy wydzierżawione razem z podatkiem rządowym lub samoistnie przez gminę pobierane.

Inne należności pieniężne na cele gminne nałożone na podstawie ustawy lub prawomocnej uchwały Rady gminnej, niemniej kary pieniężne ożeczone podług niniejszej ustawy, pobiera naczelnik gminy przez swoje organa, a w razie nieuiszczenia ściągają je w drodze egzekucyi na ruchomości w taki sam sposób jak zaległości podatkowe.

Jeżeli obowiązany nie wykupiwszy się z posługi lub roboty wzbrania się jej wykonać, naczelnik gminy poleci wykonanie takiej posługi lub roboty trzeciej osobie na koszt obowiązanego i ściągnie wydaną kwotę w sposób przepisany dla ściągania innych należności pieniężnych.

W nagłych wypadkach, wskazanych w §. 49., mogą obowiązani wprost być zmuszeni do wypełnienia posług albo robót.

#### *Konkurencyje.*

§. 89. Konkurencyja do budowli kościelnych, parafialnych i szkolnych, tudzież do budowy dróg jest przedmiotem osobnych ustaw.

Konkurencyje do pewnych potrzeb, oparte na specjalnych tytułach prawnych, pozostają w swej mocy.

### DZIAŁ VI.

## **O zawiadywaniu specjalnemi sprawami ludności chrześcijańskiej i izraelickiej.**

#### *Prawa ludności chrześcijańskiej i izraelickiej.*

§. 90. W gminach, składających się z ludności chrześcijańskiej i izraelickiej, pozostaje tak chrześcijańska, jak i izraelicka ludność przy własności posiadania i używania zakładów i funduszy, przeznaczonych wyłącznie na swoje własne cele religijne, naukowe i dobroczynne i opędza z własnych zasobów wydatki na takie zakłady i inne cele religijne, naukowe i dobroczynne, w których wyłączny udział tylko jej samej służy.

O ile jednak te wydatki dotychczas opędzane były z ogólnych dochodów gminy, powinny one i nadal z tychże dochodów być opędzane.

#### *Zawiadywanie specjalnemi sprawami ludności chrześcijańskiej.*

§. 91. Specjalne sprawy ludności chrześcijańskiej (§. 92.) o ile zawiadywanie niemi podług ustaw należy do Rady gminnej lub Zwierzchności gminnej, zawiadywane będą przez tęże Radę lub Zwierzchność podług przepisów niniejszej ustawy, z tem jednak ograniczeniem, że izraelicy członkowie Rady gminnej i Zwierzchności gminnej w głosowaniu nad temi sprawami w załatwieniu tychże spraw w ogólności udziału mieć nie będą.

Gdyby jednak liczba chrześcijańskich członków Rady gminnej nie wynosiła przynajmniej połowy wszystkich ich członków, wybierają chrześcijańscy wyborcy gminy w sposób ordynacją wyborczą oznaczony, dla załatwiania spraw ludności chrześcijańskiej tyłu chrześcijan, ile będzie potrzeba dla uzupełnienia tej połowy.

Do ważności uchwał Rady gminnej w sprawach tego rodzaju, potrzebną jest obecność więcej niż połowy chrześcijańskich członków Rady i bezwzględna większość głosów tychże członków.

Jeżeli naczelnikiem gminy jest niechrześcijanin, wybierze chrześcijańska część Rady gminnej, a wedle potrzeby uzupełni ona ze swego grona przewodniczącego i jego zastępcy, któremu służyć będą co do załatwienia spraw ludności chrześcijańskiej te same prawa i obowiązki, które na mocy ustawy służą naczelnikowi gminy.

§. 92. Do specjalnych spraw ludności chrześcijańskiej należą:

a) sprawy kościołów i innych miejsc religijnych, sprawy obrzędowe, wykonywanie prawa patronatu, prezentowanie lub mianowanie pasterzy dusz; nauczycieli religii i sług kościelnych;

b) sprawy zakładów, fundacyj, stypendyów i innych funduszków przeznaczonych dla chrześcijan lub na cele, w których tylko chrześcijanie udział mają.

c) sprawy majątku, stanowiącego wyłączną własność ludności chrześcijańskiej, lub przeznaczonego wyłącznie dla tej ludności, lub też zostającego w wyłącznym jej używaniu.

#### *Zawiadywanie specjalnymi sprawami ludności izraelskiej.*

§. 93. Zawiadywanie specjalnymi sprawami ludności izraelskiej pozostaje przy dotychczasowej zwierzchności religijnej tej ludności.

Do tych spraw należą:

a) sprawy bóżnic, cmentarzy, sprawy obrzędowe, mianowanie rabinów, nauczycieli religii i sług obrzędowych;

b) sprawy zakładów, fundacyj, stypendyów i innych funduszków przeznaczonych dla izraelitów lub na cele w których tylko izraelici udział mają;

c) sprawy majątku, stanowiącego wyłączną własność ludności izraelskiej lub przeznaczonego wyłącznie dla tej ludności lub też zostającego w jej wyłącznym używaniu.

#### *Prawo nadzoru Rady gminnej.*

§. 94. Prawo Rady gminnej do nadzoru, o ile takowy służy jej w ogóle na mocy ustaw, pozostaje nienaruszonym także względem przedmiotów w §§ 92. i 93. wymienionych.

§. 95. Nakładanie dodatków do podatków, jako też innych prestacyj na członków gminy na cele w §§ 92. i 93. wskazane, nastąpić może tylko za przyzwoleniem Rady gminnej, o ile ustawy specjalne nie stanowią inaczej.

Jeżeli jednak w Radzie gminnej nie ma dwóch trzecich chrześcijan nakładanie dodatków do podatków i innych prestacyj na chrześcijańskich członków gminy, na cele w §. 92. wskazane, nastąpić może za zezwoleniem Wydziału powiatowego.

Przeciw uchwałom w tej mierze, tak Rady gminnej jak i Wydziału powiatowego, służą te same środki, co i przeciw innym uchwałom tych władz.

### DZIAŁ VII.

#### *O łączeniu gmin.*

§. 96. Do gminy, niniejszej ustawie podlegającej, wcieloną być może granicząca z nią gmina wiejska lub małomiejska lub część takiej gminy, jeżeli Reprezentacye obu tych gmin na to się zgodzą a Wydział krajowy w porozumieniu z c. k. Namiestnictwem na wcielenie zezwoli.

Wcielenie takie nastąpić może w drodze ustawy krajowej nawet wbrew woli gminy, jeżeli należyte wykonywanie polityki miejscowej tego wymaga.

W razie takiego wcielenia należy w drodze dobrowolnej zgody między gminami, a w razie nieudania się takiej zgody, w drodze ustawy krajowej uregulować stosunki co do posiadania i użytkowania własności gmin połączonych.

### DZIAŁ VIII.

#### *O nadzorze nad gminami.*

§. 97. Rada powiatowa a w jej zastępstwie Wydział powiatowy czuwa nad tem, aby zakładowy majątek i zakładowe dobro gmin i zakładów gminnych nie zostały uszczuplone.

Sejm a w jego zastępstwie Wydział krajowy ma najwyższy nadzór nad całością, zakładowego majątku i zakładowego dobra gmin i zakładów gminnych.

Wydział krajowy może w tym celu żądać objaśnień i usprawiedliwień od Rady gminnej i Zwierzchności gminnej albo za pośrednictwem Wydziału powiatowego, albo też bezpośrednio, może również i przez delegowanie komisji zarządzić dochodzenia na miejscu.

W wykonaniu tego prawa nadzoru upoważniony jest Wydział krajowy w razie potrzeby użyć stosownych środków zaradczych.

#### *Zatwierdzenie uchwał przez Radę powiatową.*

§. 98. Do spraw, w których uchwały Rady gminnej muszą być przedkładane Radzie powiatowej do zatwierdzenia, należą prócz spraw wymienionych w §§. 2., 69. i 82. także następujące:

a) pozbywanie, zamiana, przeistaczanie, zastawianie lub stałe obciążanie rzeczy należącej do zakładowego majątku lub dobra gminy albo jej zakładów;

b) zaciąganie pożyczki lub przyjmowanie zobowiązania, jeżeli kwota pożyczki lub wartości ciężaru wynikającego ze zobowiązania, łącznie z długami już istniejącymi przewyższa roczne dochody gminy a względnie zakładów gminnych;

c) nabytki i przedsiębiorstwa nie należące do zwykłego zarządu jeżeli dla pokrycia wynikającego ztąd wydatku potrzeba zaciągnąć pożyczkę lub obciążyć gminę prestacyami;

d) wydzierżawienie na dłuższy czas niż na lat sześć, lub w inny sposób, niż przez publiczną licytację najwięcej ofiarującemu;

e) opuszczanie czynszu najmu lub dzierżawy w części lub w całości i w ogóle opuszczanie i odpisywanie wierzytelności i pretensyi gminnych.

§. 99. Uchwały Rady gminnej, do których ważności potrzeba przyzwolenia Sejmu, mają być podawane do Rady powiatowej, która je wraz z swoim zdaniem przez Wydział krajowy Sejmowi przedłoży.

#### *Rekurs do Wydziału powiatowego.*

§. 100. Wydział powiatowy rozstrzyga rekursy przeciw uchwałom Rady gminnej i Zwierzchności gminnej we wszystkich sprawach własnego zakresu działania.

Przeciw dodatkom do podatków rekurs wnoszonym być może, o ile dodatki te przechodzą wysokość ustawami dozwoloną, lub o ile w granicach tej wysokości nastąpił niestosowny rozkład.

Każdy rekurs ma być wnoszonym na ręce naczelnika gminy w nieprzekraczalnym terminie 14 dni, od dnia obwieszczenia uchwały lub zawiadomienia o niej.

#### *Władza dyscyplinarna nad Zwierzchnością gminną.*

§. 101. W sprawach własnego zakresu działania może Wydział powiatowy Zwierzchności pojedynczym jej członkom dawać upomnienia i nakładać kary pieniężne do wysokości 20 zł. w. a.

Kary te wpływają do kasy gminnej na fundusz ubogich gminy.

W razie cięższego przekroczenia lub ciągłego zaniedbywania obowiązków, może członek Zwierzchności gminnej na wniosek Wydziału powiatowego być zawieszonym w urzędowaniu przez polityczną władzę powiatową.

W razie niezgodności tych władz orzeka polityczna władza krajowa za zgodą Wydziału krajowego.

Po przeprowadzonym śledztwie dyscyplinarnem może polityczna władza krajowa za zgodą Wydziału krajowego złożyć z urzędu członka Zwierzchności gminnej, a nawet na przeciąg czasu nieprzekraczający lat trzech uznać niezdolnym do piastowania tej posady.

Członek Zwierzchności gminnej uznany winnym, ponosi koszt dochodzenia.

Władza dyscyplinarna, służąca Wydziałowi powiatowemu, trwa jeszcze przez lat trzy po zgaśnięciu mandatu członka Zwierzchności gminnej w tym celu, aby go znaglić do zdania urzędu i złożenia rachunków z czasów urzędowania jego.

#### *Mianowanie zastępcy dla gminy.*

§. 102. Jeżeli w sprawie prywatnej spornej między gminą a pewną klasą członków gminy lub pojedynczymi jej członkami Rada gminna ze względu na prywatny interes radnych nie byłaby bezstronna, Wydział powiatowy starać się będzie spowodować dobrowolną ugodę, gdyby zaś ta do skutku nie przyszła, przeznaczy dla gminy zastępcę do przeprowadzenia sprawy drogą prawa.

#### *Prawo Rządu do nadzoru i wstrzymania uchwał.*

§. 103 Rządowi służy prawo nadzoru nad gminami w tym kierunku, aby swego zakresu działania nie przekraczały i nie działały wbrew ustawom.

To prawo nadzoru wykonywa polityczna władza powiatowa. W tym celu może ona żądać udzielenia sobie uchwał Rady gminnej i potrzebnych wyjaśnień.

Przełożony władzy politycznej lub jego delegowany ma także prawo być obecnym na posiedzeniach Rady gminnej, może jednak zabierać głos tylko wtenczas, gdyby Rada zamierzała naruszać ustawy lub przekroczyć swój zakres działania.

§. 104. Polityczna władza powiatowa ma prawo i obowiązek zakazać wykonania uchwały powziętej przez Radę gminną, jeżeli ta uchwała przekracza zakres działania Rady lub sprzeciwia się ustawom.

Przeciw takiemu nakazowi służy rekurs do politycznej władzy krajowej.

Jeżeli sprawa należy do własnego zakresu działania gminy, winna polityczna władza powiatowa o wydanym zakazie uwiadomić równocześnie Wydział powiatowy.

§. 105. Polityczna władza powiatowa ma także rozstrzygać zażalenia przeciw zarządzeniom naczelnika gminy, naruszającym lub mylnie zastosowującym ustawy, o ile te rozporządzenia nie są oparte na takich uchwałach Rady gminnej, względem których rozstrzyganie rekursów należy do Wydziału powiatowego.

W sprawach poruczonego zakresu działania rekurs w każdym razie ma być wnoszony do politycznej władzy powiatowej.

#### *Środki zaradcze na koszt gminy.*

§. 106. Jeżeli Rada gminna zaniedbuje albo wzbrania się dopełnić obowiązków w moc ustaw na gminie ciężących; polityczna władza powiatowa ma na koszt i stratę gminy zarządzić środki zaradcze.

Jeżeli sprawa należy do własnego zakresu działania gminy a nie zachodzi przypadek nagłego niebezpieczeństwa, polityczna władza powiatowa winna przed zarządzeniem środków zaradczych porozumieć się z Wydziałem powiatowym.

§. 107. Polityczna władza powiatowa ma prawo nałożyć na naczelnika gminy lub jego zastępcę, przekraczającego lub zaniedbującego swe obowiązki, w sprawach poruczonego zakresu działania karę aż do 20 zł. w. a.

Kara ta wpływa do kasy gminnej na fundusz ubogich gminy.

Jeżeli uchybienie obowiązków jest tego rodzaju, że sprawowanie czynności poruczonego zakresu działania nie może być dłużej zo-

stawione naczelnikowi gminy bez narażenia dobra publicznego i jeżeli Rada gminna na wezwanie temu nie zaradzi, może polityczna władza powiatowa na czas trwania tego stanu ustanowić na koszt gminy organ do sprawowania rzeczonych czynności.

Tak w tym razie jak i w razach wskazanych w §. 106. należy postępować z wszelką możliwą oględnością, tak aby gmina więcej nad konieczną potrzebę obciążoną nie była.

#### *Rozwiązanie Rady gminnej.*

§. 108. Namiestnik może Radę gminną rozwiązać. Gminie służy rekurs do właściwego Ministerstwa.

Rekurs taki musi być podpisany przez naczelnika gminy lub przynajmniej przez jedną trzecią część członków rozwiązanej Rady gminnej.

Najdalej w sześć tygodni po rozwiązaniu winien być rozpisany nowy wybór. Tymczasowy zarząd może być poruczony naczelnikowi z przydanymi mężami zaufania, których c. k. Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym wyznaczy.

Jeżeli ze strony c. k. Namiestnictwa lub Wydziału krajowego podniesiony został zarzut przeciw powierzeniu tymczasowego zarządu naczelnikowi gminy, natenczas Namiestnictwo w porozumieniu z Wydziałem krajowym zarządzi, co potrzeba dla tymczasowego załatwiania spraw bieżących.

Sprawy w §. 98. wymienione nie należą do zakresu działania tymczasowego zarządu.

### **Alegat 3. do sprawozdania Wydziału kraj. L. 66.773/95.**

## **Odpis**

odezwY Wydziału kraj. z dnia 6. listopada 1894. L. 19.467.  
do c. k. Prezydium Namiestnictwa we Lwowie.

W załatwieniu sprawozdania komisji gminnej o wniosku posła dr. Fruchtmana i tow. względem uchwalenia ustawy gminnej dla miast nieobjętych ustawą z dnia 13. marca 1889. d. u. k. L. 29 i dla miasteczek, powziął Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 4. kwietnia 1892. następującą uchwałę:

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, aby przeprowadził rokowania z c. k. Rządem, w celu umożliwienia w drodze konstytucyjnej wprowadzenia w życie ustawy gminnej dla miast i miasteczek nieobjętych ustawą z dnia 13. marca 1889 L. 29. dz. u. kr. w myśl uchwalonego przez Sejm w r. 1890 projektu do ustawy i uzupełnienia tego projektu w kierunku w sprawozdaniu wskazanym, i aby na przyszłej sesji sejmowej nowy projekt do ustawy przedłożył.

Wykonując powyższą uchwałę Wysokiego Sejmu, jak niemniej późniejsze rezolucye, którymi Wysoki Sejm domagał się przedłożyć w przedmiocie reformy ustawodawstwa gminnego, Wydział krajowy ma zaszczyt przedstawić Świątnemu c. k. Prezydium Namiestnictwa następujący wywód:

Jak to Świątnemu c. k. Prezydium Namiestnictwa wiadomo, Wysoki Sejm uznawszy potrzebę reformy ustawodawstwa gminnego uznał zarazem, że pomiędzy gminami miejskimi a wiejskimi, są pod każdym względem znaczne różnice i że postanowienia jednej i tej samej ustawy gminnej nie dadzą się zastosować do wszystkich gmin kraju.



Z tąd też idąc za wzorem Cesarstwa niemieckiego podzielone zostały gminy kraju na trzy wielkie grupy:

- I) miasta pierwszorzędne,
- II) gminy średnie (pomniejsze miasta i miasteczka),
- III) gminy wiejskie.

Reforma ustawodawstwa dla miast pierwszorzędnych jest już przeprowadzona, a ustawa z dnia 13. marca 1889 obowiązująca w 30 miastach przyczyniła się znacznie do poprawy administracji w tych gminach.

Gdy następnie Wydział krajowy spełniając polecenie Wysokiego Sejmu do reformy ustawodawstwa dla II. grupy t. j. pomniejszych miast i miasteczek przystąpił i projekt ustawy oparty na obradach poważnej ankiety, w której i osobistości wyznaczone przez Światne c. k. Prezydium Namiestnictwa udział brały, Wysokiemu Sejmowi przedłożył powstały pomiędzy zapatrywaniami ankiety dla reformy Wydziału krajowego i komisji gminnej Wysokiego Sejmu z jednej strony, a zapatrywaniami P. T. c. k. komisarza rządowego w Sejmie, względnie c. k. Ministerstwem spraw wewnętrznych z drugiej strony pewne dyferencye, na których cała reforma utknęła i dotychczas o krok nie postąpiła.

Otóż zadaniem Wydziału krajowego jest staranie o uchylenie tych dyferencyi, o ile to jest możliwem.

Sproszona przez Wydział krajowy ankieta dla reformy ustawodawstwa pomniejszych miast i miasteczek uznała jednogodnie że największą wadliwością administracji pomniejszych miast i miasteczek jest niedostateczne wykonywanie wszystkich gałęzi policyi miejscowej i że obmyślenie energicznych środków zaradczych jest koniecznością, ponieważ postanowienia dotychczas obowiązującej ustawy gminnej są niedostateczne.

Nawiasowo powiedziawszy ta jednogodna opinia ankiety, jest niemal powtórzeniem tego, co wszystkie c. k. Starostwa i Reprezentacye powiatowe w tej mierze wypowiedziały, które to opinie ogłoszone zostały przez Wydział krajowy w dziele pod tytułem „Materyały do reformy“.

Środki zaradcze obmyślane przez ankiety, przyjęte następnie przez Wydział krajowy sformułowane zostały w projekcie ustawy przedłożonym Wysokiemu Sejmowi sprawozdaniem Wydziału kraj. z dnia 20go października 1890 L. 43647/94 jako §. 109 w następnem brzmieniu:

„Jeżeli z dochodzenia przez Wydział powiatowy przeprowadzonego się okaże, że naczelnik gminy zaniedbuje wykonywanie policyi miejscowej, lub że ją wadliwie albo niedostatecznie wykonywa, a jeżeli Rada gminna na wezwanie temu nie zaradzi, natenczas może polityczna władza powiatowa, za zgodą Wydziału powiatowego na koszt gminy poruczyć sprawowanie całej policyi miejscowej, lub pewnej jej części komisarzowi na czas z góry oznaczony. Osobę komisarza oznacza polityczna władza powiatowa za zgodą Wydziału powiatowego.“

„Przeciw ustanowieniu takiego komisarza służy gminie rekurs do c. k. Namiestnictwa, który sprawę za zgodą Wydziału krajowego rozstrzygnie.

W braku takiej zgody ustanowienie komisarza uważanem będzie za uchylone.

Komisarzowi w powyższy sposób ustanowionemu w gminie podlegać będą organa policyjne tej gminy i on nad nimi wykonywać będzie władzę dyscyplinarną naczelnikowi gminy przysługującą. Mianowany do sprawowania policyi miejscowej komisarz wchodzi we wszystkie prawa i obowiązki naczelnika gminy i Rady gminnej co do policyi miejscowej niniejszą ustawą normowanych.

Tylko uchwalenie środków pieniężnych do sprawowania policyi miejscowej potrzebnych, do Rady gminnej należeć będzie.

Przeciw uchwale Rady gminnej, odmawiającej dostarczenia żądanych przez komisarza środków pieniężnych, służy komisarzowi rekurs do Wydziału powiatowego.

Równocześnie z mianowaniem komisarza oznaczy Wydział powiatowy wysokość i sposób wypłaty wynagrodzenia komisarzowi z funduszków gminy.“

Nie podlega najmniejszej wątpliwości, że powyższe postanowienia stanowiły najważniejszy punkt całej zamierzonej reformy, po której spodziewano się wiele skutków dodatnich.

Wszystkie jednak nadzieje rozwiało oświadczenie c. k. komisarza rządowego, złożone w komisji gminnej Wysokiego Sejmu tej treści, że Wysoki c. k. Rząd nie mógłby wymienionych postanowień projektu ustawy przedłożyć do Najwyższej Sankcji, ponieważ upatruje w nich ograniczenie prawa c. k. Władz politycznych, które im przysługuje z §. 107. ust. gminnej.

„§. 107. Jeżeli Rada gminna zaniedbuje, albo wzbrania się dopełnić obowiązków w moc ustaw na gminie ciężących, polityczna Władza powiatowa ma na koszt i stratę gminy zarządzić środki zaradcze. Jeżeli sprawa należy do własnego zakresu działania gminy, a nie zachodzi przypadek nagłego niebezpieczeństwa, polityczna Władza powiatowa winna przed zarządzeniem środków zaradczych porozumieć się z Wydziałem powiatowym.“

W sprawozdaniu komisji gminnej z dnia 17. listopada 1890. l. 1121 przedłożonem Wysokiemu Sejmowi oświadczyła komisja gminna, że nie podziela tego zapatrywania c. k. komisarza rządowego nie chcąc jednak narażać projektu ustawy na odmowę Najwyższej Sankcji, opuściła sporny §. 109. wyrażając zarazem nadzieję, że Wydział krajowy zawiąże rokowania z c. k. Rządem i przedłoży w porozumieniu z nim projekt do ustawy, normujący środki zaradcze.

Wysoki Sejm przyjął powyższe sprawozdanie komisji.

Na tem stanęła rzecz. Dla wyrównania powyżej skreślonych różnic w zapatrywaniach, pozwała sobie Wydział krajowy przedstawić Świątnemu c. k. Prezydium Namiestnictwa co następuje: Ani Wydział krajowy, ani Komisja sejmowa nie mieli bynajmniej zamiaru ukrócić c. k. Władzom politycznym to prawo, jakie im przysługuje z §. 107. ust. gminnej i według naszego zdania nie ma nawet mowy o uszczupleniu tego prawa, skoro §. 107. dotychczas obowiązującej ustawy gminnej wszedł „dosłownie“ jako §. 105. do projektu nowej ustawy.

Nadto podnieść należy, że zaproponowany §. 109. ust. gm. przyznaje c. k. Władzom politycznym o wiele większe prawa, niżeli autonomicznym, — albowiem według tego projektu należy decezya w pierwszym rządzie do Władz politycznych, czyli ustanowionym być ma komisarz dla policyi miejscowej, lub nie, kto ma ten urząd sprawować i jak długo.

Paragraf 109. projektu nie zastępuje bynajmniej §. 107. ust. gminnej, on ma obowiązywać obok §. 107. rozszerzone zdaniem naszym prawa, które przyznane są Władzom politycznym postanowieniami §. 107. ust. gminnej.

Ażeby jednak §. 107. ust. gmin. mógł być interpretowanym, by mógł zastąpić §. 109. projektu, to jest zdaniem naszym niemożliwe. Paragraf 107. jest „wyjątkiem“ od autonomicznych zasad ustawy gminnej, a „wyjątki“ nie mogą być rozszerzane i w ubiegłych 25. latach, jak długo ustawa gminna od 12. sierpnia 1866 obowiązuje, nie próbowano nawet nadawać §. 107. tak rozszerzonego znaczenia.

Zresztą gal. Ustawa gminna z dnia 12. sierpnia 1866 opiera się na zasadach ustawy państwowej z dnia 5. marca 1862. o zasadniczych postanowieniach, dla uregulowania stosunków gminnych i pozostaje ściśle w ramach tej ustawy.

W bardzo rzadkich wypadkach przeprowadzono tak wyczerpującą dyskusję, jak podczas obrad nad powyższą ustawą państwową, a oświadczenia sprawozdawcy i c. k. Ministra stanu nie pozostawiają najmniejszej wątpliwości jak dalece sięgają prawa nadzoru państwa nad gminami.

Powyżej przytoczony §. 107. gal. ustawy gminnej nie należy bynajmniej do zasadniczych postanowień, które normują prawa nadzoru ze strony Państwa.

Postanowienie §. 107. gal. ustawy gminnej nie są nawet zawarte w ustawie państwowej z dnia 5. marca 1862, a jeżeli są zawarte w ustawach gminnych innych krajów koronnych, to mają one inne o wiele więcej autonomiczne znaczenie.

W ustawie dalmatyńskiej z dnia 12. lutego 1873. (Nro 18) i w ustawie gminnej niższo austriackiej znajduje się następujący ustęp:

„Jeżeli zaniedbanie lub sprzeciwienie się odnosi się do sprawy należącej do własnego zakresu działania, wówczas przysługuje to samo prawo (zarządzenie środków zaradczych na koszt gminny) Wydziałowi krajowemu.“

W ustawie gminnej dla Styryi odnoszą się powyżej przytoczone postanowienia (§. 107.) tylko do poruczonego zakresu i do Zwierzchności gminnej.

Istryjańska ustawa gminna zawiera następujące postanowienia:

Jeżeli Rada gminna zaniedbuje obowiązki poruczone zakresu działania lub takowym się sprzeciwia, ma polityczna Władza powiatowa zarządzić środki zaradcze na koszt i stratę gminy.

Jeżeli zaniedbanie, lub sprzeciwienie odnosi się do sprawy własnego zakresu działania gminy, to przysługuje to prawo Wydziałowi krajowemu, a tylko w razach nagłych Władzy politycznej, która ma o tem zawiadomić Wydział krajowy.

Do powyższego wyводу dodać musi Wydział krajowy, że jest jak najmocniej przekonany, że §. 107. ustawy gminnej choćby nawet najobszerniej komentowany nie zaradzi niedostatkom politycy miejscowej, tak jak im dotychczas niezaradził, a niebył dlatego zastosowany, bo zastosowanym być nie mógł.

Pierwszy ustęp §. 107. opiewa jak następuje:

Jeżeli Rada gminna zaniedbuje, lub wzbrania się dopełnić obowiązków w moc ustaw na gminie ciążyących, polityczna Władza powiatowa ma na koszt i stratę gminy zarządzić środki zaradcze.

Trzymając się ściśle brzmienia ustawy, nie możnaby właściwie nigdy powiedzieć, że Rada gminna, jako taka zaniedbuje politykę miejscową albo zgoda że się ją wypełnić wzbrania, takie wypadki nie są przynajmniej Wydziałowi krajowemu znane.

Przeciwnie, jeżeli się rozchodzi o politykę miejscową, to powtarza się prawie zawsze jedno i to samo, a mianowicie, jak skoro tylko wyższa Władza, czy to autonomiczna, czy rządowa zwracają uwagę Rady miejskiej na niedostatki w wykonywaniu politycy miejscowej, to Rada gminna wydaje za każdym razem Zwierzchności gminnej uchwałę energiczne polecenia, ażeby takowa wszystkie, w reskryptach wymienione wadliwości usunęła, a nadto Rada gminna wybiera bardzo często ze swego grona komisję, która ma obowiązek czuwać nad wykonaniem uchwały.

W skutek takich zarządzeń jest Rada gminna najzupełniej pokrytą i ściśle wzięwszy nie można od niej więcej żądać, albowiem według ustawy (29.) jest ona tylko uchwalającym organem i władza wykonawcza jej nie przysługuje.

Zwierzchność gminna często w milczącym porozumieniu z właścicielami realności albo nie robi, albo postępuje do zachwiania pozorów i uchylenia się od odpowiedzialności tak, że się właściwie nic nie dzieje, albo przynajmniej bardzo mało.

Nie moglibyśmy tego twierdzić, że powyżej skreślone stosunki istnieją wszędzie ale wypadki takie zdarzają się dość często, szczególnie w wschodniej części kraju.

W obec tego stanu rzeczy nasuwa się sama z siebie uwaga że w takich wypadkach należałoby przeciw pociągnąć Zwierzchności gminne do najsurowszej odpowiedzialności.

Na to odpowiadamy, że i my z c. k. Namiestnictwem zawsze jednoznacznie postępowaliśmy tak przez całych 25. lat, a jednak to nie pomogło, albo przynajmniej bardzo mało.

Jeżeli przeto zastosowywanie §. 107. ustawy gminnej dotychczas albo wcale nie przyczyniło się do podniesienia politycy miejscowej albo bardzo mało i to w wyjątkowych wypadkach, to takowe będą jeszcze mniej skuteczne, gdy projekt ustawy dla średnich gmin stanie się ustawą, albowiem według tegoż projektu i analogicznie do postanowień ustawy z dnia 13. Marca 1889 nie będzie Rada miejska stanowić instancyi rekursowej w sprawach politycy miejscowej i też polityca przejdzie w zupełności w ręce Naczelnika gminy.

Z tych powodów i w uwzględnieniu okoliczności, że projekt dotyczący politycy miejscowej w gminach średnich jest wynikiem dojrzałej rozważki mężów, którym stosunki kraju są najdokładniej znane, Wydział krajowy ma zaszczyt upraszać Świątne c. k. Prezydium Namiestnictwa o wyjednanie u Wysokiego c. k. Rządu aprobaty dla postanowień §. 109. projektowanej ustawy.

W projekcie ustawy wstępnej do ustawy gminnej dla miast i miasteczek, który Wydział krajowy sprawozdaniem z dnia 20go października 1890 L. 43647/90

Wysokiemu Sejmowi przedłożył znajduwały się jako artykuł III. następne postanowienia:

„Od dnia wejścia w życie niniejszej ustawy Rada gminna w gminach w Art. I. wymienionych rozstrzygać może rekursa i zażalenia przeciw zarządzeniom i orzeczeniom Zwierzchności gminnej tylko w wypadkach tą ustawą przewidzianych.

We wszystkich wypadkach rozstrzygnięcie takich rekursów i zażeń należeć będzie do Wydziału powiatowego.

Wszelkie ustawy i przepisy niezgodne z postanowieniem niniejszego artykułu, tracą moc obowiązującą z dniem wejścia w życie obecnej ustawy“.

To postanowienie ustawy wstępnej uważał tak Wydział krajowy, jako i komisya sejmowa jako niezbędnie potrzebne.

Skoro bowiem projektowana nowa ustawa uchyla radę gminną jako instancję rekursową w sprawach policyi miejscowej i zmienia przez to tok instancji to sama konsekwencya wymaga aby tok instancji w tym samym duchu zmieniono także we wszystkich sprawach, należących do zakresu działania naczelnika gminy — osobnemi ustawami (jak n. p. ustawą budowlaną i t. p.) objętych. — Bo powody, które ustawodawcę skłaniają do zmiany toku instancji w sprawach policyi miejscowej ustawą gminną objętych, przemawiają z równą siłą za zmianą toku instancji także w wszystkich innych sprawach policyi miejscowej, osobnemi ustawami regulowanych.

Ponieważ jednak c. k. komisarz rządowy przy Wysokim Sejmie imieniem Wysokiego c. k. Rządu oświadczył się przeciw postanowieniom Art. III projektu przedłożonego przez Wydział krajowy, opuścił Wysoki Sejm na wniosek swej komisji pomieniony artykuł, ażeby tylko nie odroczyć wejścia w życie ustawy.

Jednocześnie jednak Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 24. Listopada 1890 uchwalił następną rezolucję;

„Poleca się Wydziałowi krajowemu, by na przyszłej sesji sejmowej przedłożył projekt do ustawy zmieniającej tok instancji w sprawach przez naczelnika gminy we własnym zakresie działania załatwianych, poszczególnemi ustawami objętych.“

Wydział krajowy nie wykonał powyższego polecenia z powodu, ponieważ uchwalona przez Wysoki Sejm na posiedzeniu z dnia 24. listopada 1890 ustawa dla gmin średnich Najwyższej sankcji nie otrzymała, nie było przeto potrzeby przedkładania wymienionego projektu, który uchwaloną ustawę tylko miał uzupełniać.

Ponieważ nie są nam wiadome powody, dla których Wysokie c. k. Ministerstwo nie raczyło się zgodzić na postanowienia projektowanego Art. III. Wydział krajowy uprasza uprzejmie Światne c. k. Prezydium Namiestnictwa o wyjednanie wskazówek, w jaki sposób załatwioną by być mogła powyższa przez komisję sejmową i Wysoki Sejm poruszona kwestya.

### III.

Chociaż Wysoki Sejm zastosował się do wszystkich uwag c. k. komisarza rządowego i opuścił przytoczony §. 109. i Art. III. projektu, nie otrzymała uchwalona ustawa najwyższej Sankcji.

Powody, dla których Wysokie c. k. Ministerstwo wniosku na udzielenie Najwyższej Sankcji przedstawić nie mogło, zawarte są w reskrypcie c. k. Ministerstwa z dnia 5. Czerwca 1891 L. <sup>2562</sup><sub>M. J.</sub> wystosowanym do Światnego c. k. Namiestnictwa we Lwowie i zostały przez Światne c. k. Prezydium Namiestnictwa udzielone Wydziałowi krajowemu odezwą z dnia 24. czerwca 1891 L. <sup>6043</sup><sub>pr.</sub>

Powody są następujące:

a) ponieważ w §. 24. ustawy uchwalonej przez Wysoki Sejm zawarte jest postanowienie, że członek Rady gminnej obowiązany jest „pod grzywną“ przyjąć wybór do niektórych komisji i wykonywać należycie poruczone mu funkcje.

b) ponieważ Wydziałowi krajowemu nie przysługuje prawo wydawania rozporządzeń, o których mowa jest w §. 36. projektu.

Do powyższych powodów uczynić musi Wydział krajowy następujące uwagi.

*ad a)* Wydział krajowy dowiedział się z raportów o przeprowadzanych lustracjach gospodarstw pomniejszych miast, że członkowie Rad gminnych zaniedbują swe obowiązki w dwóch kierunkach a mianowicie, że nie skontrolują kas gminnych latami i że niesprawdzają rocznych zamknięć rachunkowych mimo zawezwań Naczelnika gminy.

Wydział krajowy był zdania, że w obowiązującej ustawie jest pewien brak.

Jeżeli bowiem Naczelnik gminy w terminie ustawą wyznaczonym przedłożył Radzie gminnej roczne rachunki, to wykonał w zupełności swój obowiązek i nie może być do odpowiedzialności pociągnięty. Tak samo wykonał Naczelnik gminy swój obowiązek, jeżeli zawezwał komisję Rady gminnej wybraną do rewizji kasy, ażeby kasę skontrolowała.

Również i Rada gminna spełniła swój obowiązek, jeżeli wybrała komisję do skontra kasy i sprawdzenia rachunku.

Jeżeli przeto obydwaj czynnicy zarządu gminnego wykonały wszystko to co ustawa przepisuje, to powinna rozpoczynać się przynajmniej częściowa odpowiedzialność trzeciego czynnika, to jest komisje, które dotychczas zupełnie bezkarnie swe obowiązki zaniedbywać mogły.

Jeżeli bowiem według obowiązującej ustawy członek rady gminnej skazany być może na grzywny, jeżeli wyboru członka Zwierzchności gminnej przyjąć nie chce, albo się wzbrania przyjęty urząd dalej spełniać, jeżeli członek Rady gminnej może być na grzywnę skazany, który swe obowiązki zaniedbuje i na posiedzenia Rady nie przybywa, sądził Wydział krajowy w konsekwencji, że i na takich członków Rady gminnej mogą być grzywny nałożone, którzy wyboru do komisji dla sprawdzania rocznych rachunków i skontra kasy przyjąć nie chcą, lub przyjętych obowiązków nie spełniają. Zresztą analogiczne postanowienia zawarte są w ustawie bukowińskiej z dnia 9. Grudnia 1869.

*ad. 2.* Prawa wydawania rozporządzeń w swoim zakresie działania wykonywał Wydział krajowy przez 25 lat niezaprzeczenie, jak to dzienniki ustaw krajowych i rozporządzeń z ostatnich 25 lat udowadniają, a sposób publikacji uchwał sejmowych i rozporządzeń Wydziału krajowego uregulowany jest ustawą krajową z dnia 16. Czerwca 1866 (Dz. ust. kraj. Nro 13).

Przychodzimy do sprawy która wywołała wiele skarg ze strony gmin i która dla gospodarstw gminnych jest wielkiej doniosłości, a mianowicie do spornej kwestyi co do sposobu poboru dodatków konsumcyjnych.

Sprawę tę badała komisja sejmowa bardzo dokładnie i złożyła Wysokiemu Sejmowi sprawozdanie z dnia 28. Marca 1892 L. 435.

Wysoki Sejm załatwiając powyższe sprawozdanie polecił Wydziałowi krajowemu i w tej mierze wejść w rokowania z Wysokim c. k. Rządem i przedłożył Wysokiemu Sejmowi najbliższej sesyi wnioski do zmiany §. 87. ustawy gminnej.

Ponieważ powyższe polecenie stoi w najściślejszym związku z projektem ustawy dla gmin średnich i zmiana §. 87. ustawy gminnej względnie §. 86. projektu jest konieczną przeto pozwala sobie Wydział krajowy przytoczyć sprawozdanie komisji sejmowej w dosłownem brzmieniu:

„Artykuł XV. ustawy państwowej z dn. 5. marca 1882. L. 18 dz. p. p., tudzież §. 77. ustawy gminnej z dnia 12. sierpnia 1866. L. 19. dz. ust. kraj. nadają gminom prawo nakładania dodatków do podatków stałych i do podatków konsumcyjnych w celu pokrywania wydatków gminnych, o ile dochody w §. 72. ust. gminnej wymienione na to nie wystarczają; zaś §. 87. ust. gm. postanawia, że dodatki te pobierane będą przez te same organa i ściągane za pomocą tych samych środków co podatki“.

Przepisy te przeszły dosłownie także do ustawy gminnej dla 30 większych miast z dnia 30. marca 1889. L. 29. dz. u. kr.

Zastosowanie przepisów §. 87. ustawy gminnej z dnia 12. sierpnia 1866. nie ulega żadnym trudnościom przy dodatkach do podatków stałych indywidualnie przypisanych, a zawsze przez c. k. urzędy podatkowe pobieranych.

Inaczej jednak rzecz się ma z dodatkami do podatków konsumcyjnych, wyjątkowo tylko bezpośrednio przez c. k. władze skarbowe pobieranych, w regule zaś prywatnym przedsiębiorcom wydzierzawianych.

Tu nasuwały się zaraz po wejściu w życie ustawy gminnej z dnia 12. sierpnia 1866. bardzo poważne trudności, które zwróciły na siebie uwagę Wydziału krajowego.

Trudności te polegały głównie na tem, że władze rządowe nie pozwalały gminom wydzierżawiać osobno prawa pobierania dodatków do podatków konsumcyjnych i pobierać takowe przez swoich dzierżawców lub przez własne organa nawet tam, gdzie podatek konsumcyjny państwowy był wydzierżawiony, lecz ka-zały gminom pobierać swoje dodatki przez dzierżawców rządowych.

Pismem z dnia 10. maja 1867 L. 3195 do c. k. Namiestnictwa wystosowa-nem przedstawił Wydział krajowy mylność zapatrywań niższych władz rzado-wych i wielce szkodliwy ich wpływ na dochody gminne, wskutek czego c. k. Namiestnictwo, uznając w zupełności słuszność przedstawień Wydziału krajowego wydało do wszystkich c. k. Urzędów powiatowych cyrkularz z dnia 28. lutego 1868, L. 78803 z pouczeniem, że wszędzie, gdzie podatek konsumcyjny państwo- wy nie przez władze rządowe wprost, lecz w drodze wydzierżawienia jest po-bierany, „nie można gminom odmawiać prawa wydzierżawiania osobno swego dodatku do podatku konsumcyjnego lub pobierania go przez własne organa“.

Cyrkularz ten przez długie lata był przestrzegany i ustaliła się praktyka nie zakwestyonowana, że gmina która uchwaliła pobór dodatku do podatku kon-sumcyjnego, dodatek ten albo przez własne organa gminne, albo przez osobnego swego dzierżawcę pobierała, jeżeli podatek konsumcyjny państwowy w tej gminie był wydzierżawiony.

Praktyka ta na orzeczeniu c. k. Namiestnictwa oparta dopiero w ostatnich latach zaczęcioną została, a w jednym poszczególnym wypadku orzekł c. k. Try-bunał administracyjny wyrokiem z dnia 2. marca 1888 L. 760, że postanowienie §. 87. ust. gminnej tak tłumaczyć należy, że w miejscowościach, w których pań-stwowy podatek konsumcyjny jest wydzierżawiony, gmina swoje dodatki do tego podatku tylko przez dzierżawcę rządowego, pobierać może, uznając dzierżawcę rządowego za ten „organ“, o którym w §. 87 ustawy gminnej jest mowa.

Otrzymałszy ten wyrok Trybunału administracyjnego, Wydział krajowy sta-jąc w obronie zagrożonych dochodów gmin, ustawami im zagwarantowanych, od-niósł się pismem z d. 29. sierpnia 1889 L. 7816 do c. k. Prezydium Namiestni-ctwa o objawienie opinii Rządu w sprawie zamierzonego wniesienia do Sejmu projektu do ustawy o zmianie §. 87. ustawy gminnej w tym kierunku, aby gminy pobierać mogły dodatki do podatku konsumcyjnego samodzielnie i niezależnie od organów pobierających podatek konsumcyjny rządowy.

Na to zapytanie odpowiedziało c. k. Prezydium Namiestnictwa pismem z dnia 28. listopada 1889 L. 13291 na mocy reskryptu c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych z d. 5. listopada 1889 L. 4372 (względnie odezwy c. k. Ministerstwa Skarbu do c. k. Ministerstwa spraw wewnętrznych wystosowanej z d. 17. paź-dziernika 1889 L. 35026), że c. k. Rząd oświadcza się przeciw zaprowadzeniu odr-ębnego poboru dodatków gminnych do podatku konsumcyjnego i wskutek tego polecono wszystkim c. k. Starostwom, aby odtąd nie pozwalały gminom odrębnie pobierać dodatków do podatku konsumcyjnego.

Komisya gminna, nie może się wdawać w krytykę wyroku c. k. Trybunału administracyjnego wyżej powołanego i opartej na tym wyroku opinii c. k. Rządu, musi jednak stanowczo oświadczyć, że podziela w zupełności zdanie Wydziału krajowego, wyrażone w referacie do L. 16561/88, że taki sposób poboru dodatków do podatków konsumcyjnych jest wielce szkodliwym dla dochodów gminnych.

Albowiem wydzierżawienie poboru dodatków razem z rządowym podatkiem konsumcyjnym jest prawie niemożliwym, a to nie tylko dlatego, że peryody dzierżawne dla dodatków w przeważnie większej części wypadków nie schodzi się z peryodem dzierżawnym podatku rządowego, lecz głównie dlatego, że c. k. Rząd wydzierżawia podatek konsumcyjny całymi okręgami obejmującymi kilka-naście gmin za czynsz ryczałtowy, a zatem nie można obliczyć, ile z tego czyn-szu przypada na poszczególne gminy, a ile zatem na dodatek gminny.

Zmuszając tedy gminę do pobierania swoich dodatków li tylko przez dzier-żawcę rządowego, oddaje się gminę na łaskę tego dzierżawcy, który interesów gminy pewnie przestrzegać nie będzie, albo dodatek nie będzie pobierał z taką ścisłością i uwagą, jaka szczególnie przy podatku konsumcyjnym jest pożądaną, albo co gorsza — będzie go pobierał, ale większą część zatai i podatek na po-krycie potrzeb gminnych uiszczony, wpłynie do kieszeni dzierżawcy bez pożytku dla ogółu.

Kontrola jest tu niemożliwą, jakkolwiek bowiem naczelnik gminy ma prawo przeglądać księgi dzierżawcy, to niema on możności kontrolowania, czy te księgi należycie są prowadzone i czy wszystko tam wpisane, co wpisać należało.

Dzierżawca ma tysiączne sposoby uchylać się z pod kontroli naczelnika gminy, a w regule odda on gminie z pobranych dodatków tylko tyle, ile sam zechce; gmina będzie przeto zmuszoną wydzierżawić swoje dodatki tylko dzierżawcy rządowemu za czynsz, jaki on płacić zechce, będzie więc faktycznie zależęć od dobrej woli dzierżawcy rządowego. Taki stan rzeczy nie tylko niekorzystnie oddziaływa na dochody gminne, ale działa także demoralizująco na ludność, która z oburzeniem przypatruje się, jak podatek przez nią opłacany idzie we większej części do kieszeni przedsiębiorcy prywatnego.

Nie ulega zatem wątpliwości, że nowe, wyrokiem c. k. Trybunału administracyjnego z d. 2. marca 1888. zaingerowane tłumaczenie §. 37. ustawy gminnej, sprzeczenie z dotychczasową długoletnią praktyką, uszczupla dochody gminy i czyni prawie całkiem iluzoryczne ustawami zagwarantowane prawo gmin, pokrywania swoich wydatków dodatkami do podatku konsumcyjnego.

Obawa c. k. Rządu, aby przy odrębnem poborze dodatków gminnych nie powstały konflikty między organami gminnymi a organami do poboru lub kontroli podatku rządowego powołanymi, zdaniem komisji jest płonną, gdyż jedne i drugie organa same nic zdziałać nie mają prawa, lecz zawsze i wszędzie muszą się uciekać do pomocy c. k. straży finansowej, a zatem organa wykonawcze dla dodatków i podatków są te same; dbałość Wysokiego Rządu o wygodę i życzenia ludności podlegającej podatkowi, któraby przy odrębnym poborze dodatków gminnych podwójnej podlegała kontroli — ustąpić by powinna przed podniesioną tu wyżej stroną ekonomiczną i moralną interesów gmin, których właśnie ci opodatkowani są członkami.

Komisya jest przeto zdania, że sprawę tę w drooze ustawodawczej uregulować należy i że Wydział krajowy nie powinien poprzestać na udzielonej mu pismem c. k. Prezydium Namiestnictwa z dnia 22. Listopada 1889. L. 13.291 odpowiedzi, lecz ma dalej z c. k. Rządem rokować i obmyślać środki dla zabezpieczenia prawa gmin nie tylko nakładania, ale i należytego zgodnie z interesami gmin pobierania dodatków do podatku konsumcyjnego.

Do powyższych wywodów komisji sejmowej pozwala sobie Wydział krajowy dodać co następuje:

Wydział krajowy mający w myśl ustaw naczelną nadzór nad wszystkimi gminami, któremu przedkładane bywają roczne zamknięcia rachunków i budżety i który ma zupełny pogląd na gospodarkę gmin, musi w tem miejscu stwierdzić, że finansowe położenie miast i miasteczek jest z każdym rokiem trudniejsze.

Ciężary rozmagają się z każdym rokiem, budowy koszar, których władze wojskowe tyle w Galicyi żądają, budowy szkół, urzędzenia kosztownych targowic bydłych, rzeźni i t. d.

Długi i raty anuitetowe od tych długów wzrastają z każdym rokiem.

Natomiast wzrost dochodów nie postępuje w równym stopniu.

Jeżeli miasto posiada większy zakładowy majątek, to może jeszcze utrzymać równowagę budżetową i zobowiązaniom zadość uczynić.

Inne miasta i miasteczka nie posiadające zakładowego majątku, ograniczone są na dodatki.

Tymczasem siła podatkowa miast i miasteczek w Galicyi jest dość słabą, a to dla braku większych fabryk i większych przedsiębiorstw przemysłowych.

Nawet wyższe dodatki do podatków przynoszą zwykle niewielki dochód.

Wyższe dodatki do podatku konsumcyjnego od gorących trunków spirytusowych, mogłyby w gminach, które prawa propinacyi nie posiadają, przynieść znaczniejszy dochód, ale zaprowadzeniu takich dodatków sprzeciwia się zwykle c. k. Dyrekcyja propinacyjna, obawiając się i słusznie obniżenia dochodów propinacyjnych.

Pozostają przeto tylko dodatki konsumcyjne od mięsa i wina, których zaprowadzenie jest obecnie gminom tak utrudnione.

Wydział krajowy jest zdania, że należałoby podać pomocną rękę miastom i miasteczkom, a to w interesie państwa i kraju i ułatwić im podwyższenia dochodów.

Wydział krajowy uprasza przeto, ażeby Wysokie c. k. Ministerstwo zgodzić się raczyło na zamierzoną zmianę §. 87. ustawy gminnej a to tem więcej, ile że ustawy gminne innych krajów koronnych, gminom pozostawiają do woli, czyli dodatki konsumcyjne mają pobierać przez swoje lub rządowe organa.

Bukowina:

Dodatki do podatków pobierane będą przez Naczelnika gminy (§. 82. ust.)

Istrya:

Dodatki do podatków mają być pobierane przez te same organa i ściągane zapomocą tych samych środków co podatki, jeżeli Rada gminna ten sposób poboru uchwali i o to uprasza (§. 82. ust. gm.)

Karyntya:

Dodatki do podatków pobierane być mają albo przez Naczelnika gminy i jego organa, albo na jego prośbę przez organa rządowe (§. 82.)

Tak samo w Górnej Austrii i Styri.

W końcu uprasza Wydział krajowy Świetne c. k. Prezydeum Namiestnictwa o udzielenie mu decyzji Wysokiego c. k. Rządu w kwestyach w niniejszej odezwie poruszonych.

We Lwowie dnia 6. listopada 1894.

---